บทที่ 2
แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างพลังอำนาจในการควบคุมตนเองของเด็กและเยาวชนที่ไม่กระทำความผิดซ้ำ” ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

2.1 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน

2.2 ทฤษฎีการเสริมสร้างพลังอำนาจ

2.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม

2.3.1 ทฤษฎีการควบคุมตนเอง

2.3.2 ทฤษฎีการมุ่งอนาคต

2.3.3 ทฤษฎีการเห็นคุณค่าในตนเอง

2.3.4 ทฤษฎีการตัดสินใจ

2.3.5 ทฤษฎีแรงจูงใจและทฤษฎีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

2.3.6 ทฤษฎีการเสริมแรง

2.3.7 ทฤษฎีพัฒนาการและบุคลิกภาพ

2.4 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน

สำหรับปัญหาการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน ซึ่งมีกระบวนการยุติธรรมเฉพาะในการดำเนินการเนื่องจากวัยเด็กจัดว่ายังอยู่ในวัยที่มีวุฒิภาวะต่ำ ทำให้มีความสามารถในการคิด การตัดสินใจที่ไม่เหมาะสมได้ หากวิเคราะห์ถึงพฤติกรรมการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนแนวคิดของสำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม น่าจะนำมาอธิบายได้ใกล้เคียงที่สุดเพราะการดำเนินการกับเด็กและเยาวชนกระทำผิดมุ่งเน้นที่การแก้ไขและป้องกันการเกิดพฤติกรรมกระทำผิด โดยค้นหาปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการกระทำผิดของเด็กหรือเยาวชนเป็นหลัก ซึ่งเป็นปัจจัยที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของมนุษย์ ได้แก่ ปัจจัยทางชีวภาพ ปัจจัยทางจิตวิทยา และปัจจัยทางสภาพแวดล้อมภายนอก โดยได้กล่าวถึงทฤษฎีต่าง ๆ ดังกล่าว ที่เกี่ยวข้อง สัมพันธ์กับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนดังนี้

2.1.1 ทฤษฎีทางอาชญาวิทยาแนวจิตวิทยา

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic theory) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (มปป. : online) Sigmund freud เป็นผู้ริเริ่มศึกษาและสร้างหลักการพื้นฐานของทฤษฎี โดยมีจุดประสงค์เพื่ออธิบายพฤติกรรมทั่วไปของมนุษย์และไม่ได้เจาะจงเฉพาะที่พฤติกรรมอาชญากรรมโดยตรง โดยมีสมมุติฐานว่า พฤติกรรมของบุคคลส่วนมากเกิดจากจิตใต้สำนึกหรือสัญชาติญาณ ซึ่งบุคคลก็อาจไม่รู้

หรือไม่เข้าใจในปรากฏการณ์ดังกล่าวได้ ดังนั้น ในการปรับปรุงพฤติกรรมที่ไม่ต้องการหรือไม่พึงประสงค์ จำเป็นต้องเจาะลึกลงไปสู่ภายในจิตใจของมนุษย์จนถึงจิตใต้สำนึกของการตอบสนอง เพื่อหาทางแก้ไขทำให้บุคคลพัฒนาความสามารถในการควบคุมต่อแรงผลักดันหรือกระตุ้น

ตามทัศนะของ ฟรอยด์ โครงสร้างบุคลิกภาพที่อยู่ภายในจิตใต้สำนึกของบุคคลมี 3 ส่วน คือ Id, Ego และ Superego โดย Id คือ พลังสัญชาติญาณทางชีวะภาคที่กระตุ้นหรือผลักดันให้บุคคลมีพฤติกรรมที่มีลักษณะเป็นการตอบสนองความต้องการ ความสุข ความเพลิดเพลิน และ Superego หมายถึง ส่วนของบุคลิกภาพที่ทำหน้าที่ควบคุมพฤติกรรมและลงทัณฑ์บุคคล ซึ่งจะเกิดจากประสบการณ์ในการได้รับความรักความอบอุ่นจากบิดามารดาในวัยเด็ก ส่วน Ego หมายถึง ส่วนที่ตระหนักถึงความเป็นจริงที่บุคคลอาศัยอยู่ และคอยประสานงานระหว่างความต้องการของ Id กับข้อห้ามของ Superego โดยทั่วไป เด็กจะมีพัฒนาการทำงานของ Id Ego และ Superego ตั้งแต่วัยเด็กเป็นขั้นตอน ขั้นตอนแรก คือ วัยทารก (Infant stage) ไปจนถึงวัยที่พร้อมที่ให้กำเนิดบุตร หากมีความผิดปกติในการพัฒนาการทำงานของจิตใต้สำนึกในขั้นตอนต่าง ๆ จะนำไปสู่การพัฒนาพฤติกรรมต่อต้านสังคมของเด็กหรือเยาวชนผู้นั้น เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่

สำหรับสิ่งที่จะช่วยให้ Ego คอยทำหน้าที่ควบคุมดูแลพฤติกรรมของบุคคล คือ ความรู้สึกผิด บุคคลจะถูกกระตุ้นจากความต้องการของ Id แต่ว่าความรู้สึกผิดนั้นจะห้ามพฤติกรรมดังกล่าวโดย Superego ซึ่งบุคคลก็มีวิธีการในการตอบสนองแรงกระตุ้นเหล่านี้หลายวิธี คือ วิธีการแรกเรียกว่า การระงับแรงกระตุ้น (Sublimation) ซึ่งขบวนการนี้ ร่างกายจะเปลี่ยนแรงกระตุ้นของ Id เป็นพฤติกรรมที่ได้รับการยอมรับจาก Superego ตัวอย่างเช่น แรงกระตุ้นที่ก่อให้เกิดความก้าวร้าวและทำร้ายบุคคลอื่น ก็อาจถูกเปลี่ยนให้เป็นพฤติกรรมการออกกำลังหรือเล่นกีฬา นอกจากนี้ บุคคลยังมีการตอบสนองในรูปแบบการควบคุมระงับอารมณ์ (Repression) ซึ่งเป็นการที่บุคคลนั้นเก็บความต้องการของ Id ไว้ในจิตใต้สำนึก และปฏิเสธว่าไม่มีแรงกระตุ้นชนิดนี้เกิดขึ้นแต่อย่างไร ซึ่งกระบวนการนี้อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อพฤติกรรมของบุคคลต่อไปในภายภาคหน้า

โดยปกติแล้วการทำงานของ Id Ego Superego จะมีความสมดุลระหว่างกันหากแต่เมื่อใดก็ตามที่ Ego ไม่สามารถประนีประนอมกันได้ ระหว่างความต้องการของ Id กับข้อห้ามของ Superego ความขัดแย้งจะเกิดขึ้นภายในสภาวะจิตของบุคคลนั้น หาก Id แข็งแรงกว่าจะทำให้บุคคลมีพฤติกรรมที่ปฏิบัติตามใจชอบของตนเอง โดยไม่คำนึงถึงกฎหมายหรือระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคม ในทางตรงข้าม หาก Superego มีความแข็งแรงกว่า Id ความต้องการของ Id ก็จะถูกผลักเข้าไปในจิตใต้สำนึกหากถูกรวบรวมสะสมไว้มากเข้าก็อาจจะระเบิดปะทุ และแสดงพฤติกรรมนั้นออกมาในวันหน้าได้

หลักการสำคัญของทฤษฎีจิตวิเคราะห์ คือ พฤติกรรมเบี่ยงเบน หรือพฤติกรรมอาชญากรรมต่าง ๆ นั้น เป็นสัญลักษณ์หรือสัญญาณของความขัดแย้งระหว่าง Id Ego และ Superego ซึ่งแสดงออกให้เห็นถึงความผิดปกติหรือการป่วยทางจิตใจ (Mental illnesses) ความบกพร่องทางอารมณ์ (Emotional disorder) หรือการถูกรบกวนทางจิตใจ (Psychic disturbances) และทฤษฎีแนวนี้อธิบายสาเหตุของความผิดปกติทางด้านจิตใจว่ามาจากสาเหตุ 2 ประการ คือ เกิดจากการที่บุคคลไม่เจริญเติบโตตามธรรมชาติ หรือการขาดการควบคุมสัญชาติญาณของมนุษย์ การขาดความรักความเอ็นดูจากบิดาหรือมารดา การขาดการพัฒนาการทางด้านอารมณ์ และการถูกกดดันในด้านความรู้สึกทางเพศ หรือความรับผิดชอบชั่วดี สาเหตุประการที่สอง เกิดจากการไม่พัฒนา Superego หรือการพัฒนา Superego ถูกรบกวนเนื่องจากการขาดความรักความอบอุ่นจากบิดามารดา หรือการที่บิดามารดามีนิสัยดุร้าย ไม่รักบุตร ซึ่ง ฟรอยด์ เน้นว่า พฤติกรรมอาชญากรรมจะเกิดขึ้นหากมีปัญหาด้านการพัฒนาจิตใจในวัยเด็ก

นอกจากนี้ Alfred Adle ได้พัฒนาทฤษฎีแนวจิตวิเคราะห์ต่อจาก ฟรอยด์ โดยได้ทำการศึกษาบุคคลที่ประกอบอาชญากรรมเพื่อเรียกร้องความสนใจจากผู้อื่น ทั้งนี้เพื่อเป็นการชดเชยปมด้อยของตนเอง (Inferiority complex) ซึ่งอธิบายถึงอาชญากรประเภทนี้ว่ามักมีนิสัยดื้อรั้นก้าวร้าว ไม่สนใจบุคคลอื่น และไม่ค่อยให้ความร่วมมือกับผู้ใด สาเหตุประการสำคัญก็เนื่องมาจากการไม่ได้รับความรัก ความอบอุ่น หรือการเอาใจใส่ในวัยเด็กนั่นเอง

ออกัส ไอครอน (August Aichhorn. 1963 อ้างถึงใน ภูมิ์พงษ์ ขุนฉนมฉ่ำ. 2549 : 41) นักจิตวิทยาชาวออสเตรีย ได้ใช้ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ เพื่อศึกษาพฤติกรรมเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดกฎหมายและถูกกักกันไว้ และสรุปผลการศึกษาวิจัยเป็นหนังสือชื่อว่า เยาวชนเถลไถล (Wayward youth) โดยอธิบายว่า สาเหตุหลักที่เยาวชนกระทำผิดนั้นมีอยู่ 3 ประการด้วยกัน ประการแรก คือ Superego ขาดการพัฒนาหรือได้รับการพัฒนาไม่พอเพียง ประการต่อมา คือ การได้รับความรักความอบอุ่นจากบิดามารดามากเกินไป และประการที่สาม คือ การได้รับการถ่ายทอดแบบอย่างหรือรูปแบบของพฤติกรรมที่ผิดจากบิดามารดา ซึ่งส่งผลให้เยาวชนเหล่านี้ไม่สามารถพัฒนา Superego ได้อย่างเหมาะสม

ในเรื่องของ Superego ขาดการพัฒนานั้น ไอครอน เชื่อว่า พฤติกรรมอาชญากรรมเกิดจากการแสดงออกของ Id ที่ไม่ได้ถูกหน่วงเหนี่ยวไว้ สาเหตุก็เนื่องมาจากบิดามารดาของเยาวชนเหล่านี้ไม่เอาใจใส่ดูแลพวกเขาเท่าที่ควรทำให้เยาวชนเหล่านี้ไม่สามารถพัฒนา Superego ได้ หรือพัฒนาได้อย่างไม่เต็มที่ ดังนั้นการแก้ไขก็ต้องดำเนินการไปในด้านให้ความรักความอบอุ่นแก่เด็กหรือเยาวชนเหล่านี้เพื่อทดแทนสิ่งที่ขาดไปในอดีต ไอครอน ยังกล่าวต่อไปว่าการให้ความรักมากเกินไปก็เป็นสาเหตุของพฤติกรรมอาชญากรรมได้ แต่ก็มีเยาวชนพวกที่มีปัญหาในลักษณะนี้จำนวนไม่มากนัก ซึ่งการรักษาก็ต้องใช้เทคนิคที่แตกต่างกันกับการแก้ไขเยาวชนที่กระทำผิดประเภทแรก และสาเหตุ

ประการสุดท้ายเกิดจากการที่เด็กหรือเยาวชน มีการพัฒนา Superego อย่างดี หากแต่บิดามารดาเป็นอาชญากรทำให้เด็กหรือเยาวชนรับแบบอย่างหรือรูปแบบของพฤติกรรมที่ไม่ดี โดยเข้าใจหรือเชื่อว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ซึ่งเด็กหรือเยาวชนพวกนี้มีจำนวนไม่มากนัก

เฮียรี่ และบรอนเนอร์ (Healy and Bronner. 1931 อ้างถึงใน ภูมิพงษ์ ขุนฉนมฉ่ำ. 2549 : 44) ได้นำทฤษฎีจิตวิเคราะห์ไปทำการศึกษาวิจัย ตรวจสอบพฤติกรรมที่แตกต่างกันของพี่น้องจำนวน 105 คู่ ที่มีพี่หรือน้องคนใดคนหนึ่งกระทำผิดกฎหมาย ผลการศึกษาสรุปได้ว่า พี่หรือน้องคนที่กระทำผิดกฎหมายนั้น ไม่สามารถพัฒนาความรักความผูกพันกับบิดามารดาได้ ส่วนสาเหตุสภาพแวดล้อมที่เป็นสาเหตุให้พวกเขาแสดงพฤติกรรมอาชญากรรมออกมา ถือว่าเป็นการแสดงออกของการระงับแรงกระตุ้นที่พวกเขาพยายามต้องการให้ได้รับความรัก เพื่อชดเชยความรักความอบอุ่นที่หายไปนั่นเอง

ทฤษฎีทางอาชญาวิทยาแนวจิตวิทยา อธิบายถึงพฤติกรรมทั่วไปของมนุษย์ของมนุษย์ โดยอธิบายว่าพฤติกรรมมนุษย์ส่วนมาก เกิดจากจิตใต้สำนึกหรือสัญชาตญาณ ดังนั้นในการจะปรับปรุงพฤติกรรมที่ไม่ต้องการหรือไม่พึงประสงค์ จำเป็นต้องเจาะลึกลงไปสู่ภายในจิตใจจนถึงจิตใต้สำนึก ในการตอบสนองผู้ศึกษาจึงได้นำทฤษฎีนี้มาศึกษาถึงความรู้สึกที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นว่ามีความรู้สึกอย่างไร หลังออกจากศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชนแล้ว และความรู้สึกนั้นส่งผลให้ตัวเด็กเยาวชนอยากเปลี่ยนแปลงตัวเองไปในทิศทางที่ดีขึ้นอย่างไร

2.1.2 ทฤษฎีทางอาชญาวิทยาแนวสังคมวิทยา

ทฤษฎีสังคมไร้ระเบียบ (Social disorganization theory) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (มปป. : online) Clifford Shaw and Henry McKay ได้ทำการศึกษาการกระทำผิดของเยาวชนกับเขตชุมชนเมือง เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำผิดของเยาวชนกับเขตชุมชนที่พักอาศัยอยู่ เฉพาะในเมืองชิคาโก ได้สรุปถึงความสัมพันธ์ระหว่างอาชญากรรมกับลักษณะทางสังคมว่าอาชญากรรมและปัญหาสังคมนั้นมีความสัมพันธ์กับกระบวนการทางนิเวศน์วิทยาที่เรียกว่า “การบุกรุก การครอบครอง และการสืบทอดอำนาจ” ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเจริญเติบโตของเมืองในลักษณะออกจากจุดศูนย์กลาง เมื่อเขตพื้นที่ใดถูกบุกรุกโดยผู้มาอยู่อาศัยใหม่ ความผูกพันหรือกลไกการควบคุมทางสังคมของเขตนั้นก็จะถูกทำลายไป เนื่องจากผู้คนที่มาอาศัยอยู่ใหม่จะมีลักษณะทางกายภาพและความเชื่อ ตลอดจนขนบธรรมเนียมและค่านิยมที่แตกต่างไปจากประชากรที่อาศัยอยู่เดิม ทำให้ความเป็นระเบียบของสังคมที่เคยมีอยู่ก่อนถูกทำลายไป เนื่องจากเขตชุมชนกำลังถูกเปลี่ยนแปลงและประชากรที่อาศัยอยู่ก็ไม่ได้ให้ความสนใจกับความเสื่อมโทรมนี้ และความผูกพันระหว่างผู้อยู่อาศัยก็ลดน้อยลง ต่างคนต่างอยู่ไม่ยุ่งเกี่ยวต่อกัน การมีกิจกรรมร่วมกันก็ลดน้อยลงตามลำดับ เป็นเหตุให้ผู้อยู่อาศัยไม่สามารถที่จะควบคุมเยาวชนในเขตชุมชนนั้นได้อีกต่อไป ในที่สุดเขตชุมชนนั้นก็จะกลายเป็นดินแดนแห่งความขัดแย้งระหว่างผู้อยู่อาศัย เนื่องจากความแตกต่างระหว่างเชื้อชาติ สีผิว

วัฒนธรรม หรืออาชีพ อีกทั้งก็จะมีแก๊งวัยรุ่นมาคอยก่อความเดือดร้อนรำคาญ หรือวุ่นวาย ตลอดจนประกอบอาชญากรรมต่าง ๆ ปรากฏการณ์นี้จะพบเด่นชัดในโซนที่กำลังเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นเขตพื้นที่ที่เก่าแก่ที่สุดของเมือง ถิ่นที่อยู่ของประชากรในเขตนี้กำลังเสื่อมโทรมลงเรื่อย ๆ เนื่องจากพื้นที่ส่วนนี้ถูกคาดหวังว่าจะถูกแทนที่ด้วยธุรกิจและอุตสาหกรรม ทำให้ส่วนนี้ของเมืองไม่มีผู้ใดอยากอาศัยอยู่จึงกลายเป็นถิ่นที่อยู่ของพวกคนจนหรือชนชั้นต่ำในเมือง ซึ่งรวมทั้งคนต่างด้าวหรือชาวชนบทที่พึ่งอพยพเข้ามาในเมืองเพราะค่าใช้จ่ายด้านที่พักอาศัยมีราคาถูกที่สุดใน เขตนี้ของเมือง ทำให้เขตนี้เกิดสภาพที่เรียกว่า “สังคมไร้ระเบียบ” ซึ่งการที่สังคมมีสภาพไร้ระเบียบนี้เอง ได้เป็นสาเหตุของอัตราการกระทำผิดกฎหมายสูงและส่งผลให้ขนบธรรมเนียมหรือกลไกควบคุมทางสังคมที่มีอยู่นั้นลดลงเรื่อย ๆ จนกระทั่งไม่มีกลไกควบคุมทางสังคมเลย เป็นเหตุให้คนในเขตชุมชนนั้นมีอัตราการกระทำผิดสูงกว่าเขตชุมชนอื่น และพฤติกรรมอาชญากรรมหรือพฤติกรรมเบี่ยงเบนของประชากรในเขตนี้เป็นพฤติกรรมปกติของบุคคลที่อาศัยอยู่ในเขตนี้ ซึ่งแสดงออกมาเพื่อตอบโต้สภาพสังคมที่ไม่ปกติ

โวล์ด และเบอร์นาด (Vold and Bernard. 1986 อ้างถึงใน รัตนะ วรบัณฑิต. 2554 : 36) ได้สรุปเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ของอาชญากรในแหล่งเสื่อมโทรมว่ามีดังต่อไปนี้ คือ

1) โดยทั่วไปแล้วผู้กระทำผิดกฎหมายจะมีลักษณะไม่แตกต่างกับประชากรทั่วไปของสังคมในด้านระดับสติปัญญา สภาพร่างกาย บุคลิกภาพ และอุปนิสัย

2) ในชุมชนที่มีสถิติอาชญากรรมสูงจะปรากฏว่ากลไกควบคุมทางสังคมของชุมชนที่ทำหน้าที่ควบคุมความประพฤติของเด็กและเยาวชนมักจะแตกสลายหรือไม่มีที่อยู่ นอกจากนี้ผู้ปกครองและเพื่อนบ้านมักจะยอมรับหรือไม่ต่อต้านความประพฤติผิดกฎหมาย เป็นเหตุให้เด็กถูกเลี้ยงดูในสภาพแวดล้อมที่มีการยอมรับพฤติกรรมผิดกฎหมาย

3) ในละแวกชุมชนจะเปิดโอกาสสำหรับการกระทำผิดกฎหมาย เช่น การมีแหล่งรับซื้อของโจรหรือสภาพอาคารที่เสื่อมโทรมสำหรับเป็นที่ซ่อนทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำผิดกฎหมาย อีกทั้งชุมชนยังขาดการส่งเสริมพัฒนาความรู้ ความสามารถของคนในชุมชน ในด้านความพร้อมเพื่อจะออกไปประกอบวิชาชีพที่สุจริตอีกด้วย

4) เด็กและเยาวชนในชุมชนเหล่านี้ จะเริ่มเรียนรู้พฤติกรรมผิดกฎหมายตั้งแต่เยาว์วัย

5) บางชุมชนจะมีประเพณีในการถ่ายทอดความรู้หรือเทคนิคในการกระทำผิดกฎหมายจากเด็กโตสู่เด็กเล็ก เช่น การชิงหรือปล้นทรัพย์ การลักทรัพย์ในห้างร้าน การโจรกรรมรถยนต์ ฯลฯ ซึ่งเป็นเหตุให้แต่ละชุมชนจะเป็นศูนย์รวมของผู้กระทำผิดประเภทเดียวกันมาเป็นเวลานาน

6) การควบคุมสังคมโดยกลไกของรัฐไม่สามารถยับยั้งกระบวนการเรียนรู้ หรือการถ่ายทอดพฤติกรรมผิดกฎหมายเหล่านี้ได้

ทฤษฎีวัฒนธรรมรอง (Subcultural theory)

โคเฮน (Cohen. 1955 อ้างถึงใน รัตนะ วรบัณฑิต. 2554 : 43) ได้เน้นถึงความสำคัญของค่านิยมทางสังคม และชีวิตความเป็นอยู่ของบุคคล ซึ่งชนชั้นในสังคมจะมีค่านิยมและความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน เด็กหรือเยาวชนที่มาจากครอบครัวชนชั้นล่าง ซึ่ง โคเฮน เรียกว่า ชนชั้นทำงานจะถูกอบรมเลี้ยงดูให้มีความเป็นอยู่ในลักษณะตามสัญชาติญาณและมีพฤติกรรมก้าวร้าว และถูกปลูกฝังให้มีค่านิยมที่มุ่งเน้นถึงการได้รับการตอบสนองต่อความพึงพอใจในระยะสั้น โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะตามมาภายหลัง อีกทั้งเรียนรู้ถึงการปฏิบัติตามคำสั่ง ตามค่านิยมที่มีอยู่ โดยไม่คำนึงถึงเหตุผล ความรัก หรือความรู้สึกนึกคิดของบุคคลอื่นแต่อย่างใด

ในทางตรงกันข้าม เด็กหรือเยาวชนของครอบครัวชนชั้นกลางจะได้รับการอบรมเลี้ยงดูและปลูกฝังค่านิยมและความเป็นอยู่ที่มีลักษณะตรงกันข้ามกับครอบครัวชนชั้นทำงาน ซึ่ง โคเฮน ได้สรุปค่านิยมของชนชั้นกลางว่ามีลักษณะดังนี้ 1) ความอยากและความทะเยอทะยาน 2) ความรับผิดชอบ 3) ความประสบความสำเร็จทางการศึกษาและหน้าที่การงาน 4) ความรู้จักระงับชั่งใจในความต้องการ 5) ความสามารถในการวางแผนระยะยาวและการงบประมาณ 6) ความมีกิริยาวาจาสุภาพ 7) ความสามารถในการควบคุมความก้าวร้าว 8) การรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และ 9) ความเคารพในสิทธิของบุคคลอื่น ทั้งนี้ปรากฏว่า ค่านิยมของชนชั้นกลางได้รับการยอมรับในสถานศึกษาและถูกใช้เป็นเครื่องวัดหรือประเมินผลนักเรียนทำให้นักเรียนที่อยู่ในชนชั้นทำงานตกอยู่ในสภาพกดดันและไม่สามารถปรับตัวได้ เนื่องจากไม่สามารถแข่งขันกับเยาวชนที่มาจากครอบครัวชนชั้นกลางในที่สุดก็ประสบความล้มเหลวในการศึกษาและจะพัฒนาความรู้สึกต่อต้านสถานศึกษาและค่านิยมของชนชั้นกลางแล้วรวมตัวกันมากขึ้นเพื่อสร้างค่านิยมใหม่ ซึ่งเป็นกระบวนการตามธรรมชาติที่เยาวชนที่มีปัญหาเดียวกันจะรวมกลุ่มกันเพื่อแก้ไขปัญหาของตนเอง โดยค่านิยมใหม่นี้ จะมีลักษณะตรงกันข้ามกับบรรทัดฐานและค่านิยมของชนชั้นกลาง ซึ่งเป็นเหตุของพฤติกรรมอาชญากรรม คือ มีลักษณะส่อไปในทางทีเจตนามุ่งร้าย (Malicious) ดื้อรั้นดันทุรัง (Negativistic) และไม่มุ่งหวังประโยชน์ (Nonutilitarian)

ทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่างกัน (Differential associations theory)

ซัทเธอร์แลนด์ (Sutherland. 1947 อ้างถึงใน รัตนะ วรบัณฑิต. 2554 : 48) ได้เสนอว่าพฤติกรรมอาชญากรรมไม่ได้มีสาเหตุโดยตรงมาจากพันธุกรรมหรือสภาพแวดล้อมทางสังคม หากแต่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรรมจากบุคคลใกล้ชิด โดยการติดต่อสื่อสารกันไม่ว่าจะเป็นทางวาจาหรือลักษณะท่าทาง แต่การเรียนรู้ทางทฤษฎีนี้ก็ไม่ได้หมายความว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเหมือนกับการเรียนรู้พฤติกรรมอื่น ๆ โดยมีหลักการที่สำคัญเกี่ยวกับกระบวนการที่บุคคลจะเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมอาชญากรรมดังต่อไปนี้ คือ

1) พฤติกรรมอาชญากรรมเกิดจากการเรียนรู้

2) พฤติกรรมอาชญากรรมเกิดจากการเรียนรู้ในการคบหาสมาคมกับบุคคลอื่นตามกระบวนการติดต่อสื่อสาร

3) หลักการสำคัญในส่วนของการเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรรมนั้นเกิดขึ้นในกลุ่มบุคคลที่สนิทสนมใกล้ชิดกัน

4) เมื่อพฤติกรรมอาชญากรรมได้รับการเรียนรู้จะรวมถึง (1) เทคนิคในการกระทำผิด ซึ่งบางครั้งก็สลับซับซ้อนแต่บางครั้งก็ง่าย (2) ทิศทางเฉพาะของแรงดลใจ แรงผลักดันการใช้เหตุผล ตลอดจนทัศนคติเกี่ยวกับการกระทำความผิด

5) ทิศทางเฉพาะของแรงดลใจและแรงผลักดัน จะถูกเรียนรู้จากการทำให้เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับกฎหมาย ในบางสังคมบุคคลอยู่ในกลุ่มบุคคลที่เห็นด้วยกับการปฏิบัติตามกฎหมาย ในขณะที่บุคคลอื่นอยู่ในกลุ่มบุคคลที่เห็นด้วยกับการละเมิดกฎหมาย

6) หลักการสำคัญของการคบหาสมาคมกับบุคคลที่แตกต่างกัน ก็คือ บุคคลจะกลายเป็นผู้กระทำผิดเพราะว่า ความเห็นด้วยกับการละเมิดกฎหมายมีมากกว่าความเห็นด้วยกับการไม่ละเมิดกฎหมาย

7) การคบหาสมาคมกับบุคคลที่แตกต่างกัน อาจจะแตกต่างกันในด้านความถี่ ระยะเวลาการให้ความสำคัญ และความเข้มข้น ซึ่งหมายความถึงลักษณะของความแตกต่างกันของการคบหาสมาคม ระหว่างพฤติกรรมอาชญากรรมและพฤติกรรมต่อต้านอาชญากรรม

8) กระบวนการของการเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรรม โดยการคบหาสมาคมกับรูปแบบของอาชญากรรม และต่อต้านอาชญากรรม จะมีความเกี่ยวข้องกับกลไกการทำงานที่เหมือนกับการเรียนรู้ทั่วไป

9) ในขณะที่พฤติกรรมอาชญากรรมเป็นการแสดงออกถึงความต้องการ และค่านิยมทั่วไป แต่ไม่จำเป็นต้องอธิบายโดยความต้องการและค่านิยมนั้น เนื่องจากพฤติกรรมต่อต้านอาชญากรรมก็มีความต้องการและค่านิยมเดียวกัน บุคคลลักทรัพย์ก็เพื่อต้องการความมั่นคงทางการเงินเช่นเดียวกันกับ กรรมกรที่ทำงานหนักเพื่อความมั่นคงในการเงิน ความพยายามที่จะอธิบายพฤติกรรมอาชญากรรมจากแรงผลักดันและค่านิยมทั่วไป เช่น ความสุข การดิ้นรนเพื่อสถานภาพทางสังคม แรงกระตุ้นจากเงิน หรือความผิดหวัง ฯลฯ คงจะต้องพบกับความไม่ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้เนื่องจากจะเป็นการอธิบายได้ทั้งพฤติกรรมอาชญากรรม และพฤติกรรมถูกกฎหมาย เฉกเช่นเดียวกับกระบวนการหายใจ ที่จำเป็นสำหรับพฤติกรรมทุกประเภท แต่ไม่ได้แบ่งแยกระหว่างพฤติกรรมอาชญากรรมและพฤติกรรมถูกกฎหมาย

Sutherland ได้ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบ 2 ประการ ของการเรียนรู้ตามทฤษฎีนี้ คือ องค์ประกอบแรกหมายความถึง เนื้อหาหรือสาระสำคัญของสิ่งที่ถูกเรียนรู้ (Content of what is

learned) ซึ่งหมายความรวมถึงเทคนิคพิเศษในการประกอบอาชญากรรม แรงดลใจที่เหมาะสม แรงกระตุ้น การอธิบายด้วยหลักเหตุผล ทัศนคติ และการทำให้บุคคลคล้อยตามหรือเห็นด้วยกับการฝ่าฝืนกฎหมาย ซึ่งเป็นองค์ประกอบในการรับรู้แนวความคิด ไม่ใช่การกระทำ ส่วนองค์ประกอบที่สอง คือ กระบวนการที่การเรียนรู้ได้เกิดขึ้น (Process by which the learning takes place) โดยการเรียนรู้จะเกิดขึ้นจากการคบหาสมาคมกับกลุ่มบุคคลที่ใกล้ชิด ซึ่งไม่ได้จำกัดเฉพาะกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากความใกล้ชิดเท่านั้น บุคคลอาจเข้าสู่หรือผ่านกระบวนการเรียนรู้ได้เช่นกัน หากว่าได้มีโอกาสคบหาสมาคมกับผู้เป็นต้นเหตุของพฤติกรรมอาชญากรรม ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ยังแตกต่างกันตามความถี่ (Frequencies) ระยะเวลา (Duration) การให้ความสำคัญ (Priority) และความเข้มข้น (Intensity) ซึ่ง ซัทเธอร์แลนด์ ได้ให้ความสำคัญกับความเข้มข้นว่าน่าจะมีอิทธิพลมากที่สุด ในการเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรรม ดังนั้นตามทฤษฎีแล้ว หากบุคคลได้มีการเรียนรู้ถึงการยอมรับความเห็นกับพฤติกรรมละเมิดกฎหมายมากกว่าการยอมรับพฤติกรรมที่ไม่ละเมิดกฎหมาย ในลักษณะที่บ่อยครั้ง เป็นเวลาค่อนข้างนาน ในระยะตอนต้นของช่วงชีวิต และมีต้นกำเนิดมาจากบุคคลที่มีความสำคัญหรือมีชื่อเสียงแล้ว บุคคลก็มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมละเมิดกฎหมายมากขึ้น

ทฤษฎีของ ซัทเธอร์แลนด์ ได้ให้ความสำคัญกับตัวแปร “การคบหาสมาคมกับเพื่อนที่เป็นอาชญากร” โดยให้เหตุผลว่า ความผูกพันกับเพื่อนจะสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้และการส่งเสริมสนับสนุน ทั้งในด้านความประพฤติ และความเห็นด้วยในพฤติกรรมดังกล่าว เยาวชนที่มีความผูกพันกับกลุ่มเพื่อนที่เป็นคนดี มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมที่ดี และเห็นด้วยกับพฤติกรรมที่ถูกกฎหมาย ในทางตรงกันข้าม เยาวชนที่มีความผูกพันกับกลุ่มเพื่อนที่เป็นอาชญากรจะมีแนวโน้มที่มีพฤติกรรมอาชญากรรมและเห็นด้วยกับพฤติกรรมอาชญากรรม

จากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมกระทำความผิดดังได้กล่าวมานั้น พบว่าในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน มุ่งดำเนินการโดยให้ความสำคัญของแนวคิดที่ว่าเด็กและเยาวชนกระทำความผิดอันเนื่องมาจากปัจจัยด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านชีววิทยา ด้านจิตวิทยา และด้านสภาพแวดล้อม/สังคม โดยปัจจัยต่าง ๆ อาจจะสัมพันธ์กับพฤติกรรมกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนที่แตกต่างกันในแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นปัจจัยที่ควบคุมไม่ได้ ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน จึงมุ่งที่การแก้ไข ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนมากกว่าการลงโทษ นักจิตวิทยาจึงจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีส่วนสัมพันธ์กับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน โดยนำแนวคิด ทฤษฎีและวิธีการทางจิตวิทยาซึ่งเป็นศาสตร์เกี่ยวกับพฤติกรรมมาใช้ประโยชน์ในการศึกษาวิเคราะห์ให้เข้าใจ และสรุปถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำผิดของเด็กหรือเยาวชนแต่ละราย เพื่อเป็นแนวทางในการบำบัด ฟื้นฟู ให้เหมาะสม จึงจะเป็นการแก้ไขการกระทำผิดของเด็กหรือเยาวชนได้ และยังจะเป็นประโยชน์ในการใช้เป็นแนวทางการป้องกันปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนต่อไป

2.2 ทฤษฎีการเสริมสร้างพลังอำนาจ

การเสริมสร้างพลังอำนาจเป็นสิ่งที่ช่วยให้บุคคลมีความสามารถหรือทักษะเพิ่มมากขึ้น ดังที่ได้มีนักวิชาการศึกษาหลายท่านได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างพลังอำนาจไว้ดังนี้

กิบสัน (Gibson. 1991 อ้างถึงใน อารีย์วรรษ อ่วมตานี. 2548 : 54-56) กล่าวว่าการเสริมสร้างพลังอำนาจเป็นกระบวนการเกี่ยวข้องกับการให้อำนาจหรือเป็นผลลัพธ์ของการให้อำนาจ (To give power or authority to authorize) พบว่า เป็นการช่วยให้บุคคลมีความสามารถในการเพิ่มทักษะตนเอง การเสริมสร้างพลังอำนาจเป็นแนวคิดนามธรรม ซึ่งขึ้นกับเวลาและสถานที่ในขณะนั้น เป็นการให้อำนาจหรือการเพิ่มความสามารถของบุคคลให้มีอำนาจในการควบคุมจัดการและการใช้ทรัพยากรหรือความรู้ความสามารถของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในมุมมองแง่ของผลลัพธ์ของการให้อำนาจเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในการพัฒนาทรัพยากร เครื่องมือ สิ่งแวดล้อม และเป็นกระบวนการที่เพิ่มความสามารถและความมีประสิทธิภาพในการจะไปให้ถึงเป้าหมายสำหรับบุคคลและไปให้ถึงเป้าหมายสุดท้ายของสังคม

ตามแนวคิดของ กิบสัน (Gibson) การเสริมสร้างพลังอำนาจเป็นกระบวนการส่วนบุคคล (Interpersonal process) ที่ก่อให้เกิดการเสริมสร้างพลังและพัฒนาศักยภาพความสามารถของตนเองในการที่จะควบคุมและจัดการสถานการณ์ได้ เกิดความพึงพอใจในความสามารถของตนเอง มีการพัฒนาตนเอง มีเป้าหมายและมีความหมายในชีวิตของตนเอง สามารถใช้ความรู้และทรัพยากรหรือแหล่งประโยชน์ที่มีอยู่เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการปฏิบัติงาน

การเสริมสร้างพลังอำนาจเป็นแนวคิดหลายมิติที่มีความสลับซับซ้อนและกว้างขวางยากลำบากในการให้คำจำกัดความเนื่องจากความหมายของการเสริมสร้างพลังอำนาจจะแตกต่างกันไปเมื่อนำไปใช้ในกลุ่มบุคคลและบริบทที่แตกต่างกัน

ดังนั้นจากข้างต้น สรุปได้ว่า การเสริมสร้างพลังอำนาจของเด็กและเยาวชนที่ไม่กระทำผิดซ้ำ (นันทวดี ปินปันคง. 2548 : 34) กล่าวว่ากระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจเป็นกระบวนการที่ช่วยเสริมสร้างให้บุคคล องค์กร มีพลังอำนาจในการควบคุมชีวิตของตน มีการพัฒนาขีดความสามารถในการควบคุมปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อชีวิตการงาน ความสำเร็จและความเป็นอยู่ของตนเอง เป็นกระบวนการส่งเสริมอำนาจที่จะเกิดความร่วมมือ ความเท่าเทียมกัน ความมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เป็นการถ่ายเทอำนาจ ให้เกิดความเท่าเทียมกัน เป็นกระบวนการทางสังคม ที่แสดงถึงการยอมรับการส่งเสริม การช่วยเหลือ การชี้แนะให้บุคคลหรือองค์กรเกิดความสามารถที่จะดำเนินการสนองความต้องการของตนเอง

2.2.1 ความหมายของการเสริมสร้างพลังอำนาจ

การเสริมสร้างพลังอำนาจเป็นกระบวนการหรือการกระทำในรูปแบบที่หลากหลายโดยอาจมุ่งเน้นในการเสริมสร้างความสามารถหรือศักยภาพแก่บุคคลให้มีมากยิ่งขึ้น ดังที่ได้มีนักวิชาการกล่าวไว้ดังนี้

การเสริมสร้างพลังอำนาจ ตามความหมายทั่วไป คือ การกระทำในรูปแบบต่าง ๆ ที่มุ่งพัฒนาให้เกิดศักยภาพหรือความสามารถ ความมีประสิทธิภาพแก่บุคคล จึงเกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพความสามารถ ความแข็งแกร่งในการทำกิจกรรมหรือการดำรงชีวิต เป็นการใช้ใน เชิงกระบวนการปฏิสัมพันธ์ (Interactional process) ที่ช่วยให้บุคคลได้พัฒนาขีดความสามารถในการควบคุมปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อชีวิต การงาน ความสำเร็จ และความเป็นอยู่ของตนเอง เป็นกระบวนการส่งเสริมอำนาจที่ทำให้เกิดความร่วมมือ หรือให้มีพลังอำนาจมากขึ้น (พิกุล นันทชัยพันธ์. 2542 อ้างถึงใน จิรชาติ ชุมภู. 2550 : 8)

ในขณะที่ ดวงรัตน์ วัฒนกิจไกรเลิศ (2540 อ้างถึงใน สมคิด อ่อนปรางค์. 2552 : 10) กล่าวว่า การเสริมสร้างพลังอำนาจเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลซึ่งเป็นความเชื่อในความสามารถของบุคคลที่จะเรียนรู้จากประสบการณ์และการคิดเชิงวิเคราะห์

ส่วนในแง่ของการเสริมสร้างพลังอำนาจเด็กและเยาวชนที่ไม่กระทำผิดซ้ำ เป็นกระบวนการให้บุคคลสามารถควบคุมปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการกระทำผิดซ้ำ

Gibson ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการเสริมสร้างพลังอำนาจ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการต่าง ๆ ดังนี้

1) เป็นกระบวนการที่บุคคลใช้เพื่อให้ได้มาซึ่งความสามารถในการควบคุม กำกับการดำรงชีวิตของตนเอง

2) เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพระหว่างบุคคลที่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความคิด ความรู้สึก และมีลักษณะที่ทั้งสองฝ่ายต้องใช้ความพยายามร่วมกัน

3) เป็นกระบวนการเพิ่มพูนความรู้สึกสำนึกในคุณค่าของตน และการสร้างประสิทธิภาพของตนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ หรือการเสริมสร้างพฤติกรรมที่เหมาะสมในแต่ละบุคคลตลอดจนการปรับเปลี่ยนสิ่งแวดล้อม

4) เป็นกระบวนการเรียนรู้การใช้ทรัพยากรร่วมกัน ทำงานร่วมกัน ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงทรัพยากรที่มีอยู่ภายในบุคคล ภายนอกบุคคล และที่มีอยู่ในชุมชน

5) เป็นกระบวนการที่มีลักษณะสำคัญที่มีการปฏิสัมพันธ์เชิงสร้างประโยชน์ร่วมกันโดยมุ่งเพิ่มความแข็งแกร่งให้เกิดขึ้น

6) เป็นกระบวนการที่เป็นการหาทางออก ทางแก้ปัญหามากกว่าที่ตัวปัญหา เน้นความแข็งแกร่งสิทธิความสามารถของบุคคลมากกว่าข้อจำกัดหรือจุดด้อยของบุคคล

7) เป็นกระบวนการที่มีกลไกที่เกี่ยวข้องกับอำนาจของบุคคล มีทั้งการให้และการรับอำนาจหรือการใช้อำนาจร่วมกัน มิใช่เพียงแต่เป็นผู้ใช้อำนาจพยายามสร้างอำนาจ แต่รวมถึงผู้มีอำนาจถ่ายโอนอำนาจ

8) เป็นกระบวนการที่มีการแลกเปลี่ยนความคิด ความรู้สึกหรือกระทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้มีความเจริญเติบโต และการพัฒนาการของบุคคล ครอบครัว หรือชุมชนเพื่อให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะที่ตั้งใจ

9) เป็นกระบวนการของความช่วยเหลือบุคคลให้ประสบความสำเร็จในการควบคุมสิ่งแวดล้อมหรือกำหนดทิศทางชีวิตของตนเองได้

10) การเสริมสร้างพลังอำนาจเป็นแนวคิดที่อธิบายกระบวนการทางสังคมของการแสดงออก การยอมรับ การชื่นชม การส่งเสริม การพัฒนาและการเสริมสร้างความสามารถของบุคคลในการตอบสนองความต้องการของตนเอง และแก้ปัญหาด้วยตนเอง และความสามารถในการใช้ทรัพยากรที่จำเป็นในการดำรงชีวิต เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง และรู้สึกว่าตนเองมีอำนาจสามารถควบคุมความเป็นอยู่หรือชีวิตของตนเองได้

ดังนั้นจากข้อมูลข้างต้น สามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า การเสริมสร้างพลังอำนาจ เป็นการดำเนินกิจกรรมหรือกระบวนการในการเพิ่มศักยภาพส่วนบุคคลให้เกิดความสัมพันธภาพระหว่างบุคคล เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และทำให้บุคคลอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

2.2.2 ลักษณะของการเสริมสร้างพลังอำนาจ

ลักษณะของการเสริมสร้างพลังอำนาจนับเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ดำเนินการควรรับทราบและเข้าใจอย่างถ่องแท้ เนื่องจากจะทำให้กระบวนการการดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ ในการเสริมสร้างพลังอำนาจบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่ง กิบสัน (Gibson. 1991 อ้างถึงใน กษิตตา พานทอง. 2551 : 11) ได้กล่าวถึงลักษณะของการเสริมสร้างพลังอำนาจไว้ดังนี้

1) การเสริมสร้างพลังอำนาจ เป็นได้ทั้งกระบวนการ (Process) และผลลัพธ์ (Out come) เป็นกระบวนการที่ต้องทราบขั้นตอนการดำเนินการ การประเมินผลแต่ละขั้นตอนอย่างชัดเจน และเป็นผลลัพธ์ของการให้พลังอำนาจกับบุคคล กลุ่มคน องค์กร แล้วมีการประเมินผลหลังให้พลังอำนาจแล้วว่าบุคคลสามารถควบคุมเหนือชีวิตของตนเองได้หรือไม่

2) การเสริมสร้างพลังอำนาจ เป็นสิ่งที่เกี่ยวกับการจัดการ เนื่องจากเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Transactional concept) เพราะเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกันและมีความสัมพันธ์กับสิ่งอื่น ๆ มากมาย

3) การเสริมสร้างพลังอำนาจ เป็นกระบวนการที่เพิ่มความมีคุณค่าในตนเอง และเพิ่มความมีศักยภาพในการดูแลตนเอง นอกจากนี้ ยังเป็นกระบวนการที่ช่วยส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพเชิงบวกในการดูแลตนเอง

4) การเสริมสร้างพลังอำนาจเป็นแนวคิดทางบวก (Positive concept) เป็นกระบวนการที่ต้องทำอย่างต่อเนื่อง เป็นแนวคิดที่มีประโยชน์กับทุกฝ่าย เป็นการเพิ่มศักยภาพและผลลัพธ์ที่ดี

5) เป็นกระบวนการที่เฉพาะเจาะจงในการแก้ปัญหามากกว่าที่ตัวปัญหา เป็นความแข็งแกร่งและความสามารถของบุคคลมากกว่าข้อจำกัด และความต้องการของบุคคลเป็นแนวคิดที่มีเหตุผลในการกระทำ เป็นแนวคิดที่มีการพัฒนาให้ได้ผลมากยิ่งขึ้น

6) เป็นกระบวนการที่ผสมผสานระหว่างแนวคิดหลาย ๆ แนวคิด (Multidimensional concept) เป็นแนวคิดที่สลับซับซ้อน หลายมิติ

7) เป็นกระบวนการที่มีอิสระในการเลือก เป็นแนวคิดที่มีการยืดหยุ่นได้ สามารถปรับเปลี่ยนได้ (Dynamic concept) เป็นแนวคิดที่เป็นนามธรรม เป็นอิสระเหมาะสมกับช่วงเวลาและสถานที่ใดก็ได้ เป็นแนวคิดที่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นแนวคิดที่เป็นประชาธิปไตย สามารถมีสิทธิ์เลือกปฏิบัติได้ (Democracy concept)

8) เป็นกระบวนการที่มีความเป็นหุ้นส่วนกับบุคคลต้องมีส่วนร่วมในการกระทำ

ดังนั้น สรุปได้ว่า กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ เป็นกระบวนการส่งเสริมให้บุคคลมีส่วนร่วมในการควบคุม จัดการ การตัดสินใจเลือก สิ่งที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต เพื่อให้ตนเองเกิดความรู้สึกมีพลัง ความสามารถในการที่จะควบคุมชีวิตตนเองได้ ตลอดจนการเสริมสร้างพฤติกรรมที่เหมาะสมในการดูแลตนเองได้ และความรับผิดชอบในการปฏิบัติร่วมกัน ตลอดจนคุณสมบัติของบุคคล ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับตนเองในด้านบวก ทักษะการรับรู้ ความสามารถในการปรับตัว ความกล้าหาญ อดทน ความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

2.2.3 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างพลังอำนาจ

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างพลังอำนาจ ประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้ เชนเลอร์ (Chandler. 1992 อ้างถึงใน กษิตตา พานทอง. 2551 : 12)

1) ปัจจัยภายในบุคคล ประกอบด้วย

1.1) ความเชื่อ (Beliefs) ความเชื่อเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลอย่างมากในการที่จะช่วยให้บุคคลสามารถจัดการกับปัญหาอุปสรรค และความยากลำบากในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิต การที่บุคคลมีความเชื่อที่ดีว่าสามารถดูแลตนเองได้ ความเชื่อนั้นจะทำให้บุคคลมีความรู้สึกเกิดพลังในการที่จะพยายามแสวงหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้สามารถดูแลตนเองได้

1.2) ค่านิยม (Values) ค่านิยมของตนเอง การมีความรักในตนเองนับว่าเป็นปัจจัยภายในตัวบุคคลที่เป็นพื้นฐานความรับผิดชอบในการที่จะดูแลตนเอง

1.3) ประสบการณ์ (Experience) ประสบการณ์ที่ผ่านมาเป็นสิ่งที่สำคัญต่อกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ ซึ่งรวมถึงประสบการณ์ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านมาและประสบการณ์ที่ได้รับจากการศึกษา อ่านจากตำรา วารสารวิชาการ ซึ่งจะช่วยให้บุคคลมีแนวทางสำหรับการจัดการควบคุมสถานการณ์

1.4) เป้าหมายในชีวิต (Determination) เป้าหมายในชีวิตของตนเองเกิดจากการที่บุคคลมีพลังเข้มแข็งและแรงจูงใจ (Strong and motivation) ที่จะกระทำพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่จะพยายามทำทุกอย่างเพื่อให้ตนเองได้รับสิ่งที่ดีที่สุดแม้ว่าจะมีอุปสรรค

นอกจากนี้ ปัจจัยภายในบุคคลยังรวมถึงการยอมรับในบทบาท ภาระหน้าที่ และความรับผิดชอบในการปฏิบัติร่วมกัน ตลอดจนคุณสมบัติของบุคคล ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับตนเองในด้านบวก ทักษะการรับรู้ ภาวะสุขภาพ ความสามารถในการปรับตัว ความกล้าหาญ อดทน ความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

2) ปัจจัยภายนอกบุคคล

ปัจจัยภายนอกบุคคล ได้แก่ การสนับสนุนทางสังคม (Social support) จากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นบุคคลในครอบครัว ชุมชน และสังคม ซึ่งบุคคลเหล่านี้มีส่วนในการสนับสนุนให้ความรู้ ให้คำแนะนำ ให้กำลังใจ ให้การประคับประคองและให้ความเชื่อมั่นในการที่จะดูแลตนเอง การสนับสนุนทางสังคมจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยสัมพันธภาพระหว่างตนเองกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง คือต้องเป็นสัมพันธภาพที่ตั้งอยู่บนความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีการให้คุณค่า เคารพสิทธิและความเป็นบุคคลระหว่างกันและกันจึงเกิดความร่วมมือ และความมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างพลังอำนาจได้

จากปัจจัยดังกล่าว สรุปได้ว่า ปัจจัยเหล่านั้นเป็นสิ่งที่จะผลักดันให้เกิดกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจในแต่ละบุคคล เพื่อการมีอำนาจในการควบคุมพฤติกรรมต่าง ๆ ให้เหมาะสม

จากแนวคิด การเสริมสร้างพลังอำนาจ ที่ได้อธิบายไว้ว่า การควบคุม การปกครอง การควบคุมอย่างเคร่งครัด และเป็นการให้อำนาจในการตัดสินใจ สร้างแรงจูงใจ สร้างความเชื่อมั่น เป็นกระบวนการที่ช่วยเสริมสร้างให้บุคคลมีการพัฒนาศักยภาพหรือขีดความสามารถในการควบคุมตนเอง ในการตัดสินใจเลือกที่จะจัดการสถานการณ์ต่างๆในชีวิต ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในคุณค่าของตนเอง มีพลังอำนาจในการที่จะกระทำการนั้นสำเร็จ โดยผู้ศึกษาได้นำมาศึกษากับตัวเด็กเยาวชน ที่เคยกระทำผิดแล้วไม่กระทำผิดซ้ำอีก ถึงกระบวนการการเสริมสร้างพลังอำนาจได้อย่างไร ใครเป็นผู้เกี่ยวข้องในการให้อำนาจในการตัดสินใจ สร้างแรงจูงใจ สนับสนุน สร้างความเชื่อมั่นให้เด็กเยาวชนเปลี่ยนไปในทิศทางที่ดีขึ้น โดยการไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำอีก

2.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม

2.3.1 ทฤษฎีการควบคุมตนเอง

1) ความหมายของการควบคุมตนเอง

มิสเชล (Mischel. 1974 : 287 อ้างถึงใน บุญรับ ศักดิ์มณี. 2532 : 6) กล่าวว่า การควบคุมตนเอง หมายถึง ความสามารถที่จะปฏิบัติหรืองดเว้นการกระทำบางชนิดได้ หรือความสามารถที่จะเริ่มกระทำพฤติกรรมที่ต้องการใช้ความอดทน การตัดสินใจอย่างมีเหตุผลในปริมาณและคุณภาพที่เหมาะสม เพื่อให้ได้ผลดีตามที่ตนต้องการและหลีกเลี่ยงสิ่งไม่ดีอันอาจเกิดขึ้นกับตนเองในอนาคตได้

ไรท์ (Wright. 1975 : 72 อ้างถึงใน นงนุช โรจนเลิศ. 2532 : 16) อธิบายการควบคุมตนเองว่า คือ ความสามารถของบุคคลที่จะบังคับนิสัยของตนเอง เมื่อเผชิญกับสิ่งยั่วยุและสถานการณ์กดดันโดยปราศจากรางวัลหรือการสนับสนุนจากภายนอก และเน้นด้วยว่าการควบคุมตนเองเป็นลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งของพฤติกรรมทางสังคมและจริยธรรม

บริกแฮม (Brigham. 1978 : 267 อ้างถึงใน อินทิรา มั่นธรรม. 2537 : 9) มีความเห็นว่า การควบคุมตนเองนั้น เป็นความสามารถของบุคคลที่จะควบคุมพฤติกรรมของตน โดยการเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมของตนเอง และบุคคลยิ่งเรียนรู้ที่จะควบคุมตนเองมากเท่าไร เขาจะยิ่งมีอิทธิพลต่อชีวิตของตนเองมากเท่านั้น

คอร์เมียร์ และคอร์เมียร์ (Cormier and Cormier. 1979 : 476 อ้างถึงใน ปภาวดี แจ้งศิริ. 2527 : 4) ให้ความหมายของการควบคุมตนเองว่า หมายถึง กระบวนการที่บุคคลใช้วิธีการใดวิธีการหนึ่งหรือหลายวิธี เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลจากพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ไปสู่พฤติกรรมที่พึงประสงค์ โดยที่บุคคลนั้นเป็นผู้กำหนดพฤติกรรม เป้าหมาย กระบวนการที่จะนำไปสู่เป้าหมายและควบคุมตัวแปรทั้งภายในและภายนอกของบุคคล อันจะมีผลต่อพฤติกรรมที่พึงประสงค์นั้นด้วยตนเอง

โรเซนบัม (Rosenbaum. 1980 : 109 อ้างถึงใน นงนุช โรจนเลิศ. 2532 : 18) สรุปความหมายของการควบคุมตนเองว่า เป็นความสามารถของบุคคลที่จะละเว้นการกระทำบางชนิดหรือสามารถที่จะกระทำพฤติกรรมด้วยเหตุผลและความอดทน เพื่อให้เกิดผลดีตามที่ต้องการหรือหลีกเลี่ยงสิ่งไม่ดีที่อาจเกิดขึ้น แม้เมื่อบุคคลนั้นต้องเผชิญกับปัญหา อุปสรรค หรืออยู่ในภาวะที่เกิดปัญหาความขัดแย้งในจิตใจ

แคซดิน (Kazdin. 1984 : 196 อ้างถึงใน ประเทือง ภูริภัทราคม. 2540 : 326) ให้ความหมายของการควบคุมตนเองไว้ว่า โดยทั่วไปแล้ว การควบคุมตนเอง หมายถึง พฤติกรรมที่บุคคลกระทำเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนต้องการ โดยสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ตนพิจารณาตัดสินใจเลือกด้วยตนเอง

บุญรับ ศักดิ์มณี (2532 : 8) สรุปว่า การควบคุมตนเอง หมายถึง ความสามารถที่จะปฏิบัติหรืองดเว้นการปฏิบัติเพื่อผลที่ดีกว่าและมีคุณค่าสูงกว่าที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ประเทือง ภูริภัทราคม (2540 : 36) สรุปความหมายของการควบคุมตนเองว่า หมายถึง กระบวนการที่บุคคลใช้วิธีการหนึ่งหรือหลายวิธีการร่วมกันเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเอง จากพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ไปสู่พฤติกรรมที่พึงประสงค์ โดยที่บุคคลนั้นเป็นผู้กำหนดพฤติกรรมเป้าหมาย และกระบวนการที่จะนำไปสู่เป้าหมายนั้นด้วยตนเอง

ธรรมนูญ เชาวะวนิชย์, พ.ต.ต. (2543 : 23) สรุปว่า การควบคุมตนเอง คือ ความสามารถของบุคคลในการควบคุมตนเอง ให้กระทำสิ่งต่าง ๆ ในทิศทางที่ถูกต้อง กระทำต่าง ๆ โดยนึกถึงสิ่งที่จะเกิดในอนาคตมากกว่าปัจจุบัน

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสรุปความหมายของการควบคุมตนเองว่า หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนเอง ให้เป็นไปตามที่ตนมุ่งหวังไว้ โดยเกิดจากสำนึกขึ้นมาเอง แต่ทั้งนี้จะต้องไม่กระทำการใด ๆ อันเป็นผลทำให้เกิดความยุ่งยากแก่ตนเองในอนาคต และจะต้องเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความเจริญแก่ตนเองและผู้อื่น โดยไม่ขัดต่อกฎระเบียบสังคมและสิทธิผู้อื่น

2) ลักษณะของบุคคลที่ควบคุมตนเองได้

ทอร์เซน และมาโฮนี (Thoresen and Mahoney. 1974 : 178 อ้างถึงใน นงนุช โรจนเลิศ. 2532 : 26) กล่าวถึงลักษณะของบุคคลที่ควบคุมตนเองได้ว่าประกอยด้วยลักษณะดังนี้

2.1) มีความสามารถในการเลือกกระทำ หรือมีลักษณะการแสดงออกทางอารมณ์และการกระทำอย่างเหมาะสมกับสถานการณ์

2.2) รู้จักหาแนวทางในการแก้ปัญหาและวางแผนการดำเนินงานเพื่อเป้าหมายในอนาคต

2.3) รู้จักการปฏิบัติตนในการยับยั้งชั่งใจ และอดทนเมื่อต้องเผชิญความยากลำบาก

2.4) สามารถรับรู้ถึงผลการกระทำของตน รู้จักให้รางวัลและลงโทษตนเองในผลการกระทำนั้น

นอกจากนั้น โรเซนบัม (Rosenbaum. 1980 : 121 อ้างถึงใน นงนุช โรจนเลิศ. 2532 : 34) กล่าวถึงความสามารถในการควบคุมตนเองว่าประกอบด้วย

1.1) การใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลและคำพูดบอกตนเองในการควบคุมการแสดงออกทางอารมณ์และการกระทำ

1.2) การประยุกต์วิธีการมาใช้แก้ปัญหาอย่างเป็นลำดับขั้น เช่น การวางแผน การให้คำจำกัดความของปัญหา การประเมินด้วยตัวเลือก การคาดหมายถึงสิ่งที่จะเกิดตามมา

1.3) ความสามารถที่จะยับยั้งการกระทำตามอำเภอใจตนเอง

1.4) การรับรู้ถึงประสิทธิภาพในผลการกระทำของตนเอง เช่น สามารถสังเกตเห็นถึงคุณสมบัติและความสามารถของตนเองในการควบคุมสิ่งแวดล้อม หรือควบคุมผลการกระทำด้วยตนเอง

3) วิธีการควบคุมด้วยตนเอง

ในยุคแรก ๆ สกินเนอร์ (Skinner. 1953 อ้างถึงใน สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. 2539 : 328-239) กล่าวถึงวิธีการที่คนเราใช้ในการควบคุมตนเองโดยทั่วไป ซึ่งมีหลายวิธี เช่น

3.1) ใช้วิธีการยับยั้งทางร่างกาย เช่น การปิดตาตนเองเพื่อให้ไม่เห็นสิ่งที่ไม่พึงพอใจ ฯลฯ ซึ่งการกระทำดังกล่าวทำให้บุคคลนั้นสามารถหลีกเลี่ยงจากผลกรรมที่ไม่พึงพอใจได้

3.2) เปลี่ยนเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ควบคุมพฤติกรรมที่ต้องการจะหลีกเลี่ยง หาสถานที่ไปพักตากอากาศเพื่อหลีกเลี่ยงการทำงาน จดรายการนัดหมายในสมุดบันทึกเพื่อหลีกเลี่ยงการลืม ฯลฯ

3.3) ยุติการกระทำบางอย่าง เช่น งดรับประทานอาหารบางมื้อเพื่อทำให้การรับประทานอาหารในมื้อต่อไปอร่อยขึ้น

3.4) เปลี่ยนแปลงการสนองตอบทางอารมณ์ซึ่งอาจนำไปสู่ผลที่ไม่น่าพึงพอใจ เช่น หัวเราะเมื่อเห็นหัวหน้าตกบันไดอาจทำให้ถูกหัวหน้าลงโทษได้ต้องเปลี่ยนเป็นกลั้นหัวเราะ ฯลฯ

3.5) ใช้เหตุการณ์ที่ไม่พึงพอใจในสภาพแวดล้อม เพื่อควบคุมพฤติกรรมของตนเอง เช่น การตั้งนาฬิกาปลุก เมื่อต้องการหลีกเลี่ยงการไปทำงานสาย

3.6) การให้รางวัลหรือการลงโทษตนเอง เช่น หากทำงานเสร็จได้ก่อนเวลาจะไปเสริมสวยหรือหากทำคะแนนสอบไม่ดีจะงดดูหนังนาน 1 เดือน เป็นต้น

3.7) การทำสิ่งอื่นแทนสิ่งที่กระทำอยู่ โดยที่บุคคลจะเปลี่ยนไปแสดงพฤติกรรมอื่นแทนแทนที่จะแสดงพฤติกรรมที่จะนำตนเองไปสู่การได้รับผลกรรมที่ไม่พึงพอใจ เช่น การเปลี่ยนหัวข้อสนทนาเพื่อที่จะได้หลีกเลี่ยงการโต้เถียง

การควบคุมตนเองดังกล่าวไม่ว่าจะโดยวิธีการใด จะมีองค์ประกอบทางการสนองตอบอยู่ 2 ประการด้วยกัน คือ การสนองตอบที่ทำการควบคุม (Controlling response) กับการสนองตอบที่ถูกควบคุม (Controlled response) เช่น

- การกัดริมฝีปากไม่ให้หัวเราะเพื่อไม่ให้หัวหน้าโกรธ การกัดริมฝีปากเป็นการสนองตอบที่ทำการควบคุม และการป้องกันไม่ให้หัวหน้าโกรธเป็นการสนองตอบที่ถูกควบคุม

- การตั้งนาฬิกาปลุกเพื่อให้ไปทำงานได้ทันเวลา การตั้งนาฬิกาปลุกเป็นการสนองตอบที่ทำการควบคุม การไปทำงานทันเวลาเป็นการสนองตอบที่ถูกควบคุม

- การงดดูภาพยนตร์นาน 1 เดือน เมื่อทำคะแนนสอบไม่ดี การงดดูภาพพยนต์เป็นการสนองตอบที่ทำการควบคุม การทำคะแนนสอบให้ดีขึ้นเป็นการสนองตอบที่ถูกควบคุม

วิธีการควบคุมตนเองในชีวิตประจำวันที่ สกินเนอร์ ได้รวบรวมมาเป็นวิธีการเบื้องต้นที่บุคคลใช้ในการบังคับตนเองเพื่อให้การกระทำตามที่ตนบังคับนั้นส่งผลไปถึงสิ่งที่ตนเอง

พึงประสงค์หรือต้องการจะหลีกเลี่ยง ซึ่งในยุคต่อมาได้มีผู้สรุปวิธีการควบคุมตนเองเป็นแนวคิดต่าง ๆ ดังจะได้เสนอบางแนวคิดดังนี้

เพอรี่ และริชาร์ด (Perri and Richard. 1977 : 177-183 อ้างถึงใน นงนุช โรจนเลิศ. 2532 : 26) กล่าวถึงผู้ที่ประสบความสำเร็จในการควบคุมตนเองมากกว่าผู้ที่ประสบความล้มเหลวในการควบคุมตนเอง วิธีการควบคุมตนเองมีแนวทางดังนี้

1) การตั้งเป้าหมาย (Goal setting) คือ การกำหนดเกณฑ์ในการแสดงพฤติกรรมหนึ่งด้วยตนเอง

2) การสังเกตตนเอง (Self–monitoring) เป็นกระบวนการที่บุคคลสังเกตหรือจำแนกลักษณะของพฤติกรรมของตนเอง พิจารณาว่าตนได้ทำพฤติกรรมตามเป้าหมายแล้วหรือยัง

3) การประเมินตนเอง (Self–evaluation) หมายถึง การที่บุคคลตัดสินพฤติกรรมของตนโดยการประเมินคุณค่าของพฤติกรรมจากข้อมูลที่ได้จากการสังเกต

ในส่วนของนักวิชาการไทย ภรณี อินทศร (2525 : 9 อ้างถึงใน ประเทือง ภูริภัทราคม. 2540 : 333 – 334) กล่าวถึงวิธีการควบคุมตนเองตามแนวคิดการควบคุมผลกรรมว่า ประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1) การกำหนดหรือมีส่วนร่วมกำหนดพฤติกรรมเป้าหมายหรือพฤติกรรมที่จะปรับนั้น (Self – target behavior) หมายถึง การกำหนดพฤติกรรมเป้าหมายหรือการกำหนดเป้าหมายที่ต้องการการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งการกำหนดเป้าหมายนี้จะช่วยให้บุคคลรู้ถึงพฤติกรรมที่ต้องกระทำอย่างชัดเจน และยังใช้พฤติกรรมเป้าหมายนี้เป็นเกณฑ์ในการประเมินว่า พฤติกรรมที่ต้องการเปลี่ยนแปลงนั้น ขณะนี้เปลี่ยนแปลงอยู่ในลักษณะใด เพิ่มขึ้น ลดลง หรือคงเดิม โดยการเปรียบเทียบพฤติกรรมที่กระทำอยู่ในขณะนั้นกับพฤติกรรมเป้าหมายที่ตั้งไว้

2) การกำหนดหรือมีส่วนร่วมกำหนดเงื่อนไขการเสริมแรงหรือการลงโทษตนเอง (Self – contingency of reinforcemrnt or punishment) หมายถึง การที่บุคคลกำหนดเงื่อนไขในการที่จะได้รับการเสริมแรงหรือการลงโทษภายหลังที่กระทำพฤติกรรมเป้าหมายแล้วด้วยตนเอง การกำหนดเงื่อนไขการเสริมแรงและการลงโทษ กระทำได้ 2 ลักษณะ คือ การกำหนดโดยผู้อื่น และการกำหนดด้วยตนเอง

3) การสังเกตและบันทึกพฤติกรรมตนเอง (Self – observation and recording) หมายถึง การให้บุคคลผู้รับการปรับพฤติกรรมสังเกตและบันทึกพฤติกรรมเป้าหมายที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง เพื่อเป็นข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมเป้าหมายที่เกิดขึ้นกับตนเอง โดยเน้นจำนวนครั้งหรือช่วงเวลาหรือระดับที่พฤติกรรมนั้นเกิดขึ้น การสังเกตและบันทึกพฤติกรรมตนเองนั้น ไม่เพียงแต่จะเป็นการรวบรวมข้อมูลพฤติกรรมเป้าหมาเท่านั้น แต่ยังสามารถที่จะทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงได้อีกด้วย

4) การประเมินพฤติกรรมตนเอง (Self – evaluation) หมายถึง การให้บุคคลผู้รับการปรับพฤติกรรมประเมินการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเป้าหมายตนเอง โดยการเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมก่อนเริ่มใช้กระบวนการควบคุมตนเอง และหลังจากดำเนินการใช้กระบวนการควบคุมตนเอง โดยการประเมินว่าเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในเงื่อนไขการเสริมแรงหรือการลงโทษตนเองหรือไม่ หากเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ก็จะให้การเสริมแรงหรือการลงโทษตนเองแล้วแต่กรณี

5) การให้การเสริมแรงหรือการลงโทษพฤติกรรมตนเอง (Self – administration or reinforcement of punishment) หมายถึง การที่บุคคลผู้รับการปรับพฤติกรรมดำเนินการให้การเสริมแรงหรือการลงโทษพฤติกรรมของตนเอง ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในเงื่อนไขการเสริมแรงหรือการลงโทษแล้วแต่กรณี

จากขั้นตอนต่าง ๆ ในการสร้างการควบคุมตนเอง บุญรับ ศักดิ์มณี (2532 : 9) สรุปว่า การควบคุมตนเองและบางขั้นตอนของการควบคุมตนเอง เช่น การเปลี่ยนสภาพแวดล้อม การสังเกตตนเอง การบันทึกผลการกระทำของตนเอง การให้รางวัลตนเอง การตั้งเป้าหมายของตนเอง และการประเมินผลตนเอง ไม่ว่าจะแยกกันหรือใช้พร้อม ๆ กัน มีประโยชน์และใช้ได้ผลมากในการเสริมสร้างและการอนุรักษ์พฤติกรรมที่พึงปรารถนา เช่น การรักษาสุขภาพ การเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนหรือการทำงาน และใช้ในการแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เช่น พฤติกรรมการสูบบุหรี่ พฤติกรรมก้าวร้าว เป็นต้น

ความสำคัญของการควบคุมตนเอง

แคซดิน (Kazdin. 1989 อ้างถึงใน สมโภชน์ เอี่ยวสุภาษิต. 2539 : 328) สรุปสาระสำคัญของการที่บุคคลสามารถควบคุมตนเองได้ว่า บุคคลใดมีทักษะในการควบคุมตนเองได้ดี สิ่งเร้าภายนอก ก็ย่อมจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลนั้นน้อยมาก ในทางกลับกันถ้าบุคคลใดมีทักษะในการควบคุมตนเองในระดับต่ำ สิ่งเร้าภายนอกย่อมจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลนั้นมาก ดังนั้น ยิ่งบุคคลมีความสามารถในการควบคุมตนเองได้มากเท่าใด ย่อมทำให้บุคคลนั้นหวั่นไหวกับสิ่งที่อาจยั่วยุหรือก่อความระคายเคืองใจได้มากเท่านั้น

บุญรับ ศักดิ์มณี (2532 : 10) กล่าวถึงความสำคัญของการควบคุมตนเองว่า การควบคุมตนเองนั้นจะทำให้บุคคลมีพฤติกรรมที่จะส่งผลดีในระยะยาว เช่น การไปพบหมอฟันอาจจะทำให้เกิดการเจ็บปวดแต่เป็นผลทำให้ฟันแข็งแรง และไม่มีปัญหาเกี่ยวกับฟันในอนาคต การควบคุมตนเองจึงจะช่วยให้บุคคลบรรลุเป้าหมายที่ตนต้องการได้ ในทางกลับกันพฤติกรรมที่มีการควบคุมตนเองต่ำจะเป็นพฤติกรรมที่จะทำให้เกิดความพึงพอใจทันทีหลังจากกระทำพฤติกรรม แต่ผลเสียจะเกิดขึ้นในอนาคต เช่น การกินอาหารมากเกินไป การสูบบุหรี่ การดื่มสุราและการเสพยาเสพติด ซึ่งอาจทำให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บ อ้วน หรือประสบอุบัติเหตุได้

ความสำคัญอีกประการหนึ่งของการควบคุมตนเอง แคซดิน (Kazdin. 1980 : 245 – 247 อ้างถึงใน บุญรับ ศักดิ์มณี. 2532 : 10) กล่าวว่า ถ้าบุคคลต้องพึ่งพาบุคคลอื่น หรือองค์ประกอบภายนอกอื่น ๆ ในการควบคุมพฤติกรรมของตนนั้นจะมีข้อบกพร่อง คือ 1) ผู้สังเกตภายนอก (นอกจากผู้กระทำพฤติกรรม) ไม่สามารถสังเกตพฤติกรรมได้อย่างละเอียดถี่ถ้วนในทุก ๆ พฤติกรรมที่เกิดขึ้น 2) ผู้สังเกตจะเป็นสาเหตุให้เกิดหรืองดเว้นพฤติกรรมนั้น ๆ เนื่องจากเป็นผู้มีอำนาจในการให้คุณให้โทษ 3) ผู้กระทำพฤติกรรมรู้ว่า เมื่อใดจะได้รับรางวัลหรือลงโทษแล้วจึงทำพฤติกรรมนั้น 4) ผู้กระทำพฤติกรรมจะทำได้ดีขึ้นเมื่อเขามีโอกาสได้รับเลือกกระทำด้วยตนเอง

จากแนวคิดทฤษฎีการควบคุมตนเอง สามารถนำมาใช้ศึกษาวิธีการควบคุมตนเองของเด็กและเยาวชนที่มีความต้องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตนเองไปในทางที่ดีขึ้น โดยศึกษาว่าเด็กหรือเยาวชนที่ไม่กระทำความผิดซ้ำ ใช้วิธีการใด เพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ไปสู่พฤติกรรมที่พึงประสงค์ โดยที่เด็กหรือเยาวชนควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนเองให้เป็นไปตามที่เด็กหรือเยาวชนตั้งเป้าหมายไว้ หรือไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำ

2.3.2 ทฤษฎีการมุ่งอนาคต

1) ความหมายของการมุ่งอนาคต

มิสเชล (Mischel. 1974 : 287 อ้างถึงใน บุญรับ ศักดิ์มณี. 2532 : 6) ให้ความหมายของการมุ่งอนาคตว่า หมายถึง ความสามารถในการคาดการณ์ไกลและเล็งเห็นผลดีและผลเสียที่จะเกิดขึ้นในอนาคตและสามารถวางแผนปฏิบัติเพื่อรับผลดีและผลเสียที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจนปัจจนึก (2520 : 35) ให้ความหมายว่า ความสามารถในการควบคุมตนเองของบุคคล ซึ่งแสดงออกเป็นพฤติกรรมของการอดได้รอได้ในสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น การรอรับรางวัลที่ใหญ่กว่าในอนาคต แทนรางวัลเล็กน้อย ซึ่งจะได้รับในทันที หรือการงดบำบัดความต้องการในปัจจุบันของตน เพราะเล็งเห็นผลร้ายที่จะเกิดตามมา หรือการเพียรพยายามในปัจจุบัน เพื่อจุดมุ่งหมายที่ยิ่งใหญ่ในอนาคต

การที่บุคคลมีลักษณะการมุ่งอนาคตสูงจะส่งผลให้บุคคลทำงานอย่างขยันขันแข็งในปัจจุบันเพื่อที่จะรับผลดีในอนาคต ทำให้บุคคลควบคุมพฤติกรรมตนเองไปสู่แนวทางที่มุ่งนั้น และสามารถปรับวิธีการและเป้าหมายให้ถูกต้องและสัมพันธ์กัน การมุ่งอนาคตเป็นการวางโครงการของปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมในอนาคตของบุคคล นอกจากนี้ การมุ่งอนาคตยังเป็นลักษณะที่สำคัญที่แสดงถึงการที่บุคคลมีความเข้าใจเรื่องเวลา สามารถคาดหวังเกี่ยวกับเหตุการณ์ข้างหน้าได้ ผู้ที่มุ่งอนาคตจะสามารถวางแผนและมองเห็นความเป็นไปได้ในอนาคตจากสภาพการณ์ปัจจุบัน

นอกจากนั้น ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจนปัจจนึก (2520 : 35) สรุปถึงความสำคัญของลักษณะการมุ่งอนาคตว่า คนที่มีลักษณะการมุ่งอนาคตสูงจะสามารถปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมกับกาลเทศะและไม่เป็นผู้ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ของศาสนาและกฎหมาย นอกจากนั้นยังทำให้คน ๆ นั้นเป็นผู้มีจริยธรรมสูงด้วย

มิสเชล (Mischel. 1966 อ้างถึงใน ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจนปัจจนึก. 2520 : 36) ได้ทำการศึกษาวิจัยพบว่า ลักษณะมุ่งอนาคตนี้มีความสำคัญกับลักษณะอื่น ๆ ของบุคคลอีกมาก เช่น ความรับผิดชอบทางสังคม การมุ่งสัมฤทธิ์ผล การปรับตน ความฉลาด และสภาวะทางสังคมวัฒนธรรม และครอบครัว นอกจากนั้นลักษณะมุ่งอนาคตนี้จะมีเพิ่มมากขึ้นตามอายุโดยมีรายงานวิจัยสนับสนุน เช่น ไรท์ (Wright. 1975) พบว่า เด็กที่มีความอดได้รอได้ อันเป็นผู้ที่มีลักษณะของผู้ที่มุ่งอนาคตสูงจะไม่โกงในการเล่นเกมมากเท่าเด็กที่ขาดลักษณะนี้ มิสเชล และกิลิแกน (Mischel and Giligan. 1964) พบว่า ผู้ที่มุ่งอนาคตสูงจะโกงน้อย หรือถ้าคนประเภทนี้จะโกงก็จะใช้เวลานานก่อนที่จะกระทำและพบด้วยว่าในกลุ่มอาชญากรวัยรุ่น เด็กเหล่านี้มีลักษณะมุ่งปัจจุบันมากและจะไม่รอคอยรางวัลใหญ่แต่ขอรับรางวัลเล็กที่จะได้ทันที ส่วนเด็กที่กระทำผิดกฎหมายและผ่านการอบรมนิสัยในสถานกักกันมาแล้วจะเป็นผู้ที่มุ่งอนาคตมากขึ้นกว่าก่อนที่จะเข้าอบรมนั้น

บุญรับ ศักดิ์มณี (2532 : 8) กล่าวถึงความสำคัญของลักษณะการมุ่งอนาคตที่มีต่อการทำงานว่าลักษณะการมุ่งอนาคตมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการทำงาน กล่าวคือ ในแต่ละขั้นตอนในการทำงานนั้น ผลต่อความสำเร็จหรือความก้าวหน้าของบุคคลในอนาคต ความสำเร็จในแต่ละขั้นจะเป็นแรงจูงใจให้คนพยายามทำงานในขั้นต่อไปให้สำเร็จ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในขั้นสุดท้าย และในขณะเดียวกันความล้มเหลวของการทำงานในขั้นต้น ๆ ก็จะทำให้คนไม่สามารถทำงานในขั้นต่อไปได้ ดังนั้นถ้าลักษณะของงานอาชีพใด ๆ ที่มีลักษณะของการทำงานที่เป็นขั้นตอน อย่างต่อเนื่องและความสำเร็จในขั้นต้นจะช่วยให้คนบรรลุเป้าหมายในขั้นสุดท้ายได้ ก็จะสามารถทำให้ผู้กระทำพฤติกรรมนั้นใช้ความพยายามในการทำงานเพื่อที่จะให้เกิดผลดีในอนาคต ซึ่งก็เป็นการฝึกให้คนรู้จักการมุ่งอนาคตนั่นเอง

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจนปัจจนึก (2520 : 37) จึงสรุปว่า ลักษณะการมุ่งอนาคตเป็นลักษณะหนึ่งของความเป็นพลเมืองดี และเป็นลักษณะหนึ่งซึ่งจะทำให้บุคคลมีความเพียรพยายามต่อสู้อุปสรรคเพื่อความเจริญของตนเองและประเทศชาติจึงเป็นลักษณะที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศด้วย

อย่างไรก็ตามลักษณะการมุ่งอนาคตและการควบคุมตนเองมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน บุญรับ ศักดิ์มณี (2537 : 7) ได้สรุปไว้ว่า การมุ่งอนาคตและการควบคุมตนเองเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในปรากฏการณ์เดียวกัน คือ บุคคลจะต้องมีความต้องการผลในอนาคตมากกว่าผลในปัจจุบันแล้วจึงดำเนินการปฏิบัติเพื่อไปสู่เป้าหมายในอนาคตนั้น เช่น อดได้รอได้ มีกระบวนการสองขั้นตอน

คือ ตอนแรกคือสาเหตุที่จะทำให้บุคคลเลือกที่จะรับผลที่ดีกว่ามากที่จะมีมาในอนาคตแทนการรับผลเล็กน้อยในปัจจุบันนั้นเป็นลักษณะมุ่งอนาคต ตอนที่สองของการอดได้รอได้ คือ การกระทำที่เป็นขั้นตอนเพื่อนำไปสู่ผลที่ปรารถนาที่จะมีมาในอนาคต ซึ่งอาจจะต้องปฏิบัติเป็นระยะเวลานาน หรือต้องรอคอยผลนาน ความสามารถส่วนนี้จึงเป็นการควบคุมตนเอง ดังนั้น ผู้ที่เน้นต่างส่วนกันของปรากฏการณ์เช่นนี้จะเรียกชื่อปรากฏการณ์เดียวกันแตกต่างกันออกไป ผู้ที่เน้นสาเหตุของการตัดสินใจเลือกกระทำและการเล็งเห็นผลที่จะเกิดขึ้นจากการทำในอนาคต จะเรียกปรากฏการณ์นี้ว่า “การมุ่งอนาคต” ส่วนผู้ที่เน้นความสามารถในการปฏิบัติ เพื่อรอรับผลที่ต้องการจะเรียกปรากฏการณ์นี้ว่า “การควบคุม”

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงคาดว่า ลักษณะการมุ่งอนาคตน่าจะมีความสัมพันธ์กับนิสัยของเด็กและเยาวชนที่ไม่กระทำผิดซ้ำ หรือเป็นปัจจัยที่ทำให้เด็กและเยาวชนไม่กระทำผิดซ้ำอีก ซึ่งลักษณะนิสัยของเด็กและเยาวชนที่ไม่กระทำผิดซ้ำ คือ มีความรับผิดชอบทางสังคม การปรับตน ความฉลาด สภาวะทางสังคม วัฒนธรรมและครอบครัวที่ดี มีความอดทน และมุ่งที่จะประสบความสำเร็จในเป้าหมาย

2.3.3 ทฤษฎีการเห็นคุณค่าในตนเอง

1) ลักษณะของคนที่มีคุณค่าในตัวเองสูง

กีล ลินเด็นฟิลด์ (Lindenfield. 1995 อ้างถึงใน สุธีรัตน์ แก้วประโลม 2538 : 18-19) ได้กล่าวถึงลักษณะของบุคคลที่มีการเห็นคุณค่าของตนเองสูงดังนี้

1.1) สงบและรู้สึกผ่อนคลาย (Calm and relaxed) สามารถควบคุมตนเองได้แม้เผชิญอยู่กับความยุ่งยากและความท้าทายที่หวาดกลัวอยู่ก็ตาม มักไม่ค่อยมีความเครียดไม่ปรากฏอยู่บนใบหน้าแม้จะผ่านการได้รับความกดดันสูงก็ตาม จะสามารถกลับคืนสู่ความสงบได้อย่างรวดเร็ว

1.2) ดูแลตนเองอย่างดี (Well–nurtured) มีความเป็นอยู่ที่ดีในเรื่องการดูแลตัวเองและการออกกำลังกาย การไม่ทำร้ายตัวเองด้วยการไม่ละเลยสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหาร การนอนหลับ การดื่ม รวมทั้งการแต่งกายตนเองเป็นพิเศษ เมื่อเจ็บป่วยหรือตกอยู่ภายใต้การกดดัน

1.3) มีพลังและจุดมุ่งหมาย (Energittic and purposeful) มีชีวิตชีวาทั้งร่างกายและจิตใจสนุกสนานกับการทำงานในหน้าที่อย่างกระตือรือร้น มีแรงจูงใจ มีความคิดสร้างสรรค์ในการเปลี่ยนแปลงที่ดี

1.4) เปิดเผยและแสดงความรู้สึก (Open and expressive) สามารถสื่อสารกันได้อย่างตรงไปตรงมาทั้งภาษาพูดและภาษาท่าทาง ซึ่งบงชัดถึงความรู้สึกที่เกิดขึ้นได้ในขณะนั้นทันทีและสามารถควบคุมหรือหยุดความรู้สึกที่เกิดขึ้นได้เมื่อต้องการ

1.5) คิดในทางที่ดีและมองโลกในแง่ดี (Positive and optimistic) มักจะไม่ค่อยมีความวิตกกังวลและความกลัวเมื่อพบกับความผิดพลาด ขณะที่กำลังเรียนรู้ประสบการณ์ที่ไม่เคย

ค้นหาก็จะสังเกตกระบวนการนั้นอย่างเปิดเผยและรู้สึกปลอดภัย เมื่อปลดปล่อยความตึงเครียดแล้ว ก็จะกลับมาแก้ปัญหาใหม่ และมองเห็นโอกาสในการแก้ปัญหาและพัฒนาสิ่งที่เขาสนใจ

1.6) มีความมั่นคงในตนเอง (Self–reliant) สามารถที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างอิสระและเป็นตัวของตัวเอง พึ่งพาตนเองโดยไม่ต้องมีผู้อื่นคอยชี้แนะ

1.7) มีความสามารถในการเข้าสังคมและร่วมมือกับผู้อื่นได้ (Sociable and co–operative) สามารถเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่มและสามารถประนีประนอม เพื่อความเข้าใจอันดีและความสัมพันธ์ดีต่อกัน บุคคลเหล่านี้สามารถชื่นชมความสำเร็จของผู้อื่นได้อีกทั้งยังสนับสนุนให้กำลังใจในการพัฒนาตนเองของบุคคลอื่นอีกด้วย แม้จะก้าวไปสู่การเป็นผู้นำก็สามารถแบ่งปันพลังอำนาจได้อย่างเหมาะสม

1.8) มีพฤติกรรมกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม (Approriately assertive) สามารถยืนกรานความต้องการและสิทธิของตนได้

1.9) มีการพัฒนาตนเอง (Self–developing) แม้บุคคลเหล่านี้จะมีการเห็นคุณค่าตนเองสูงแล้ว ก็คงยังตรวจสอบตนเองอยู่เสมอมีความสุขกับการได้รับรู้ข้อบกพร่องและความผิดพลาดของตนเองอันจะสามารถพัฒนาพฤติกรรมไปทางที่ดีขึ้นได้ นอกจากนั้น นาธาน แบรนเดน (Branden. 1983 : 8–9 อ้างถึงใน ดวงกมล ทองอยู่. 2557 : 181) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมของบุคคลที่มีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองไว้ดังนี้

(1) มีใบหน้า ท่าทาง และวิธีพูด และการเคลื่อนไหว แฝงไว้ด้วยความแจ่มใสร่าเริง มีชีวิตชีวา มีความปิติยินดีอยู่ในตัว

(2) สามารถพูดถึงความสำเร็จ หรือข้อบกพร่องของตนได้อย่างตรงไปตรงมาและอย่างจิงจัง

(3) สามารถเป็นผู้ให้ ผู้รับคำสรรเสริญ และแสดงออกซึ่งความรักความซาบซึ้งต่าง ๆ

(4) สามารถเปิดใจรับคำตำหนิและไม่ทุกร้อนเมื่อมีผู้กล่าวถึงความผิดพราดของตน

(5) คำพูดและการเคลื่อนไหวมีลักษณะไม่เป็นกังวลและเป็นไปตามธรรมชาติ

(6) มีความกลมกลืนเป็นอย่างดีระหว่างคำพูด การกระทำ การแสดงออกและการเคลื่อนไหว

2) แนวคิดด้านความรู้สึกการเห็นคุณค่าในตนเอง

คูเปอร์สมิท (Coopersmith. 1984 อ้างถึงใน ชยพร ลี้ประเสริฐ. 2536 : 21) ให้ความหมายรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองว่า เป็นการที่บุคคลพิจารณาประเมินตนเองแล้วแสดงออกในแง่ของการยอมรับตนเอง หรือไม่ยอมรับตนเอง ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงขอบเขตความเชื่อบุคคลที่มีต่อตนเองในด้านความสามรถ ความสำคัญ และความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ซึ่งเป็นเรื่องของอัตวิสัย บุคคลอื่นสามารถรับรู้ได้จากคำพูดและท่าทีที่บุคคลนั้นแสดงออก

เคลลี่ (Kelly. 1985 : 213–214) กล่าวว่า ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองเป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับคุณค่าของตนจากความสำเร็จ หรือความล้มเหลวในเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยวิเคราะห์จากการรับรู้ตนเองที่เป็นจริงและคาดหวังไว้

เทเลอร์ (Taylor. 1995 : 440) กล่าวว่า ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง คือ ความต้องการมีเกียรติยศชื่อเสียง และได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ทั้งอยู่ในสังคมแคบ ๆ เช่น ครอบครัว เพื่อนฝูง จนถึงสังคมในวงกว้าง

เสาวภา วิชิตวาที (2534 : 37) กล่าวว่า ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง การพิจารณาตัดสินค่าของตนเองตามความรู้สึกและทัศนคติต่อตนเองของบุคคลในเรื่องประสบความสำเร็จ ประสบความล้มเหลว การปฏิเสธตนเอง การยอมรับตนเอง คิดว่าตนเองมีค่าในสังคม ตลอดจนการได้รับจากได้รับจากสังคม การได้รับการยอมรับจากบิดา มารดา ผู้อาวุโส หรือผู้มีอำนาจเหนือกว่า

กนกวรรณ อังกะสิทธิ์ (2540 : 16) กล่าวว่า ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง คือ การที่บุคคลนั้นสามารถวิเคราะห์ตนเองแล้วพบว่ามีคุณค่า มีความสามารถในเรื่องที่จะทำสิ่งต่าง ๆ แล้วประสบความสำเร็จที่คาดหวังไว้และพึงพอใจกับการกระทำของตน รู้สึกว่าตนเองมีความสำคัญและได้รับการยอมรับจากสังคม

3) กระบวนการรับความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง

ทาฟท์ (Taft. 1985 อ้างถึงใน สุธีรัตน์ แก้วประโลม. 2528 : 17) กล่าวว่า การที่บุคลจะรับว่าตนเองมีคุณค่า มีกระบวนการอยู่ 2 ขั้นตอน

3.1) การประเมินเจตคติและสังคมที่มีต่อตนเอง กระบวนการนี้มีรากฐานจากแนวคิดการมองตนเองของ คูเลย์ (Cooley) ที่ว่าบุคคลสามารถรู้จักตนเองได้โดยอาศัย “กระจกมองตนเอง” (Looking–glad self) เป็นการรับรู้คุณค่าของตนเองที่มีรากฐานมาจากการประเมิน และการยอมรับของผู้อื่น เป็นความรู้สึกที่ได้รับจากภายนอกต่อคุณค่าตนเอง (Out – self – seteem)

3.2) ความรู้สึกของบุคคลต่อความสามารถในการตอบสนองสภาวะแวดล้อมและผลที่ตนได้รับ กระบวนการนี้เป็นความรู้สึกภายในต่อคุณค่าของตนเอง (Inner – self – seteem) เป็นความรู้สึกสัมพันธ์ที่แท้จริงของบุคคลในสังคม และผลกระทบของบุคคลที่มีต่อสิ่งแวดล้อม นั่นคือ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองขึ้นอยู่กับการกระทำ การควบคุมและอำนาจที่มี ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง นอกจากจะเปลี่ยนแปลงไปตามวัย วุฒิภาวะ และสิ่งแวดล้อมแล้ว ยังเปลี่ยนแปลงไปตามสถานที่เกิดขึ้นในชีวิต กล่าวคือ ถ้าเหตุการณ์ในชีวิตของบุคคลใดดำเนินไปในด้านดี ประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตนกระทำ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองก็จะเพิ่มขึ้น ในทางตรงกันข้ามถ้าบุคคลใดประสบการณ์ที่ทำให้รู้สึกว่าตนเองหมดความสามรถ ไร้ประโยชน์ สูญเสียอำนาจความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองก็จะลดลง

จากกระบวนการรับความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองที่กล่าวมา มานพ ประทุมทอง (2531 : 77-78 และ 188) ซึ่งศึกษาชีวิตและการต่อสู้ของผู้คนบนกองขยะในการสร้างและพัฒนาชุมชนคนเมือง พบว่า จิตสำนึกของชาวชุมชนเป็นปัจจัยร่วมกับองค์ประกอบอื่น ๆ ในการสร้างชุมชนใหม่ตามที่พวกเขาต้องการ หากจิตสำนึกของชาวชุมชนได้รับการพัฒนาไปสู่ความเป็นอิสระสังคมของชาวชุมชนจะเติบโตและเข้มแข็งขึ้น ซึ่ง มานพ ประทุมทอง สรุประดับการพัฒนาของจิตสำนึกจากระดับแคบไปสู่ระดับที่กว้างและสูงขึ้นเป็น 4 ระดับ คือ

ระดับที่ 1 จิตสำนึกเพื่อตัวเองและครอบครัว

ระดับที่ 2 จิตสำนึกเพื่อชุมชนและการเมืองชุมชน

ระดับที่ 3 จิตสำนึกเพื่อสังคมสลัมและการเมืองระหว่างสลัม

ระดับที่ 4 จิตสำนึกเพื่อสังคมทั่วไปและการเมืองระดับประเทศ (แผนภูมิที่ 1)

แผนภูมิที่ 1 จิตสำนึกของชาวสลัม

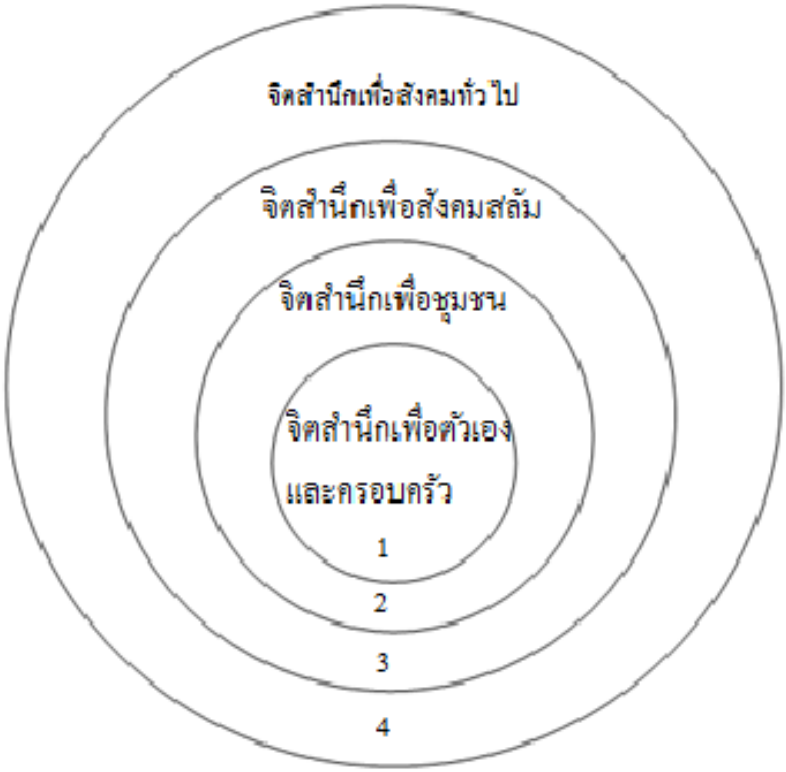

ที่มา: มานพ ประทุมทอง. ศึกษาชีวิตและการต่อสู้ของผู้คนบนกองขยะในการสร้างและพัฒนาชุมชนคนเมือง. 2531 : 88

4) กลไกลพัฒนาความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง

ศรีนวล วิวัฒนคุณูปการ (2535 : 36) กล่าวว่า ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองเริ่มพัฒนาตั้งแต่วัยเด็ก สิ่งหนึ่งที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อการพัฒนาความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง คือ การเลี้ยงดูของพ่อแม่ เด็กที่พัฒนาความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูงหรือต่ำนั้นมาจากการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่และสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน

ดวงกมล พึ่งประเสริฐ (2534 : 26) พัฒนาการความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองมีพื้นฐานมาจากการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว อิทธิพล ที่สำคัญที่ทำให้เด็กรับรู้เกี่ยวกับคุณค่าของตนเอง คือ พ่อ แม่ และบุคคลที่สำคัญของเด็ก ที่แสดงปฏิกิริยาต่อตัวเด็ก เมื่อโตขึ้นปฏิกิริยาจากบุคคลรอบข้างจะมีอิทธิพลต่อเขา ความรู้สึกเห็นในคุณค่าในตนเองจะเพิ่มขึ้นตามอายุ ซึ่งจะมีผลกระทบอย่างมากตั้งช่วงวัยรุ่นจนถึงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ในวัยนี้มีมโนทัศน์เกี่ยวกับตนเองจะมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมากกว่าช่วงอื่น ๆ เด็กวัยรุ่นจะได้รับอิทธิพลจากเพื่อนพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจะเปลี่ยนไปตามเพื่อนในวัยเดียวกันที่ตอบสนองต่อเขา การตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองทั้งทางด้านการศึกษา อาชีพ การยอมรับของสังคม ซึ่งการยอมรับและวิพากษ์วิจารณ์ทั้งทางบวกและทางลบจะทำให้เกิดทัศนคติต่อตนเองตลอดจนมีการเปลี่ยนแปลงความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองและจะเปลี่ยนแปลงไปอีกครั้งในวัยสูงอายุ การเกษียณทำงานเสียอายุของคู่ครอง และความสามารถของร่างกายลดลง เป็นต้น

การศึกษาการเห็นคุณค่าในตนเองของชาวชุมชนยากจน ผู้วิจัยได้นำแนวคิดดังกล่าวมากำหนดเป็นประเด็นการศึกษาการเห็นคุณค่าในตนเอง 4 ประเด็น คือ

- การดูแลตนเองเป็นอย่างดี
- การร่วมมือกับผู้อื่น
- การพัฒนาตนเอง และ
- ระดับจิตใจ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีการเห็นคุณค่าในตนเองมาศึกษาเด็กและเยาวชนที่ไม่กระทำความผิดซ้ำ ในการตัดสินใจไม่กระทำความผิดซ้ำ เกิดจากการที่เด็กหรือเยาวชนได้รับการยกย่องชมเชย การยอมรับตนเอง การที่สังคมให้การยอมรับ การที่ประสบความสำเร็จ คิดว่าตนเองมีค่าในสังคม ทำให้เกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง และส่งผลให้ตัดสินใจไม่กระทำความผิดซ้ำหรือไม่

2.3.4 ทฤษฎีการตัดสินใจ

ได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้แตกต่างกันดังนี้

บาร์นาร์ด (Barnard) ได้ให้ความหมายของการตัดสินใจว่า เป็นเทคนิควิธีที่ลดทางเลือกลงมาให้เหลือเพียงทางเดียว

ไซมอน (Simon) ได้ให้ความหมายว่า การตัดสินใจเป็นกระบวนการของการหาโอกาสที่จะตัดสินใจ การหาทางเลือกที่พอเป็นไปได้ และทางเลือกจากงานต่าง ๆ ที่มีอยู่

มูดี (Moody) ได้ให้ความหมายว่า การตัดสินใจเป็นการกระทำที่ต้องทำเมื่อไม่มีเวลาที่จะหาข้อเท็จจริงอีกต่อไป ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือ เมื่อใดถึงจะตัดสินใจว่าควรหยุดหาข้อเท็จจริง แนวทางแก้ไขจะเปลี่ยนแปลงไปตามปัญหาที่ต้องการแก้ไข ซึ่งการรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวพันกับการใช้จ่ายและการใช้เวลา

กิบสัน และอิวาน เซวิช (Gibson and Ivancevich) ได้ให้ความหมายของการตัดสินใจไว้ว่า เป็นกระบวนการสำคัญขององค์การที่ผู้บริหารจะต้องกระทำอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลข่าวสาร (Information) ซึ่งได้รับมาจากโครงสร้างองค์การ พฤติกรรมบุคคล และกลุ่มในองค์การ

โจนส์ (Jones) ได้ให้ความหมายของการตัดสินใจองค์การว่า เป็นกระบวนการที่จะแก้ไขปัญหาขององค์กร โดยการค้นหาทางเลือกและเลือกทางเลือกหรือแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุด เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์การที่ได้กำหนดไว้

วุฒิชัย จำนงค์ (2523) กล่าวว่า การตัดสินใจเป็นเรื่องของการจัดการที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และในการจัดการนั้น การตัดสินใจเป็นหัวใจในการปฏิบัติงานทุก ๆ เรื่อง ทุก ๆ กรณี เพื่อดำเนินการไปสู่วัตถุประสงค์ อาจมีเครื่องมือมาช่วยในการพินิจพิจารณา มีเหตุผลส่วนตัว อารมณ์ ความรักใคร่ชอบพอเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการตัดสินใจ และมีลักษณะเป็นกระบวนการอันประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ต่อเนื่องกันไป

บุษกร คำคง (2542) กล่าวว่า การตัดสินใจต้องใช้ข้อมูลพื้นฐานจากเรื่องที่กำลังพิจารณา โดยใช้ความรู้พื้นฐานและข้อสรุปที่เป็นที่ยอมรับ นำมาผสมผสานกับการสรุปอ้างอิง เพื่อนำไปสู่เป้าหมาย แสดงทิศทางนำไปสู่การตัดสินใจ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2526 อ้างถึงใน ปิยะนุช เหลืองาม. 2552 : 7) ได้กล่าวว่า ในบรรดาทฤษฎีที่สำคัญของการตัดสินใจ อาจจำแนกได้อย่างน้อย 2 ประเภท ดังนี้

1) ทฤษฎีบรรทัดฐาน (Normative theory) เป็นทฤษฎีการตัดสินใจที่มีลักษณะสำคัญคือ จะคำนึงถึงว่าแนวทางการตัดสินใจน่าจะเป็นหรือควรจะเป็นเช่นใด จึงจะสามารถบรรลุถึงเป้าหมายที่ต้องการตัดสินใจได้ ซึ่งการพิจารณาว่าแนวทางใดเป็นแนวทางที่น่าจะเป็นหรือควรจะเป็นนั้นย่อมขึ้นอยู่กับวิจารณญาณของบุคคลแต่ละคน ซึ่งอาจจะคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันก็ได้ ดังนั้นการใช้ทฤษฎีนี้ตัดสินใจในประเด็นปัญหาใด ๆ ก็ตาม จึงมีลักษณะที่ขึ้นอยู่กับมาตรฐานหรือหลักเกณฑ์ดังกล่าวจะเป็นเครื่องกำหนดว่ามีปัญหานั้น ๆ น่าจะหรือควรจะตัดสินใจอย่างไรจึงจะดีที่สุด ถูกต้องเหมาะสมที่สุด ซึ่งในทัศนะของบุคคลอื่นที่มีมาตรฐานความพึงพอใจที่แตกต่างกันอาจจะเห็นว่าไม่เหมาะสมก็ได้ ด้วยเหตุนี้การตัดสินใจโดยใช้ทฤษฎีจึงมีลักษณะการพรรณนาแบบอุดมทัศน์ (Idea type) มากกว่าจะเป็นแบบวิเคราะห์ถึงสภาพที่แท้จริง

2) ทฤษฎีพรรณนา (Descriptive theory) คือ เป็นทฤษฎีการตัดสินใจที่มีลักษณะแตกต่างกับทฤษฎีแรก กล่าวคือ เป็นทฤษฎีที่มีสาระสำคัญที่ว่าการตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหาหนึ่ง ๆ จะต้องกระทำอย่างไรจึงจะสัมฤทธิ์ผลได้ไม่ว่าผลของการตัดสินใจนั้นจะเป็นที่ชื่นชอบหรือพึงพอใจของผู้ตัดสินใจหรือไม่ก็ตาม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การตัดสินใจโดยใช้ทฤษฎีนี้จะพยายามหลีกเลี่ยงการใช้ความรู้สึกนึกคิดใด หรือค่านิยมส่วนตัวของผู้ตัดสินใจมาเป็นหลักเกณฑ์ในการตัดสินใจ โดยมุ่งเน้นให้การตัดสินใจเป็นไปอย่างมีเหตุผล มีความถูกต้องและเป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไป ดังนั้นจึงได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการที่แน่นอนตลอดจนมีการนำเอาเทคนิคสมัยใหม่ต่าง ๆ เข้ามาช่วยในการตัดสินใจด้วย เพื่อที่จะให้การตัดสินใจนั้น มีความถูกต้องเหมาะสมที่สุด

ในการศึกษา ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีการตัดสินใจมาศึกษาแนวทางการตัดสินใจที่ทำให้เด็กและเยาวชนเลือกตัดสินใจไม่กระทำความผิดซ้ำ ว่ามีเหตุผลอะไร มีการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการหรือใช้เหตุผลอะไรประกอบในการเลือกตัดสินใจไม่กระทำความผิดซ้ำ

2.3.5 ทฤษฎีแรงจูงใจและทฤษฎีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

1) ทฤษฎีแรงจูงใจของแมคเคลแลนด์

แมคแคลแลนด์ (McClelland. 1961 อ้างถึงใน มาริสา รัฐปัตย์. 2532 : 26) ได้กล่าวถึงแรงจูงใจทางสังคมในทฤษฎีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของเขา โดยจำแนกแรงจูงใจเป็น 3 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement motive) หมายถึง ความปรารถนาที่จะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยความพยายามแข่งขันกับมาตรฐานอันดีเลิศ มีความสบายใจเมื่อประสบความสำเร็จ และมีความกังวลใจเมื่อพบความล้มเหลว

- แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ (Affiliation motive) หมายถึง ความปรารถนาที่จะเป็นที่ยอมรับของคนอื่น ต้องการเป็นที่นิยมหรือรักใคร่ชอบพอของคนอื่น สิ่งเหล่านี้เป็นแรงจูงใจที่จะทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมเพื่อให้ได้มาซึ่งการยอมรับจากบุคคลอื่น

- แรงจูงใจใฝ่อำนาจ (Power motive) หมายถึง ความปรารถนาที่จะทำให้ได้อำนาจจะเป็นผู้ที่พยายามควบคุมสิ่งต่าง ๆ เพื่อตนเองบรรลุความต้องการที่จะมีอำนาจเหนือกว่าบุคคลอื่น

แมคแคลแลนด์ ได้เน้นความสำคัญของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ว่ามีความสำคัญมากสำหรับความสำเร็จทางเศรษฐกิจของประเทศและได้กล่าวถึงลักษณะของผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ไว้ดังนี้

1.1) เป็นผู้ที่มีความพยายามบากบั่นกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้สำเร็จมากกว่าจะกระทำเพื่อหลีกเลี่ยงความล้มเหลว

1.2) จะเลือกงานที่เหมาะสมกับความสามารถของตนเอง เพื่อให้ประสบผลสำเร็จ ดังนั้น การกำหนดเป้าหมายหารทำงานจึงไม่ยากหรือง่ายต่อความสำเร็จมากเกินไป

1.3) เป็นผู้ที่มีความคิดว่างานทุกอย่างจะสำเร็จได้ ก็เพราะความตั้งใจจริงของตนเองเท่านั้น มิใช่เพราะว่าโอกาสอำนวยให้

1.4) การกระทำใด ๆ นั้น มุ่งหวังเพื่อให้บรรลุมาตรฐานของตนเอง ไม่ใช่มีจุดมุ่งหมายหลัก อยู่ที่รางวัลหรือชื่อเสียงเท่านั้น

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ

การจูงใจ (Motivation) หมายถึง แรงผลักดันจากความต้องการและความคาดหวังต่าง ๆ ของมนุษย์เพื่อให้แสดงออกตามที่ต้องการ ด้วยความพึงพอใจ (Satisfaction) อาจกล่าวได้ว่าการจูงใจเป็นสิ่งเร้าและความพยายามที่จะตอบสนองความต้องการหรือเป้าหมาย ส่วนความพึงพอใจหมายถึง ความพอใจเมื่อความต้องการได้รับการตอบสนอง ดังนั้นการจูงใจจึงเป็นสิ่งเร้าเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ คือ ความพึงพอใจซึ่งเป็นผลลัพธ์ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมายของการจูงใจหลายประการดังนี้

ทฤษฎีการจูงใจของนักจิตวิทยาชื่อ Abraham Maslow โดย มาสโลว์ มองความต้องการเป็นลักษณะลำดับขั้น จากระดับต่ำสุดไปยังระดับสูงสุด และเมื่อความต้องการระดับหนึ่งได้รับการตอบสนองจะมีความต้องการอื่นในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

ทฤษฎีการจูงใจ ERG ของ Alderfer เป็นทฤษฎีความต้องการซึ่งกำหนดลำดับขั้นตอนความต้องการ ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างความต้องการในระดับต่ำและความต้องการในระดับสูง โดยระลึกเสมอว่าระดับความต้องการของบุคคลสามารถเปลี่ยนไปในระดับสูงขึ้น หรือต่ำลงได้เสมอ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถตอบสนองความต้องการในระดับต่ำลงหรือความต้องการในระดับสูงขึ้นได้หรือไม่

ทฤษฎีความต้องการแสวงหาของ McClelland เป็นทฤษฎีซึ่งเสนอแนะว่าความต้องการที่แสวงหาการเรียนรู้โดยอาศัยชีวิตและการที่บุคคลมุ่งที่ความต้องการเฉพาะอย่างมากกว่าความต้องการอื่น ๆ

ทฤษฎีความคาดหวังในการจูงใจของ Vroom ซึ่งถือว่าบุคคลจะได้รับการกระตุ้นให้กระทำสิ่งซึ่งสามารถบรรลุเป้าหมาย กล่าวคือ การจูงใจเป็นสิ่งมีคุณค่าซึ่งแต่ละบุคคลกำหนดเป้าหมายและโอกาสเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั้น นอกจากนี้บุคคลจะไม่มีการจูงใจให้บรรลุเป้าหมายถ้าความคาดหวังเป็นศูนย์หรือติดลบ

การศึกษาการเสริมสร้างพลังอำนาจในการควบคุมตนเองของเด็กและเยาวชน ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีแรงจูงใจ มาศึกษาเพื่อหาเหตุผลเด็กและเยาวชนที่ไม่กระทำความผิดซ้ำ ว่าเกิดจากแรงผลักดัน หรือความต้องการและความคาดหวังต่างๆของตัวเด็กหรือเยาวชน หรือบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการแสดงออกทำให้เด็กหรือเยาวชนเกิดความพึงพอใจ นำไปสู่การกำหนดเป้าหมายและทำให้เป้าหมายนั้นบรรลุผลสำเร็จโดยการไม่กลับมากระทำผิดซ้ำอีก

2) ทฤษฎีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

ความหมายของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายที่แตกต่างกันออกไปดังนี้

เมอร์เลย์ (Murray. 1983 อ้างถึงใน โสภณ จันทร์สวย 2539 : 10) เป็นบุคคลแรกที่ได้กล่าวถึงความต้องการสัมฤทธิ์ผล (Need of achievement) ว่าเป็นความต้องการที่มีอยู่ในตัวคน เป็นความต้องการทางจิตใจของมนุษย์ที่จะเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ ฝ่าฟันกระทำสิ่งที่ยาก ๆ ให้ประสบผลสำเร็จ เป็นความต้องการที่จะเป็นผู้นำ ต้องการทำงานอย่างมีอิสระ มีความเพียรพยายามที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคเพื่อให้บรรลุเป้าหมายอันสูงเด่นที่ตั้งไว้ พฤติกรรมต้องการสัมฤทธิ์ผลสูง คือ ชอบทำงานยากและท้าทายมีความมุมานะ และรู้สึกสนุกกับงาน

แมคแคลแลนด์ (McCleland and other. 1953 : 110 – 111 อ้างถึงใน โสภณ จันทร์สวย. 2539 : 10) ได้ให้คำจำกัดความของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ไว้ว่า หมายถึง ถึงความปารถนาที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี แข่งขันกับมาตรฐานอันดีเลิศ (Standard of excellence) หรือทำดีกับบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ความพยายามที่จะเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ มีความรู้สึกสบายใจเมื่อประสบผลสำเร็จและมีความวิตกเมื่อประสบความล้มเหลว

แอทคินสัน (Atkinson. 1964 : 31 – 34 อ้างถึงใน โสภณ จันทร์สวย. 2539 : 11) ได้ให้ความหมายของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ไว้ว่า คือ ความรู้สึกภาคภูมิใจในผลงานที่เกิดขึ้น

ลินด์เกรน (Lindgren. 1967 : 31–34 อ้างถึงใน โสภณ จันทร์สวย. 2539 : 11) กล่าวว่า บุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงจะมีความทะเยอทะยาย (Ambition) มีการแข่งขัน (Competition) และมีความพยายามที่จะปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น (Self Improvement)

วิดเลอร์ (Vidler. 1977 : 67 – 68 อ้างถึงใน โสภณ จันทร์สวย. 2539 : 11) ได้อธิบายความหมายของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ไว้ว่า เป็นรูปแบบของการวางแผน การกระทำ และความรู้สึกที่เกี่ยวเนื่องกับความพยายามต่อสู้เพื่อความสำเร็จในการบรรลุถึงมาตรฐานอันเลิศที่บุคคลได้ตั้งไว้

สถิต วงศ์สวรรณ (2529 : 431) ได้ให้ความหมายของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ไว้ว่า หมายถึง พลังที่กระตุ้นให้บุคคลมีแรงใจ มีความพยายาม มีความทะเยอทะยาย มีความมุมานะบากบั่น คนที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จะเป็นคนที่มีความพยายามฝ่าฟันเอาชนะอุปสรรคไม่ยอมแพ้อะไรง่าย ๆ ไม่ย่อท้อต่อปัญหาเฉพาะหน้า กล้าเผชิญ ไม่กลัวปัญหาที่ยาก มีความอดทนต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมได้มากกว่าผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำ เป็นคนที่รักษามาตรฐานหรือเพิ่มมาตรฐานของงาน อาจจะทำนายได้ว่าผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงจะเป็นคนเอางานเอาการ มีความรับผิดชอบสูง ขยันเรียนเก่ง มีความซื่อสัตย์ ชอบการเปลี่ยนแปลงมาก หากการเปลี่ยนแปลงมีประสิทธิภาพ มีประโยชน์ทำให้เกิดความสำเร็จได้

บุญรับ ศักดิ์มณี (2532) สรุปว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ คือ จิตลักษณะอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้บุคคลยอมรับที่จะทำงานอย่างมานะบากบั่น ฝ่าฟันอุปสรรค เพื่อที่จะให้การทำงานหรือการแก้ปัญหาบรรลุเป้าหมายที่วางไว้อย่างเหมาะสมกับความรู้ความสามารถของตน ผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงจะพยายามทำงานเพื่อให้เกิดความก้าวหน้าในอาชีพ

โสภณ จันทร์สวย (2536 : 12) ได้สรุปความหมายแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ว่า หมายถึงความปรารถนาของบุคคลที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้สำเร็จไปได้ด้วยดี ทั้งในด้านการแข่งขันและการทำงานด้วยมาตรฐานอันเลิศ หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ บุคคลปรารถนาที่จะชนะหรือทำดีกว่าคนอื่น ๆ และถ้าบุคคลสามารถเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ ได้ ก็จะมีความสบายใจ แต่ถ้าประสบความล้มเหลวก็จะมีความวิตกกังวล แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคล ถ้าบุคคลมีแรงจูงใฝ่สัมฤทธิ์แตกต่างกัน ประสิทธิภาพในการทำงานของบุคคลย่อมแตกต่างกัน

สรุปแล้ว แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หมายถึง ความปรารถนาที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี พยายามเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ รู้สึกมีความสบายใจเมื่อประสบความสำเร็จ และมีความวิตกกังวลเมื่อไม่ประสบผลสำเร็จ มีความพยายามที่จะทำให้สัมฤทธิ์ผลได้มาตรฐานดีเยี่ยมดีกว่าคนอื่น ๆ

3) ทฤษฎีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของแอทคินสัน

แอทคินสัน (Atkinson. 1964 อ้างถึงใน มาริสา รัฐปัตย์. 2532 : 27–28) ได้คิดทฤษฎีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น เขาเชื่อว่าสิ่งที่กระตุ้นให้บุคคลประกอบกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Achievement oriented behavior) นั้น ขึ้นอยู่กับผลบวกของ 3 องค์ประกอบหลัก คือ

3.1) แนวโน้มที่จะประสบผลสำเร็จ (Ts) ซึ่งได้จากผลคูณของ

- แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Ms)
- การรับรู้โอกาสที่จะประสบผลสำเร็จ (Ps)
- ค่าของสิ่งล่อใจ (Incentive value) ที่เป็นเป้าหมายของความสำเร็จ

3.2) แนวโน้มที่จะหลีกเลี่ยงความล้มเหลว (TF) ซึ่งได้จากผลคูณของ

- แรงจูงใจที่จะหลีกเลี่ยงความล้มเหลว (MAF)
- การรับรู้โอกาสที่จะประสบความล้มเหลว (PF ซึ่งเท่ากับ 1-PS)
- ค่าของสิ่งล่อใจที่เป็นเป้าหมายของความล้มเหลว (lF ซึ่งเท่ากับ 1 –ls)

3.3) องค์ประกอบซึ่งเป็นอิทธิพลจากภายนอก (Extrinic Tendency = TEXT)

ดังนั้น สูตรของ แอทคินสัน คือ

$$TA = TA + TF + TEXT$$

$$= (Ms \times Ps \times ls) + (MAF \times PF \times lF) + TEXT$$

โดยกำหนดให้

TA = แนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมมุ่งผลสัมฤทธิ์

Ms = แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

MAF = ความกลัวความล้มเหลว

Ps = การรับรู้โอกาสที่จะประสบความสำเร็จ

TEXT = แนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมที่มีอิทธิพลมาจากภายนอก

จากสมการข้างต้นจะเห็นว่า แนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมมุ่งผลสัมฤทธิ์จะเกิดขึ้นหรือไม่ขึ้นอยู่กับผลต่างระหว่างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์กับความกลัวความล้มเหลว ถ้าแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีค่าสูงกว่าก็สามารถทำนายได้ว่าจะไม่แสดงพฤติกรรมมุ่งผลสัมฤทธิ์ นอกจากนั้นพฤติกรรมมุ่งผลสัมฤทธิ์ยังเกี่ยวข้องกับการรับรู้ถึงโอกาสที่จะประสบความสำเร็จและอิทธิพลจากภายนอก หรือผลประโยชน์ต่าง ๆ อีกด้วย

เมื่อพิจารณาจากทฤษฎีที่กล่าวมา คือ ทฤษฎีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของ แมคแคลแลนด์ และของ แอทคินสัน จะพบว่า ฐานคติของทั้งสองทฤษฎีมีความคล้ายกัน คือ บุคคลโดยทั่วไปนั้นจะมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในตนเอง ซึ่งจะมีอิทธิพลในฐานะที่จะเป็นตัวผลักดันให้บุคคลนั้น ๆ มีความปรารถนา ความมุ่งหวัง ความพยายาม หรือความอดทน เพื่อให้งานที่ได้รับมอบหมายประสบผลสำเร็จ ดังนั้นจึงสรุปฐานคติของทฤษฎีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ได้ดังนี้ คือ

1) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นสิ่งที่มีอยู่ในตัวบุคคล

2) ระดับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่มีอยู่ในตัวของบุคคลนั้นจะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น ความกลัวความล้มเหลว ความคาดหวังในโอกาสที่จะประสบความสำเร็จ หรืออิทธิพลภายนอก

3) ความแตกต่างของระดับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จะวัดได้จากประสิทธิภาพของการทำงานของบุคคลเหล่านั้น

องค์ประกอบของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

เมห์ราเบียน (Mehrabain. 1968 : 493–502 อ้างถึงใน โสภณ จันทร์สวย. 2536 : 17) ได้วิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor analysis) โดยการแยกให้เห็นองค์ประกอบของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ออกเป็น 8 องค์ประกอบ คือ

1) ความเป็นอิสระเป็นตัวของตัวเอง

2) การเลือกกิจกรรมที่แสดงถึงความสำเร็จหรือเกี่ยวข้องกับความสำเร็จ

3) ความต้องการทางด้านความสำเร็จมากกว่าหลีกเลี่ยงความล้มเหลว

4) การเลือกเสี่ยงในระดับที่เหมาะสม มีระดับความคาดหวังตรงกับสภาพความจริง

5) การเลือกงานที่ยากและท้าทายความสามารถ

6) การเลือกกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการแข่งขันและฝึกความชำนาญ

7) ความผูกพันกับอนาคตมากกว่าอดีตและปัจจุบัน

8) ความสามารถที่จะรอผลระยะยาว

ลักษณะของผู้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

เฮอร์แมนส์ (Hermans. 1970 : 354-355) ได้สรุปลักษณะของผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ไว้ดังนี้

1) มีความทะเยอทะยานสูง

2) มีความหวังอย่างมาก ว่าตนจะประสบความสำเร็จ ถึงแม้ผลการกระทำผิดของตนเองนั้นจะขึ้นอยู่กับโอกาส

3) มีความพยายามที่จะไต่เต้าไปสู่สถานภาพทางสังคมที่สูงขึ้น

4) มีความอดทนในการทำงานที่ยากเป็นเวลานาน

5) เมื่องานที่ทำอยู่ถูกขัดจังหวะหรือถูกรบกวนผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จะพยายามทำต่อจนเสร็จ

6) มีความรู้สึกว่าเวลาเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง และสิ่งต่าง ๆ ผ่านพ้นไปอย่างรวดเร็ว จึงควรรีบทำสิ่งต่าง ๆ ให้เร็วทันเวลา

7) คำนึงถึงเหตุการณ์ในอนาคตมากกว่าอดีตและปัจจุบัน

8) ในการเลือกเพื่อนร่วมงาน ผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงจะเลือก เพื่อนร่วมงานที่มีความสามารถเป็นอันดับแรก

9) ต้องการให้ตนเป็นที่รู้จักแก่คนอื่น โดยพยายามทำตนให้ดีขึ้น พยายามทำงานให้ดีขึ้น

ชูชีพ อ่อนโคกสูง (2522 : 47 – 48) กล่าวว่า พฤติกรรมที่แสดงถึงการมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงมีดังนี้

1) กระทำสิ่งที่ยาก ๆ มีความมานะพยายาม สนุกสนาน และชอบที่จะกระทำกิจกรรมนั้น ๆ

2) ชอบการแข่งขัน ต้องการชัยชนะ

3) มีความทะเยอทะยาน

4) ต้องการปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้นเสมอ

5) มีจุดประสงค์ในการทำกิจกรรมที่เด่นชัดและแน่นอน

6) พฤติกรรมที่แสดงออกจะมีเอกลักษณ์ของตนเอง

ดารณี วงษ์อยู่น้อย (2525 : 73–74) ได้สรุปลักษณะของบุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ไว้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง และกลุ่มที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำ

บุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง จะมีพฤติกรรมดังนี้

1) กล้าเสี่ยงพอสมควร

2) มีทักษะในการจัดระบบงาน

3) มีระดับความทะเยอทะยานสูง

4) ตั้งระดับความคาดหวังสูง

5) อดทนทำงานที่ยากได้เป็นเวลานาน

6) เล็งการณ์ไกล และมีแผนระยะยาว

7) เลือกเพื่อนร่วมงานที่มีความสามารถเป็นอันดับแรก

8) ต้องการทราบแน่ชัดว่าการตัดสินใจของตนมีผลอย่างไร

9) ขยันขันแข็งในงานที่ต้องใช้สมองและงานที่ไม่ซ้ำแบบใคร

10) ชอบทำงานให้เสร็จตามความพอใจของตนไม่ให้ใครบงการ

11) มุ่งเลือกทำสิ่งที่เป็นไปได้และเหมาะสมกับความสามารถ

12) เมื่องานที่กำลังทำอยู่ถูกขัดจังหวะหรือถูกรบกวนจะพยายามทำต่อไปจนสำเร็จ

13) จะทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุมาตรฐานของตนเอง ไม่มุ่งรางวัลหรือชื่อเสียง

14) คิดว่าทุกสิ่งจะสำเร็จได้ด้วยความตั้งใจจริงและทำงานจริงของตน ไม่ใช่เกิดจากโอกาสและไม่เชื่อในสิ่งมหัศจรรย์

บุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำ จะมีลักษณะพฤติกรรมดังนี้

1) มักผัดวันประกันพรุ่ง

2) มักขาดระบบในการทำงาน

3) ชอบทำงานตามคำสั่งของผู้อื่น

4) ทำงานไม่ค่อยเสร็จตามกำหนด

5) ขาดความตั้งใจจริงในการทำงาน

6) มักไม่ตั้งความคาดหวังในผลสำเร็จจากการทำงาน

7) ทำงานเพียงเพื่อสำเร็จ ไม่สนใจคุณภาพของงาน

8) ชอบขอรับความช่วยเหลือจากเพื่อหรือบุคคลอื่น

9) ขณะทำงาน ถ้าถูกรบกวนจะไม่สามารถทำงานต่อไปได้

10) เชื่อว่าวาสนาจะทำให้งานที่ทำอยู่ประสบความสำเร็จได้

11) มุ่งหวังรางวัลหรือชื่อเสียงมากกว่าความสำเร็จของงาน

12) เมื่อประสบอุปสรรค มักหลีกหนี ไม่กล้าเผชิญอุปสรรคนั้น ๆ

สุพจน์ สินสุวงศ์วัฒน์ (2527 : 22) กล่าวถึงลักษณะผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงว่าประกอบไปด้วย

1) ความทะเยอทะยานทั่ว ๆ ไป คือ ปรารถนาที่จะกระทำกิจกรรมนั้นให้สำเร็จ

2) มีความเพียรพยายาม ได้แก่ ทำงานให้เป็นผลสำเร็จ

3) มีความอดทนเต็มใจที่จะลำบากแม้ยากเพียงใดก็ตาม

อัจฉรา สุขารมณ์ และคนอื่น ๆ (2528 : 37) สรุปลักษณะของผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงไว้ดังนี้

1) มีความทะเยอทะยาน

2) มีความหวังอย่างมากว่าตนจะประสบความสำเร็จ ถึงแม้ผลการกระทำของตนเองนั้นจะขึ้นอยู่กับโอกาส

3) มีความพยายามไต่เต้าไปสู่สถานภาพทางสังคมที่สูงขึ้น

4) มีความอดทนในการทำงานที่ยาก ๆ ได้เป็นเวลานาน

5) เมื่องานที่กำลังทำอยู่ถูกขัดจังหวะหรือถูกรบกวน ผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงจะพยายามทำต่อไปจนสำเร็จ

6) มีความรู้สึกว่าเวลาเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง และสิ่งต่าง ๆ จะผ่านพ้นไปอย่างรวดเร็ว จึงควรรีบ ๆ ทำสิ่งต่าง ๆ ให้ทันเวลา

7) คำนึงถึงเหตุการณ์ในอนาคตมาก

8) ในการเลือกเพื่อนร่วมงาน ผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงจะเลือกเพื่อนร่วมงานที่มีความสามารถเป็นอันดับแรก

9) ต้องการให้ตนเป็นที่รู้จักแก่ผู้อื่น โดยพยายามทำงานของตนให้ได้ดี

10) พยายามปฏิบัติงานให้ดีอยู่เสมอ

แครนดัล (Crandull. 1968 อ้างถึงใน สุพจน์ สินสุวงศ์วัฒน์. 2527 : 22) กำหนดลักษณะพฤติกรรมของผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงไว้ 3 ลักษณะ คือ

1) เป็นพฤติกรรมที่มีเป้าประสงค์

2) เป็นพฤติกรรมที่มีเอกลักษณ์ ไม่เลียนแบบผู้อื่น

3) เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ที่มุ่งแข่งขันกับมาตรฐานอันดีเยี่ยมอย่างใดอย่างหนึ่ง

ไวเนอร์ (Weiner. 1972 อ้างถึงใน มาริสา รัฐปัตย์. 2532 : 31) สรุปลักษณะเด่นของผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง เปรียบเทียบกับผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำไว้ดังนี้

1) ผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง ตั้งใจทำงานดีกว่า อดทนต่อความล้มเหลวสูง ชอบเลือกงานสลับซับซ้อนมากกว่าผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำ

2) ผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง ชอบริเริ่มกระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยความคิดของตนเองมากกว่า และภูมิใจที่ได้เลือกงานยากกว่าผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มาศึกษาเด็กและเยาวชนถึงความพยายามต่อสู้เพื่อความสำเร็จ ถึงแม้ว่าจะเจอปัญหาอุปสรรคหรือสิ่งที่เผชิญที่หนักหนาแต่เด็กหรือเยาวชนก็สามารถสร้างแรงใจ มีความพยายาม มีความทะเยอทะยาน มีความมุมานะบากบั่นเหมือนคนที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง ซึ่งจะเป็นคนที่มีความพยายามฝ่าฟันเอาชนะอุปสรรค ไม่ยอมแพ้อะไรง่าย ๆ ไม่ย่อท้อต่อปัญหาเฉพาะหน้า กล้าเผชิญ ไม่กลัวปัญหาที่ยาก มีความอดทนต่อการเปลี่ยนของสภาพแวดล้อมได้มากกว่าผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำ ซึ่งอธิบายได้ว่าเด็กหรือเยาวชนที่ตัดสินใจไม่กระทำความผิดซ้ำเกิดจากการที่เด็กหรือเยาวชนมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง

2.3.6 ทฤษฎีการเสริมแรง (Reinforcement)

การเสริมแรง (Reinforcement) หมายถึง สิ่งเร้าใดที่ทำให้พฤติกรรมการเรียนรู้เกิดขึ้นแล้วมีแนวโน้มจะเกิดขึ้นอีก มีความคงทนถาวร เช่น การกดคานและจิกแป้นสีของนกพิราบได้ถูกต้องตามต้องการทุกครั้งเมื่อหิวหรือต้องการ ในการทดลองของ Skinner ตัวเสริมแรงแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1) ตัวเสริมแรงทางบวก (Positive reinforcement) หมายถึง สิ่งเร้าใดเมื่อนำมาใช้แล้วทำให้อัตราการตอบสนองมากขึ้น เช่น คำชมเชย รางวัล อาหาร เป็นต้น

2) ตัวเสริมแรงทางลบ (Negative reinforcement) หมายถึง สิ่งเร้าในทางลบเมื่อนำมาใช้แล้วทำให้อัตราการตอบสนองมากขึ้น เช่น การลงโทษ การบังคับ เป็นต้น

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาจะใช้แนวคิดการเสริมแรงทางบวกเป็นหลักในการอภิปรายผลการศึกษาวิจัย ซึ่งแนวคิดการเสริมแรงทางบวกเป็นแนวคิดหนึ่งของทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบการกระทำ (Operant conditioning theory) ซึ่งการเสริมแรงพัฒนาโดยนักจิตวิทยาชาวอเมริกันชื่อ Burrhus F. Skinner ทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่าพฤติกรรมของบุคคลเป็นผลพวงมาจากการปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม พฤติกรรมที่เกิดขึ้น (Emitted) ของบุคคลจะเปลี่ยนไปเนื่องมาจากผลกรรม (Consequence) ที่เกิดขึ้นในสิ่งแวดล้อมนั้น Skinner ให้ความสนใจกับผลกรรม 2 ประเภท คือ ผลกรรมที่เป็นตัวเสริมแรง (Reinforcer) ทำให้พฤติกรรมที่บุคคลนั้นกระทำอยู่มีอัตราการกระทำเพิ่มมากขึ้นและผลกรรมที่เป็นตัวลงโทษ (Punisher) ทำให้พฤติกรรมที่บุคคลกระทำนั้นยุติลงซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะผลกรรมที่เป็นตัวเสริมแรงทางบวก (Positive reinforcer)

ความหมายการเสริมแรงทางบวก

การเสริมแรงทางบวกคือการทำให้ความถี่ของพฤติกรรมเพิ่มขึ้นอันเป็นผลเนื่องมาจากผลกรรมที่ตามหลังพฤติกรรมนั้นผลกรรมที่ทำให้พฤติกรรมมีความถี่เพิ่มขึ้นเรียกว่าตัวเสริมแรงทางบวก (Positive reinforcer) ลักษณะของตัวเสริมแรงมี 2 ชนิด คือ

1) ตัวเสริมแรงปฐมภูมิเป็นตัวเสริมแรงที่มีคุณสมบัติด้วยตัวของมันเองในการตอบสนองความต้องการทางชีวภาพหรือมีผลต่อผู้ได้รับโดยตรงเช่นอาหารความเย็นเป็นต้น

2) ตัวเสริมแรงทุติยภูมิเป็นตัวเสริมแรงที่ต้องผ่านกระบวนการพัฒนาคุณสมบัติของการเป็นตัวเสริมแรงโดยการนำไปสัมพันธ์กับตัวเสริมแรงปฐมภูมิเช่นเงินรางวัลคำชมเชยเป็นต้น

หลักการทั่วไปในการใช้การเสริมแรงทางบวกอย่างมีประสิทธิภาพ

การเสริมแรงทางบวกนั้นสามารถใช้ได้กับพฤติกรรมที่ต้องการพัฒนาหรือพฤติกรรมพึงประสงค์เพียงแต่ผู้นำไปใช้จะต้องสามารถเลือกตัวเสริมแรงได้อย่างเหมาะสมและมีหลักการนำไปใช้ดังนี้ (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. 2549 : 26 และประทีป จินงี่. 2540 : 41)

1) เสริมแรงทางบวกจะต้องให้หลังจากการเกิดพฤติกรรมเป้าหมายเท่านั้น

2) การเสริมแรงจะต้องกระทำทันทีที่เกิดพฤติกรรมเป้าหมาย

3) การเสริมแรงควรให้อย่างสม่ำเสมอ

4) ควรมีการบอกเงื่อนไขการให้การเสริมแรง

5) ตัวเสริมแรงนั้นควรจะมีปริมาณพอเหมาะที่จะเสริมแรงพฤติกรรมโดยไม่ก่อให้เกิดการหมดสภาพการเป็นตัวเสริมแรง

6) ตัวเสริมแรงนั้นจะต้องเลือกให้เหมาะกับแต่ละบุคคล

ข้อควรคำนึงถึงและการเลือกใช้ตัวเสริมแรงประเภทต่าง ๆ

1) ตัวเสริมแรงที่เป็นสิ่งของหรืออาหาร เช่น ขนม เครื่องเขียน ของรางวัล เป็นต้น การใช้อาหารหรือสิ่งเสพได้จะเกิดปัญหาการหมดสภาพได้ถ้าให้มากเกินไปหรือช่วงเวลาไม่เหมาะสม เช่น ไม่สามารถให้ได้ทันทีรบกวนกิจกรรมที่กำลังดำเนินอยู่เป็นต้นวิธีการให้เมื่อบุคคลแสดงพฤติกรรมเป้าหมายที่กำหนดทันทีนำไปใช้กับทั้งเด็กและผู้ใหญ่ในหลายพฤติกรรมซึ่งสิ่งของหรืออาหารเท่านั้นที่นำมาใช้เป็นตัวเสริมแรงทางบวกควรมีให้เลือกหลากหลายชนิด

2) ตัวเสริมแรงทางสังคมเช่นชมเชยยิ้มจับมือสบตาเป็นต้นอาจแสดงออกด้วยคำพูดหรือท่าทางต่าง ๆ หลักการคือต้องชมต่อหน้าทันทีต้องบอกว่าชมพฤติกรรมอะไรที่ดีและความรู้สึกที่คุณมีต่อผู้แสดงพฤติกรรมหลังจากพูดให้หยุดชั่วขณะใช้การแสดงความชื่นชมทางสีหน้ากระตุ้นให้เพิ่มความถี่พฤติกรรม

3) ตัวเสริมแรงเป็นกิจกรรมที่บุคคลชอบทำมากที่สุดหรือกิจกรรมที่บุคคลทำบ่อยที่สุดมาเสริมแรงกิจกรรมที่บุคคลทำน้อยที่สุดแต่ข้อพึงระวังคือไม่สามารถให้ได้ทันทีในขณะที่เกิดพฤติกรรมและการให้ตัวเสริมแรงทางบวกประเภทนี้ต้องให้หรือไม่ให้กิจกรรมเท่านั้นและควรมีกิจกรรมให้เลือกหลากหลาย

4) ตัวเสริมแรงที่เป็นเบี้ยอรรถกรเช่นการใช้เงินดาวแต้มสะสมคะแนนเป็นต้นโดยสามารถนำไปแลกเป็นตัวเสริมแรงอื่น ๆ ได้มากกว่า 1 ตัวขึ้นไปเบี้ยอรรถกรเป็นตัวเสริมแรงทางบวก

ที่มีประสิทธิภาพสูงมากในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสามารถใช้งานได้ง่ายและไม่รบกวนพฤติกรรมที่กำลังทำอยู่แต่เมื่อยุติการใช้อย่างทันทีทันใดจะทำให้พฤติกรรมที่เปลี่ยนไปนั้นกลับสู่สภาพเดิมทันที

5) ตัวเสริมแรงที่เป็นข้อมูลป้อนกลับ เช่น ผลการตรวจสุขภาพประกาศคะแนนสอบ เป็นต้น ควรให้ข้อมูลป้อนกลับที่เป็นพฤติกรรมทางบวกมีความชัดเจนถูกต้องของข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลต้องเป็นบุคคลที่ผู้ถูกปรับพฤติกรรมเชื่อถือ ควรอธิบายให้บุคคลเห็นความสำคัญของข้อมูลเพื่อนำไปปรับปรุงพฤติกรรมตนเองและกำหนดเป้าหมายของพฤติกรรมที่ต้องการปรับปรุงอาจใช้คู่กับตัวเสริมแรงอื่น ๆ โดยเฉพาะตัวเสริมแรงทางสังคมจะทำให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จากแนวคิดการเสริมแรง ที่ได้อธิบายการเสริมแรงทางบวกและทางลบนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาจะใช้แนวคิดการเสริมแรงทางบวกในการอธิบายการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กเยาวชนที่เคยกระทำความผิด และสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตนเองไปในทิศทางที่ดีขึ้น ซึ่งสามารถอธิบายการเสริมแรงทางบวกได้ว่า (ศิริวรรณ เสรีรัตน์. 2550 อ้างถึงใน พิมรา กฤษณะบาล. 2550 : 7) การเสริมแรงเป็นสิ่งล้อใจที่สามารถก่อให้เกิดพฤติกรรมขึ้น เช่น การให้รางวัลเป็นเครื่องกระตุ้นให้บุคคลอยากกระทำ การชมเชย สามารถก่อให้เกิดพฤติกรรมที่ต้องการได้ โดยผู้ศึกษาวิจัยดูว่าเด็กหรือเยาวชนได้รับการเสริมแรงทางบวกจากใครบ้าง เช่น ผู้ปกครอง เพื่อน ชุมชนหรือบุคคลที่ใกล้ชิดกับเด็กและเยาวชน และได้รับการเสริมแรงอย่างไรเช่น จากคำชื่นชมหรือให้รางวัล ให้กำลังใจ ให้การยอมรับ เพื่อให้เด็กหรือเยาวชนเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น

2.3.7 ทฤษฎีพัฒนาการ

การศึกษาพัฒนาการเป็นการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของมนุษย์ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สติปัญญา สังคม ตลอดจนถึงพฤติกรรมทั้งที่มองเห็นได้ง่ายและยาก ซึ่งอาจจะเป็นการเปลี่ยนแปลงในแง่ของการเจริญเติบโตและความเสื่อมถอย หรือที่มีการเปลี่ยนแปลงที่ง่าย ๆ และซับซ้อน ซึ่งจะมีผลเกี่ยวข้องกับการพัฒนาพฤติกรรมและการปรับตัวของมนุษย์ด้วย ในการนี้จะกล่าวถึงเฉพาะพัฒนาการในวัยเด็กจนถึงวัยรุ่นเพื่อประโยชน์สำหรับการนำไปใช้กับการศึกษา วิเคราะห์ กลุ่มเด็กและเยาวชนกระทำผิด ในการวิเคราะห์กลไก ที่มาของการพัฒนาและการปรับตัวของเด็กและเยาวชนตั้งแต่วัยเด็ก ซึ่งมีส่วนสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกระทำผิดของเด็กและเยาวชน และนำไปสู่การวางแผนการบำบัด ฟื้นฟู ให้เหมาะสมต่อไปเพื่อการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนกระทำผิด

ทฤษฎี Psychosocial development stage

อิริค อิริคสัน (Erik Erikson อ้างถึงใน สุชา จันทน์เอม. 2536 : 2-3) เน้นถึงพัฒนาการทางสังคมของแต่ละบุคคลโดยได้แบ่งช่วงชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่แรกเกิดจนเข้าสู่วัยสูงอายุ เป็น 8 ขั้นตอน แต่ละขั้นตอนบอกระยะอายุไว้อย่างสังเขปเพราะแตกต่างไปในรายบุคคลและแตกต่างไปตาม

อิทธิพลของสังคม – วัฒนธรรม สี่ขั้นตอนแรกเป็นระยะวัยทารกและวัยเด็ก ขั้นตอนที่ห้าเป็นระยะวัยรุ่น สามขั้นตอนสุดท้ายเป็นช่วงวัยผู้ใหญ่ โดยมีขั้นพัฒนาการดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 วัยแห่งความไว้วางใจและความไม่ไว้วางใจผู้อื่น (Trust vs. Mistrust) อยู่ในระหว่างสองปีแรกของชีวิต หรือ 0 – 2 ปี ทารกขึ้นอยู่กับการดูแลของผู้อื่น แม่ของเด็กจะเลี้ยงดู อุ้มชู แต่งตัว และแสดงการกระตุ้นใหม่ ๆ ให้แก่ทารกอยู่เสมอ ทั้งพ่อและแม่จะกอดทารกไว้ พูดและเล่นกับลูก การปะทะสัมพันธ์ทางสังคมนี้เป็นเครื่องกำหนดทัศนคติของเขาในเวลาต่อมา ถ้าเด็กทารกได้รับการเลี้ยงดูด้วยความรัก และได้รับการตอบสนองความต้องการทางร่างกายอย่างพอเพียงเด็กก็จะเรียนรู้ถึงความไว้วางใจในสิ่งแวดล้อมของเขา คือ บุคคลที่อยู่ใกล้ชิดและขยายไปสู่ความไว้วางใจในตนเองและไว้ใจผู้อื่นและหากได้รับการสนองความต้องการทางกายอารมณ์จนรู้สึกสบายตลอดเวลาและล้นเหลือนั้น จะกลายเป็นคนเชื่อถือไว้วางใจคนง่ายเกินไป แต่ถ้าเขาไม่ได้รับการเลี้ยงดูอย่างเหมาะสม หรือถ้าพ่อแม่ไม่มีความคงเส้นคงวา หรือไม่มีความมั่นคงในการเลี้ยงดูลูก ทารกก็จะกลายเป็นคนขลาดกลัว ขี้ตกใจ และขาดความเชื่อมั่น ไม่ไว้วางใจในตนเองเช่นเดียวกับที่ไม่ไว้วางใจในผู้อื่น พัฒนาการที่ควรเป็นคุณ ได้แก่ ความสมดุลระหว่างความเชื่อถือไว้วางใจในผู้อื่น กับความระแวงสงสัยในผู้อื่น ความรู้สึกเช่นนี้จะเป็นพลังผลักดันให้มนุษย์ต่อสู้อุปสรรคต่าง ๆ ได้

ขั้นที่ 2 วัยแห่งความเป็นอิสระและความสงสัยไม่แน่ใจ (Autonomy vs. Doubt) อยู่ในระหว่างอายุ 2–3 ปี เด็กเริ่มรู้จักหัดควบคุมตนเองในการใช้กล้ามเนื้อและประสาทสัมผัส เรียนรู้เพื่อที่จะเดิน พูด และแสดงออกอย่างอิสระ เขาสามารถที่จะเรียนรู้ได้ในอัตราที่รวดเร็ว และทำการสำรวจโลกด้วยตนเอง ทารกจึงซุกซนอยู่ไม่สุข และผู้เลี้ยงดูก็มักควบคุมกิจกรรมของทารกด้วยเกรงอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับทารก ถ้าผู้เลี้ยงดูปล่อยให้เขาได้ทำอะไรดังใจปรารถนาโดยไม่เกินเลยเกินไปเด็กก็จะพัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง แต่ถ้าทารกถูกควบคุมมากเกินไปก็จะเกิดความรู้สึกละอายใจและไม่แน่ใจตนเอง หากความรู้สึกทั้งสองประการ (ละอายใจและไม่แน่ใจ) มีมากจะทำให้เด็กพัฒนาบุคลิกภาพที่ชอบทำอะไรแอบ ๆ ซ่อน ๆ จะกลายเป็นผู้ใหญ่ที่ชอบทำอะไรลับ ๆ ไม่เปิดเผย ชอบพูดปด แต่เด็กที่มีความเป็นตัวของตัวเองมากเกินไป ก็อาจเกิดนิสัยเป็นคนเข้าคนยาก ไม่ยอมเคารพกฎระเบียบของสังคม ชอบทำอะไรแผลง ๆ ต่อต้านสังคม ความพอดีระหว่างความเป็นตัวของตัวเองกับความละอายใจและไม่แน่ใจ ทำให้เขาพัฒนานิสัย รู้จักควบคุมตนเอง มีความเป็นตัวของตัวเองตามความเหมาะสม มีความตั้งใจ มุ่งมั่นในการทำกิจกรรมต่าง ๆ และรู้จักตัดสินใจด้วยตนเองว่าอะไรถูก อะไรผิด อะไรดี อะไรชั่ว อะไรเหมาะ อะไรควร เหล่านี้เป็นคุณสมบัติที่พึงปรารถนาในโครงสร้างบุคลิกภาพอันมั่นคง

ขั้นที่ 3 วัยแห่งความคิดริเริ่มและความรู้สึกผิด (Initiative vs. Guilt) อยู่ในระหว่างอายุ 4 – 5 ปี ซึ่งเป็นระยะวัยเด็กตอนต้น ที่เริ่มพัฒนาทักษะในการเคลื่อนไหว (Motor skill) เริ่มพูดภาษาสื่อความได้ และเข้าใจภาษาพูด ซึ่งเป็นภาษาแม่ด้วยดี ร่างกายและจิตใจเริ่มทำงานประสานกัน

ชีวิตประจำวันของเด็กเป็นไปอย่างมีความมุ่งหมายและตัดสินใจเด็ดเดี่ยวมั่นคงกว่าเดิม เด็กจะเข้าสู่การเพิ่มพูนประสบการณ์ต่าง ๆ จากสิ่งรอบตัว รู้จักใช้ความคิดฝัน มีความคิดสร้างสรรค์ รวมทั้งมีความสัมพันธ์กับเพื่อน ๆ ที่โรงเรียน เพื่อนบ้าน และญาติพี่น้อง ถ้าบิดามารดาให้การส่งเสริมในกิจการต่าง ๆ คำถามต่าง ๆ และการเล่นในทางสร้างสรรค์โดยทั่ว ๆ ไป เด็กก็จะเรียนรู้ด้วยตัวเขาเองได้ง่ายขึ้น และยิ่งพยายามเพิ่มพูนประสบการณ์ด้วยตัวเอง แต่ถ้าพ่อแม่ทะนุถนอมเกินไปเด็กต้องอยู่ในกรอบระเบียบกฎเกณฑ์เกินไป เด็กถูกสกัดกั้นความคิดเพ้อฝัน หรือห้ามไม่ให้เล่น เขาก็จะเกิดความรู้สึกผิดและกลัวการถูกลงโทษจนอาจพัฒนาบุคลิกภาพแบบรู้สึกผิดขึ้นในตัวเขา หรือเป็นคนชอบหลีกหนีความจริงโดยใช้ความคิดฝัน หรืออาจชอบแสดงความก้าวร้าว อวดดี เพื่อให้ได้สิ่งที่ตนปรารถนา ความพอดีระหว่างคิดริเริ่มและความรู้สึกผิดจะทำให้เด็กพัฒนาคุณสมบุติเป็นคนชอบสร้างสรรค์ รู้จักคิดหาวิธีแก้ไขปรับปรุงกิจการต่าง ๆ ที่ต้องกระทำ และกล้าที่จะเผชิญความเป็นจริงของตนเองและชีวิต

ขั้นที่ 4 วัยแห่งความขยันหมั่นเพียรและความรู้สึกมีปมด้อย (Industry vs. Inferiority) อยู่ในระหว่างอายุ 6–11 ปี เป็นระยะวัยเด็กตอนปลาย เด็กเริ่มเข้าเรียนอย่างจริงจัง อยู่ในโลกของความคิดฝันน้อยลง รู้จักเคารพระเบียบวินัยของบ้าน โรงเรียน และของสังคม มีการเล่นที่มีกฎเกณฑ์ เด็กที่มีครู พ่อแม่ช่วยเหลือ แนะนำการเรียนและการเล่น ตั้งความหวังกับเด็กพอสมควร และให้อภัยเมื่อเด็กทำไม่ได้ ปัจจัยเหล่านี้จะทำให้เด็กมีกำลังใจมุมานะที่จะหัดเรียน หัดเล่น เด็กมีคุณสมบัติเพียงพอที่จะทำงานเกี่ยวกับการสร้างสรรค์กิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง ช่วงนี้เหมาะกับการฝึกฝนกิจกรรมประเภททักษะต่าง ๆ เช่น การวาดเขียน การร้องรำทำเพลง การกีฬา การดนตรี งานบ้าน และสุขนิสัยต่าง ๆ เช่น การรักษาความสะอาด ความเป็นระเบียบ บทบาทของเด็กชายจะสอนให้ใช้ความสามารถที่พบใหม่ในการทำงานหรือการสร้างสิ่งต่าง ๆ และบทบาทของเด็กหญิง ก็คือ การทำอาหารและเย็บผ้า เด็กในวัยนี้ทั้ง 2 เพศ มีอิสรเสรีในการศึกษาได้เท่า ๆ กัน โดยการอ่านและการเรียนรู้สิ่งอื่น ๆ ที่เขาสนใจ ถ้าได้รับการสนับสนุนจากพ่อแม่และครู เด็กจะพัฒนาความรู้สึกขยันหมั่นเพียร มีความอยากรู้อยากเห็นและพยายามเสาะหาการกระตุ้นทางสติปัญญา ถ้าไม่มีพ่อแม่และครูคอยแนะนำ ให้กำลังใจ หรือตั้งความคาดหวังในตัวเด็กเกินความสามารถเฉพาะตัวของเด็ก จะทำให้เด็กรู้สึกว่าตนต่ำต้อยไร้ความสามารถ ความรู้สึกเช่นนี้ถ้ามีมาก ๆ จะก่อให้เกิดความรู้สึกว่าตนมีปมด้อยในด้านใดด้านหนึ่ง ดังนั้นหากมีความพอดีระหว่างความขยันหมั่นเพียร กับความรู้สึกด้อยก็จะทำให้เด็กพัฒนาไปสู่ความมีสมรรถภาพที่แท้จริง

ขั้นที่ 5 วัยแห่งการรู้จักตนเองและความสับสนไม่เข้าใจตนเอง (Identity vs. Role Confusion) อยู่ในวัยรุ่นอายุระหว่าง 12–18 ปี ช่วงนี้เป็นช่วงความขัดแย้งที่มีลักษณะวิกฤตยิ่งกว่าช่วงอื่น เพราะเป็นช่วงต่อระหว่างความเป็นเด็กกับผู้ใหญ่ สภาพเช่นนี้ก่อให้เกิดความขัดแย้งด้านสัมพันธภาพกับผู้ใหญ่ กับเพื่อนร่วมวัย กับเพื่อนต่างเพศ กับสังคม และเกิดความสับสนทางจิตใจ เช่น ควรจะเชื่อฟังพ่อแม่ เพื่อน หรือตัวเอง ควรเลียนแบบเพื่อน บุคคลที่ตนนิยม หรือควรคงความเป็นเอกลักษณ์ของ

ตนเองไว้ ควรเลือกวิชาชีพตามที่ตนต้องการ ตามเพื่อน หรือตามใจผู้ปกครอง ถ้าหากไม่สามารถแก้ไขภาวะวิกฤตให้ลุล่วงด้วยดีพอสมควร ก็จะกลายเป็นเด็กวัยรุ่นที่มีเอกลักษณ์สับสนและกลายเป็นผู้ใหญ่ที่มีบุคลิกภาพไม่มั่นคง วัยรุ่นที่ไม่รู้ถึงความสามารถหรือคุณลักษณะของตนดี จะไม่สามารถประสานความเป็นเอกลักษณ์ของตนกับโครงสร้างของสังคม จึงมักกลายเป็นวัยรุ่นที่หลงลืมตน สับสนในตนเอง (Identity crisis และ Identity diffusion) และเป็นวัยรุ่นที่ว้าเหว่ ไม่เป็นตัวของตัวเอง เหงาหงอย ขี้กังวล ตัดสินใจไม่ได้ รู้สึกว่าตนถูกทอดทิ้ง จนอาจกลายเป็นอันธพาล ติดยาเสพติด ขาดความรับผิดชอบต่อตนเอง การพัฒนาตนที่สมบูรณ์ของเด็กวัยรุ่นเมื่อสิ้นสุดวัย ได้แก่ การเห็นโครงร่างหรือตัวตนของเขาเองตามความเป็นจริง เช่น เข้าใจจุดด้อย จุดเด่นของตน ปรัชญาชีวิตของตน ความต้องการในชีวิตของตน ฯลฯ และทำใจยอมรับตนอย่างที่มีที่เป็นจริง ๆ

ขั้นที่ 6 วัยแห่งความใกล้ชิดสนิทสนมและความรู้สึกอ้างว้างเปล่าเปลี่ยว (Intimacy and Solidarity vs. Isolation) ช่วงนี้เป็นวัยผู้ใหญ่ตอนต้น เป็นวัยที่มีการนัดพบ การแต่งงาน และการเริ่มมีครอบครัว มีบุตร และเลี้ยงดูบุตร ถ้าบุคคลมีความสำเร็จในความใกล้ชิดสนิทสนมแล้ว เขาก็สามารถสร้างความสัมพันธ์อันใกล้ชิดได้ เขาจึงมีส่วนที่จะเป็นเจ้าของตัวเองและมีส่วนที่จะเป็นเจ้าของคนอื่นด้วย ถ้าบุคคลไม่สามารถที่จะให้ความสัมพันธ์อันคุ้นเคยใกล้ชิดแก่ผู้อื่นหรือไม่ได้รับความสำเร็จอย่างสมบูรณ์ในการรู้จักตนเอง เขาก็จะพัฒนาความรู้สึกแยกตนเองออกจากผู้อื่น และรู้สึกโดดเดี่ยวเดียวดายในโลก ความสมดุลระหว่างความใกล้ชิดสนิทสนมกับความรู้สึกเปล่าเปลี่ยวนั้นจะพัฒนาคุณสมบัติ สร้างไมตรีและมีความรักกับบุคคลอื่นได้ เป็นไมตรีจิตและความรักแบบผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นลักษณะมีเยื่อใยไมตรีและความเอื้ออาทรกันและกัน

ขั้นที่ 7 วัยแห่งความสนใจบำรุงส่งเสริมคนอื่นและการใฝ่ใจหมกมุ่นแต่เรื่องของตนเอง (Generativity vs. Self Absorption) อยู่ในวัยกลางคน จุดเด่นของช่วงวัยนี้ คือ การแบ่งปัน การเผื่อแผ่ การแนะนำ การสร้างสรรค์ ทั้งในสิ่งที่เป็นวัตถุสิ่งของ ความรู้ ความคิด ความชำนาญต่าง ๆ ให้กับบุคคลอื่น กับโลก กับสังคม โดยเฉพาะกับผู้เยาว์วัยกว่า เป็นวัยที่แต่ละคนสามารถจะทำให้ความขัดแย้งระหว่างตนเองกับโลกภายนอกหมดสิ้นไป มีความตั้งใจที่จะสนับสนุนผู้อื่นให้เลื่อนฐานะดีขึ้น หากคนวัยกลางคนขาดการแบ่งปัน เผื่อแผ่ แนะนำผู้อื่นแล้ว จะมีบุคลิกภาพอ่อนแอ และมีความสับสนใจ คนวัยกลางคนที่พะวงเฉพาะตนจะเป็นผู้ที่เห็นแก่ตน เป็นบุคคลที่แสวงแต่อำนาจไม่หยุดยั้ง อาจเป็นอำนาจทางตำแหน่งหน้าที่การงาน หรืออำนาจทางทรัพย์สินเงินทองก็ได้ เป็นบุคคลที่ฉาบอารมณ์และบุคลิกภาพอันไม่มั่นคงของตนไว้ด้วยความใฝ่อำนาจอย่างใดอย่างหนึ่ง ส่วนคนวัยกลางคนที่มีความสมดุลระหว่างการบำรุงส่งเสริมคนอื่นและการหมกมุ่นแต่เรื่องของตนจะทำให้เกิดผลงานสร้างสรรค์ เป็นมนุษย์ที่มีค่า มีความสามารถที่จะอนุเคราะห์บุคคลอื่น ๆ ได้ เป็นคนวัยกลางคนที่มีความสุข

ขั้นที่ 8 วัยแห่งความมั่นคงและความสิ้นหวัง (Integrity vs. Despair) ระยะนี้เป็นวัยสูงอายุ เป็นระยะที่สะท้อนให้เห็นความเป็นมาในอดีต ถ้าบุคคลประสบความสำเร็จในการงานที่ผ่านมาและคิดถึงชีวิตของตนด้วยความชื่นชมยินดี เขาก็จะมีชีวิตบั้นปลายที่เป็นสุขสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น แต่ถ้าบุคคลรู้สึกว่าชีวิตมีแต่ความผิดหวังและความล้มเหลวแล้ว เขาก็จะเข้าสู่วัยชราด้วยความไม่มั่นใจและพัฒนาความรู้สึกสิ้นหวังทอดอาลัยในชีวิต

ในขั้นนี้ บุคคลจะต้องพัฒนาความรู้สึกว่าตนได้กระทำกิจต่าง ๆ ที่ควรกระทำเสร็จสิ้นตามหน้าที่ของตนแล้ว เช่น ได้อบรมเลี้ยงดูผู้เยาว์ ได้แบ่งปันความรู้ความคิดแก่ผู้ควรได้รับ ได้พบและยอมรับทั้งความสำเร็จและความล้มเหลวของชีวิตของตนเอง และมองย้อนหลังด้วยความไม่ยึดมั่นถือมั่น รู้จักปล่อยวาง สามารถทำใจยอมรับชีวิตของตนเองและผู้อื่นอย่างที่เขามีเขาเป็น และมีความพอใจในชีวิต แต่ถ้าผู้สูงอายุมองย้อนอดีตแล้วรู้สึกอาลัยอาวรณ์หรือยอมรับอดีตไม่ได้ หรือกลัวความตายที่กำลังคืบคลานมาอาจคิดว่าเวลาไม่เพียงพอที่จะทำอะไรใหม่ ๆ หรือแก้ไขความผิดพลาดในอดีตก็จะเกิดอาการเศร้าสร้อยสิ้นหวังและคิดหลีกหนีชีวิต

บุคคลที่มีความพอดีระหว่างความมั่นคงและความสิ้นหวังจะเกิดความเฉลียวฉลาดรู้เท่าทันโลกและชีวิต ซึ่งเป็นสิ่งพึงปรารถนา

ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีพัฒนาการและบุคลิกภาพ ของ Erik Erikson มาศึกษาเด็กและเยาวชนที่ไม่กระทำความผิดซ้ำ เพื่อให้รู้ถึงพัฒนาการทางสังคมของเด็กและเยาวชนแต่ละบุคคลที่มีความแตกต่างกันในรายบุคคลและแตกต่างไปตามอิทธิพลของสังคม วัฒนธรรม ซึ่งมีอยู่ 8 ขั้น โดยผู้วิจัยได้นำขั้นที่ 5 ศึกษาเด็กและเยาวชนในการเสริมสร้างพลังอำนาจในการควบคุมตนเองของเด็กและเยาวชนที่ไม่กระทำผิดซ้ำ เพื่อให้เข้าใจพัฒนาการและบุคลิกภาพของเด็กและเยาวชนที่อยู่ในช่วงวัยรุ่น อายุระหว่าง 12 – 18 ปี ซึ่งเด็กและเยาวชนที่อยู่ในช่วงวัยนี้ เป็นช่วงวัยความขัดแย้งที่มีลักษณะวิกฤตยิ่งกว่าช่วงอื่น เป็นช่วงรอยต่อระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ เกิดความขัดแย้งด้านสัมพันธภาพกับผู้ใหญ่ เพื่อร่วมงาน กับเพื่อนต่างเพศ กับสังคม และเกิดความสับสนทางจิตใจ เช่น ควรจะเชื่อฟังพ่อแม่ เพื่อนหรือตัวเอง ควรเลียนแบบเพื่อนหรือบุคคลที่ตนนิยม หรือควรคงความเป็นเอกลักษณ์ของตนเองไว้ ซึ่งเด็กและเยาวชนที่ออกจากศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชนแล้ว ก็จะเป็นเด็กและเยาวชนที่อยู่ในขั้นนี้ ความขัดแย้งหรือสับสนทางจิตใจที่มีต่อเด็กและเยาวชนที่ออกจากศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชนมานั้น ทำให้เด็กและเยาวชนต้องตัดสินใจในการเลือกที่จะเชื่อใคร หรือลอกเลียนแบบใคร ซึ่งหากเด็กหรือเยาวชนไม่สามารถแก้ไขปัญหาความสับสนนี้ได้ อาจทำให้เด็กและเยาวชนเลือกทางที่ผิดและกระทำผิดอีกครั้งได้

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.4.1 ผลงานวิจัยในประเทศไทย

ขัตติยา รัตนดิลก (2539) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ลักษณะทางสังคมจิตใจของเยาวชนผู้กระทำความผิดซ้ำ ณ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง : ศึกษากรณีบ้านกรุณาและบ้านปรานี” พบว่า การทำหน้าที่ของครอบครัวและเชาวน์ปัญญาของเยาวชนที่กระทำความผิดซ้ำอยู่ในระดับปกติ แต่ในลักษณะบุคลิกภาพ พบว่า ค่าเฉลี่ยลักษณะบุคลิกภาพของเยาวชนชายที่กระทำความผิดซ้ำมีค่าสูงกว่ากลุ่มปกติในบางองค์ประกอบ คือ ลักษณะความเป็นตัวของตัวเอง ชอบสังคม (A('+)) จิตใจอ่อนไหว (I('+)) และชอบจินตนาการ (M('+)) ส่วนเยาวชนหญิงมีค่าเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มปกติในองค์ประกอบลักษณะเปิดเผย กล้าแสดงออก ชอบสังคม (A('+)) ทำตนตามสบาย (F('+)) อาจหาญ (H('+)) ชอบจินตนาการ (M('+)) ควบคุมตนเอง (Q('+) (,3)) แต่ความมีเหตุผลอยู่ในระดับต่ำ (B('-) ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงว่าไม่สามารถนำลักษณะทางสังคมจิตใจมาอธิบายพฤติกรรม การกระทำความผิดซ้ำ แต่ลักษณะบุคลิกภาพบางประการสามารถอธิบายพฤติกรรม การกระทำความผิดของเยาวชนได้

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจนปัจจนึก (2520) ศึกษาจริยธรรมของเยาวชนไทย โดยทำการวิจัยเชิงทดลองหาสาเหตุของพฤติกรรมการโกงหรือพฤติกรรมซื่อสัตย์ พบว่า เยาวชนที่มีลักษณะมุ่งอนาคตต่ำจะมีการโกงมากกว่าผู้ที่มุ่งอนาคตสูง

ธีระพล ยุกตเสวี (2540) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนชาย : ศึกษาเฉพาะกรณีคดีอุกฉกรรจ์ในกรุงเทพมหานคร” พบว่า อิทธิพลจากสื่อสารมวลชนกับการกระทำความผิดคดีอุกฉกรรจ์ของเด็กและเยาวชนมีความสัมพันธ์ ส่วนบรรยากาศในครอบครัว ลักษณะชุมชนที่อยู่อาศัย การคบเพื่อน และฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวกับการกระทำความผิดคดีอุกฉกรรจ์ของเด็กและเยาวชนชายไม่มีความสัมพันธ์กัน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นนท์ริยา คำแก้ว (2542) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการประหยัดของข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจในกรุงเทพมหานคร พบว่า การควบคุมตนเองของข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีทัศนคติที่ดีต่อการประหยัด และส่งผลให้ข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจดังกล่าวมีพฤติกรรมการประหยัดค่าใช้จ่ายและประหยัดพลังงานในระดับสูง

นาถ พันธุมนาวิน (2518) ศึกษาสัมพันธ์ของพฤติกรรมกล้าเสี่ยงกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ระหว่างผู้นำทางการเกษตรและผู้ที่ไม่ใช่ผู้นำทางการเกษตร พบว่า ผู้ที่มีแรงจูงใจสูงจะตั้งเป้าหมายในการทำงานในระดับกลาง ๆ ไม่สูงมากจนเกินไป เพราะจะทำให้เขาไม่มีโอกาสได้รับความพึงพอใจจากการทำงานและจะเลือกทำในสิ่งที่เหมาะสมกับความสามารถของตนเอง คนที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงจะมีลักษณะของการเสี่ยงอย่างสมเหตุสมผลที่จะใช้ความสามารถของตนเองทำให้ได้รับความสำเร็จได้

นวลจันทร์ ทัศนชัยกุล (ม.ป.ป.) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การระบาดยาเสพติดในเยาวชน” ในปี พ.ศ. 2540 โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เด็กและเยาวชนจากสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนทั้ง 4 ภาค ที่กระทำผิดคดียาเสพติด จำนวน 800 คน พบว่า มูลเหตุจูงใจให้เสพยาเสพติดมาจากเพื่อนสนิทชักจูง ร้อยละ 44 ทัศนคติก่อนเสพยาจำนวนมากที่สุด ร้อยละ 33.7 รู้ว่าการเสพยาเสพติดเป็นโทษอย่างร้ายแรง และร้อยละ 23.7 คิดว่าควรเสพยาเพื่อทดลองด้วยตนเอง แหล่งที่ซื้อจำนวนมากที่สุด ร้อยละ 44.7 ซื้อได้จาดชุมชนที่อยู่อาศัย และพบว่า การศึกษาของเด็กมีความสัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ การเสพสารระเหย การเสพเฮโรอินและยาบ้าในระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพบว่า ในกรณีสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ทำให้ไม่อยากไปโรงเรียน ข้อมูลที่ได้จำนวนมากที่สุดเนื่องจากเรียนไม่ทันเพื่อน ร้อยละ 24.7 ไม่ชอบเรียน ร้อยละ 20.3 ครูดุ ร้อยละ 16.3 มีปัญหากับเพื่อน ร้อยละ 12.9 และเพื่อนชวนหนี ร้อยละ 16.2 สิ่งแวดล้อมเหล่านี้ทำให้เด็กและเยาวชนไม่อยากไปโรงเรียนและมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมการกระทำความผิดได้ง่าย

บุญรับ ศักดิ์มณี (2532) ศึกษาการเสริมสร้างจิตลักษณะเพื่อพัฒนาพฤติกรรมการทำงานราชการ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงทดลองโดยการฝึกลักษณะทางจิตให้กับข้าราชการ ผลการวิจัยพบว่าข้าราชการที่ได้รับการฝึกการมุ่งอนาคตถูกกระตุ้นให้มีทัศนคติต่อการทำงานเพื่ออนาคตมากขึ้นและกระตุ้นให้มีความเชื่ออำนาจในตนเองที่จะมีอิทธิพลต่อการมีพฤติกรรมการทำประโยชน์ให้แก่หน่วยงานมากขึ้นด้วย

ประหยัด พวงจำปา (2537) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อการกระทำความผิดซ้ำของผู้ถูกคุมความประพฤติ” พบว่า การคบเพื่อน ลักษณะชุมชนที่อยู่อาศัย ของผู้ถูกคุมประพฤติมีความสัมพันธ์ต่อการกระทำความผิดซ้ำ ส่วนความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายการคุมประพฤติ ระดับการศึกษา และอายุของผู้ถูกคุมความประพฤติไม่มีความสัมพันธ์ต่อการกระทำความผิดซ้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ประภาพรรณ สนามทอง (2538) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของผู้ต้องขังที่กระทำความผิดเกี่ยวกับเพศ” พบว่า ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูในวัยเด็กของกลุ่มผู้ต้องขังไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม แต่พบว่า ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูในวัยเด็กของกลุ่มควบคุมมีความสัมพันธ์กับระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

พจน์ จิระบลกิจ, ร.ต.อ. (2532) ศึกษาการเสริมจิตลักษณะเพื่อพัฒนาพฤติกรรมการทำงานราชการของข้าราชการไทย พบว่า ข้าราชการไทยได้รับการควบคุมตนเองมีลักษณะการควบคุมคนเองสูงขึ้น และมีผลให้พฤติกรรมการทำงานแบบควบคุมตนเองสูงขึ้น เช่น การไม่คล้อยตามผู้อื่นไปในทางเสียหาย การทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วนความอดทนและตั้งใจ และทำให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานไปในทางที่พึงปรารถนาด้วย เช่น การทำงานสม่ำเสมอ การอุทิศเวลาให้กับการทำงาน ฯลฯ

พิมพ์รัตน์ จงเจษฎากุล (2527) ได้ศึกษาเรื่อง “การกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง” พบว่า การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนในขั้นรุนแรงนั้นเกิดจากสัมพันธภาพภายในครอบครัวที่ไม่ดี เช่น บิดา-มารดาทะเลาะวิวาทกันบ่อย ขาดการดูแลเอาใจใส่มิได้มอบความรักความอบอุ่นให้บุตรเลย แล้วยังเกิดจากระดับการศึกษาของบิดามารดา หมายความว่า บิดามารดามีการศึกษาต่ำ การคบเพื่อน รายได้และอาชีพของบิดามารดา ต่างก็มีผลต่อพฤติกรรมแทบทั้งสิ้น

เมธี โพธิพัฒน์ (2523) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ แรงจูงใจฝ่ายสัมพันธ์และความซื่อสัตย์ของเด็กไทย พบว่า เด็กที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงจะมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงด้วย และเด็กที่มีแรงจูงใจทั้งสองแบบสูงจะเป็นเด็กที่มีความซื่อสัตย์สูง แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่มีความสัมพันธ์กับการมีความซื่อสัตย์ดังกล่าวมา ผู้วิจัยจึงกำหนดให้เป็นตัวแปรหนึ่งเพื่อการศึกษาอิทธิพลที่มีต่อนิสัยอุตสาหกรรมของลูกจ้างในการวิจัยครั้งนี้

รยากร งามดี (2541) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนต่อของเด็กและเยาวชนในชุมชนแออัดกรุงเทพมหานคร พบว่า เด็กที่เรียนต่อในระบบโรงเรียนเป็นเด็กที่มีผู้ปกครองมีการศึกษาสูงมีจำนวนพี่น้องน้อย มีรายได้ครอบครัวสูง สุขภาพจิตดี และมีการควบคุมตนเองอยู่ในระดับสูงและเด็กที่เรียนต่อนอกระบบโรงเรียนเป็น

ลลิตา สุนทรวิภาต (2539) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “อุปทานของการกระทำความผิดคดีอาญาประเภทประทุษร้ายต่อทรัพย์ ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ต้องขังวัยหนุ่ม” พบว่า อายุขณะกระทำความผิด โอกาสที่จะมีคนพบเห็นขณะกระทำความผิด ระยะเวลาที่คาดว่าจะต้องรับโทษจำคุกและมูลค่าทรัพย์สินที่ผู้ต้องขังวัยหนุ่มคาดว่าจะได้รับจากการกระทำความผิด มีผลต่ออุปทานของการกระทำความผิดคดีอาญาประเภทประทุษร้ายต่อทรัพย์ ส่วนระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพก่อนต้องโทษ รายได้ที่ได้รับก่อนต้องโทษ จำนวนบุคคลที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูก่อนต้องโทษ จำนวนหนี้สินที่ตนหรือครอบครัวต้องรับผิดชอบก่อนต้องโทษ โอกาสที่จะถูกตำรวจจับกุม แหล่งที่อยู่อาศัยขณะกระทำผิดและสภาพแวดล้อมขณะกระทำผิดไม่มีผลต่ออุปทานของการกระทำความผิดคดีอาญาประเภทประทุษร้ายต่อทรัพย์

วิรุฬห์ พระภักดี (2536) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำความผิดของผู้ถูกคุมประพฤติและปัญหาการคุมประพฤติ : ศึกษาเฉพาะกรณีศาลจังหวัดอุบลราชธานี” มีสมมติฐาน 7 ประการ ดังนี้ 1) ผู้ถูกคุมประพฤติที่มีสถานภาพโสดจะกระทำความผิดมากกว่าผู้ที่สมรส 2) ผู้ถูกคุมประพฤติที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่จะกระทำความผิดมากกว่าวัยอื่น ๆ 3) ผู้ถูกคุมประพฤติที่มีรายได้ต่ำจะกระทำความผิดมากกว่าผู้ที่มีรายได้สูง 4) ผู้ถูกคุมประพฤติที่มีญาติพี่น้องในครอบครัวเดียวกันเคยกระทำความผิดจะกระทำความผิดมากกว่าผู้ที่ไม่มีญาติพี่น้องกระทำความผิด 5) ผู้ถูกคุมประพฤติที่มีระดับการศึกษาต่ำจะกระทำความผิดมากกว่า ผู้ที่มีการศึกษาสูง 6) ผู้ถูกคุมประพฤติที่

คบหาสมาคมกับเพื่อนที่เคยกระทำความผิดจะกระทำความผิดมากกว่าผู้ที่ไม่ไปคบหาสมาคมกับผู้อื่น และ 7) ผู้ถูกคุมประพฤติอาศัยอยู่ในชุมชนแออัดจะกระทำความผิดมากกว่าผู้อาศัยอยู่นอกชุมชนแออัด ผลจากการศึกษาพบว่า ทุกข้อไม่เป็นไปตามสมมุติฐาน ทั้งนี้เพราะกลุ่มประชากรตัวอย่างมีความคล้ายคลึงกันในปัจจัยด้านสังคม เศรษฐกิจและ ด้านประชากร

วีระชัย กรานคำยี (2526) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การกระทำความผิดซ้ำ” ปรากฏว่า อายุ เพศ การศึกษา จำนวนบุตร ความใกล้ชิดศาสนา มีความสัมพันธ์กับการกระทำความผิดซ้ำ ส่วนปัจจัยภายนอกที่มีความสัมพันธ์กับการกระทำความผิดซ้ำ ได้แก่ ภูมิลำเนา และบริเวณที่อยู่อาศัย และพบว่าผู้ที่ต้องโทษอยู่ในเรือนจำครั้งแรกในระยะเวลาสั้น กระทำความผิดซ้ำมากกว่าผู้ต้องโทษในเรือนจำครั้งแรกในระยะเวลานานกว่า

ศศวรรณ เศศรีเมือง (2535) ศึกษาผลของการฝึกการควบคุมตนเองที่มีต่อความขยันหมั่นเพียรในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมปีที่ 2 โรงเรียนสตรีราชินทิศ จังหวัดอุดรธานี พบว่า นักเรียนที่มีความขยันหมั่นเพียรในการเรียนวิชาภาษาไทยต่ำและมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชานี้ต่ำด้วย เมื่อได้รับรับการฝึกให้ควบคุมตนเอง นักเรียนมีความขยันหมั่นเพียรสูงขึ้นมากกว่าก่อนการฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ศรีหัทยา ชูสุวรรณ (2524) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์กับการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนกระทำความผิดซ้ำ” พบว่า สาเหตุแห่งการกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน ประกอบด้วยปัจจัยสำคัญเกี่ยวข้องกันอยู่ 3 ประการ คือ ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางจิตใจ และปัจจัยทางกายภาพ โดยมีปัจจัยทางสังคมเป็นตัวแปรที่สำคัญที่สุด ซึ่งได้แก่ สภาพ ครอบครัวบกพร่องและมีการศึกษาต่ำ ลักษณะครอบครัวเดี่ยว มีพี่น้องหลายคนและมีบ้านพักอาศัยในเขตชุมชนแออัด มีฐานะยากจน บิดามารดามีอาชีพรับจ้างหรือค้าขายเล็ก ๆ น้อย และส่วนใหญ่แยกกันอยู่ การคบเพื่อนของเด็กและเยาวชนกระทำความผิดซ้ำมีการคบเพื่อนเป็นจำนวนมากถึง 7 คนขึ้นไป ส่วนใหญ่เป็นเพื่อนบ้านใกล้เคียง ซึ่งมีความประพฤติเบี่ยงเบนสูง ฯลฯ ปัจจัยทางด้านจิตใจซึ่งมีผลทำให้เด็กและเยาวชนขาดความรู้สึกผิดชอบชั่วดี และมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อเพื่อนมนุษย์และสังคม เด็กและเยาวชนกระทำความผิดซ้ำ มีสภาพอารมณ์รุนแรง มักใจร้อนวู่วาม โกรธแล้วระงับอารมณ์ไม่ได้ มีอารมณ์ไม่คงที่ ฯลฯ ส่วนปัจจัยทางด้านกายภาพนั้น เด็กและเยาวชนกระทำความผิดซ้ำมีสภาพร่างกายอยู่ในช่วงวัยรุ่น มีอายุอยู่ในระหว่าง 11–20 ปี โดยอยู่ในช่วงอายุ 14–16 ปี มากที่สุด ซึ่งเป็นช่วงที่เด็กและเยาวชนเจริญเติบโตทางร่างกายอย่างเต็มที่ ผลของการเปลี่ยนแปลงสภาพร่างกายทำให้เด็กและเยาวชนประสบปัญหาต่าง ๆ อันเนื่องมาจากการปรับตัวสำหรับเกี่ยวกับประวัติการจับกุมเคยถูกจับกุมมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ครั้ง ความผิดครั้งแรกเป็นประเภทคดีเกี่ยวกับทรัพย์และช่องโจร การกระทำความผิดครั้งนี้เป็นครั้งที่ 2 เป็นประเภทคดีเกี่ยวกับทรัพย์ และครอบครัวหรือยาเสพติด ลักษณะโทษที่ศาลตัดสินในความผิดครั้งแรกและระยะเวลาที่ศาลตัดสินในความผิดครั้งแรก มีความสัมพันธ์กับ

การกระทำความผิดซ้ำ เด็กและเยาวชนชายมีแนวโน้มกระทำความผิดซ้ำสูงขึ้น โดยมีลักษณะเป็นโทษหนักขึ้น และระยะเวลาการฝึกอบรมสูงกว่าความผิดครั้งแรก มากกว่าเด็กและเยาวชนหญิง ส่วนแนวความคิดของบิดามารดาและผู้ปกครองเด็กและเยาวชนกระทำความผิดซ้ำ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนกระทำความผิดซ้ำยังไม่ตรงเป้าหมาย ผู้ปกครองยังไม่เข้าใจถึงสภาพปัญหาการกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนชัดเจน โดยมีความเชื่อในเรื่องของโชคชะตา และเคราะห์กรรมบันดาลเพราะมีการศึกษาต่ำ และไม่ค่อยมีเวลาดูแลเอาใจใส่จะมาเยี่ยมเยียนเด็กและเยาวชนขณะอยู่ในสถานฝึกอบรมบ้างเป็นครั้งคราว

สมจิต วัฒนาชยากูล, วิไลวรรณ ยามาลี และสุเมธ สมภักดี (อ้างถึงใน อุษา คงสาย. 2538 : 31) ได้ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์เกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนจากศาลคดีเด็กและเยาวชนกลาง” โดยพบว่า ผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่เป็นเยาวชนอายุระหว่าง 14–18 ปี และเป็นผู้ชาย มีการศึกษาอยู่ระหว่างชั้นประถมศึกษาปีที่ 4–7 มีอาชีพรับจ้าง หรือไม่ก็ไม่มีงานทำ ผู้ปกครองมีอาชีพรับจ้างและค้าขาย อยู่กับผู้ปกครองที่ขาดความรักความเอาใจใส่ และขาดความอบอุ่นในครอบครัว มีสติปัญญาในระดับปานกลาง มีสภาพร่างกายและจิตใจเหมือนกับคนทั่วไปทำความผิดในคดีลักทรัพย์ ยาเสพติดและช่องโจร ตามลำดับ ร่วมกันเป็นกลุ่ม มีสาเหตุจากการถูกชักจูงความยากจน หรือภาวะทางเศรษฐกิจไม่ดีและรู้เท่าไม่ถึงการณ์มีการกระทำความผิดซ้ำน้อย ส่วนใหญ่กระทำความผิดอีกก็เพราะความยากจน

สามารถ สิทธิสาร (2538) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มี อิทธิพลต่อการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดของเด็กและเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง” พบว่า เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่จบการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาปีที่ 4–7 ส่วนใหญ่ไม่ศึกษาต่อเนื่องจะมีงานทำส่วนใหญ่ มีรายได้ประมาณ 1,000-3,000 บาทต่อเดือน สภาพทางครอบครัว พบว่า เด็กและเยาวชนมีพี่น้อง 1–2 คน ส่วนใหญ่บิดา มารดาจะแยกกันอยู่ หรือหย่าขาดจากกัน บิดามารดาและผู้ปกครองมีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา มีรายได้ค่อนข้างต่ำ สภาพแวดล้อมทางสังคม พบว่า สภาพบ้านพักและที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่มีสภาพดี ที่อยู่ในสลัมหรือชุมชนแออัดมีน้อย ในด้านกลุ่มเพื่อนพบว่า มีเพื่อนส่วนใหญ่รู้จักกันนอกสถานศึกษา สาเหตุที่คบเพื่อนเพราะว่าทำให้หายเหงาและเพื่อนมีความรักความเข้าใจกันดี สำหรับสาเหตุของการกระทำความผิดเนื่องจากอยากรู้ อยากทดลอง รองลงมา คือ เพื่อนชักชวน อย่างไรก็ตาม เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ทราบถึงโทษของยาเสพติดว่ามีผลต่อตนเอง ครอบครัว และสังคมประเทศชาติอย่างไร

สาวิตรี ไพฑูรย์ (2536) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่นำมาสู่การกระทำความผิดซ้ำของสตรี” พบว่า ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับการกระทำความผิดซ้ำ ผู้ต้องขังหญิงที่มีระดับความผูกพันกับครอบครัวต่ำ มีความศรัทธาต่อกระบวนการยุติธรรมต่ำจะกระทำความผิดซ้ำสูง

สุฑาทิพย์ จันทรวิศรุต (2538) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “สาเหตุของการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน : ศึกษากรณีเด็กและเยาวชนที่ต้องโทษอยู่ในสถานฝึกและอบรมบ้านกรุณา” พบว่า สถานภาพสมรสของบิดา-มารดา ระดับการศึกษา รายได้ของบิดามารดา ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดา ประสบการณ์ถูกทำโทษจากทางโรงเรียน จำนวนความผิดที่กระทำไม่มีความสัมพันธ์เชิงปฏิฐานกับการกระทำความผิดตามกฎหมาย ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ส่วนรายได้ของกลุ่มตัวอย่างประสบการณ์การถูกทำโทษจากบุคคลในครอบครัว การทะเลาะวิวาทกับเพื่อน ลักษณะเพื่อนที่สนิทมีความสัมพันธ์เชิงปฏิฐานกับ การกระทำความผิดตามกฎหมาย ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

สุนันทา กาญจนพงศ์ (2540) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบลักษณะการอบรมเลี้ยงดู สภาพครอบครัว และกลุ่มเพื่อน ระหว่างเยาวชนชายที่ได้และไม่ได้กระทำผิดจังหวัดสุราษฎรธานี” พบว่า กลุ่มที่กระทำผิดมีระดับสภาวะจิตอ่อนแอ มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองต่ำ มีสภาพครอบครัวไม่ดี มีกลุ่มเพื่อนที่มีพฤติกรรมไม่ดี และได้รับการ อบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันแบบผสม และแบบปล่อยปละละเลยมากกว่ากลุ่มที่ไม่ได้กระทำผิด เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มที่ได้และไม่ได้กระทำผิด พบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในเรื่องระดับการศึกษา ลำดับที่ของการเกิด สภาวะจิต ความรู้สึกมีคุณค่าในเอง จำนวนพี่น้อง ความสัมพันธ์ระหว่างเยาวชนชายกับบิดา สภาพครอบครัว ระดับการศึกษาของมารดา อาชีพของบิดา อาชีพของมารดา ประวัติการกระทำความผิดกฎหมายของบุคคลในครอบครัว ระดับการศึกษาของบิดา สถานภาพสมรสของบิดามารดา ความสัมพันธ์ของบิดามารดาที่หย่าร้างกันสภาพเขตที่อยู่อาศัย ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูและกลุ่มเพื่อน สำหรับตัวแปรที่ศึกษาแล้วพบว่า ไม่แตกต่างทางสถิติระหว่างกลุ่มที่ได้และไม่ได้กระทำผิด ได้แก่ รายได้ของ เยาวชนชาย ความสัมพันธ์กับมารดา ความสัมพันธ์กับพี่น้อง ฐานะของครอบครัว ความสัมพันธ์ของบิดามารดาที่อยู่ด้วยกัน

อินทิรา มั่นธรรม (2537) ศึกษาผลของการฝึกการควบคุมตนเองของนักเรียนศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบางประหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภายหลังการฝึก นักเรียนมีวินัยในห้องเรียนเพิ่มขึ้นและแตกต่างจากก่อนการฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากงานวิจัยที่กล่าวมา จะเห็นว่าการควบคุมตนเองของบุคคลมีผลต่อการเกิดพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคลนั้น โดยเฉพาะพฤติกรรมที่พึงปรารถนาหรือพฤติกรรมที่เหมาะสมที่เป็นที่ต้องการของสังคม

อัจฉราพรรณ เทศะปุรณะ (2524) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์สาเหตุการกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน” พบว่า เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดซ้ำจะมีการศึกษาต่ำและผู้ปกครองก็มีระดับการศึกษาต่ำ ครอบครัวเป็นลักษณะของครอบครัวเดี่ยวในบ้านเช่า หรือในบริเวณแหล่งเสื่อมโทรม มักจะเป็นบุตรคนโตหรือคนสุดท้องที่มีจำนวนพี่น้องมาก และมีการ อบรมเลี้ยงดู

แบบควบคุม แต่ให้ความรักน้อยทำให้มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อครอบครัว มีความประพฤติโน้มเอียงไปในทางเป็นปฏิปักษ์ต่อกฎหมาย โดยเฉพาะเมื่อคบค้ากับเพื่อนที่ไม่ดีและมีความประพฤติดังกล่าว เคยถูกจับกุมมาแล้วเกินกว่า 2 ครั้ง เป็นความผิดในคดีเกี่ยวกับทรัพย์ ศาลตัดสินให้อยู่ในสถานฝึกอบรมในระยะเวลา 8–12 เดือน ซึ่งการจับกุมบ่อยครั้งจะทำให้มีแนวโน้มการกระทำความผิดซ้ำสูงและรุนแรงขึ้น โดยเฉพาะผู้ชายทำให้มีโทษหนักและอยู่ในสถานฝึกอบรมนานขึ้น

อนันต์ชัย เขื่อนธรรม และคณะ (อ้างถึงใน อุษา คงสาย. 2538 : 34) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การกระทำความผิดของเยาวชนในประเทศไทยและแนวทางควบคุม” พบว่า เยาวชนชายกระทำความผิดมากกว่าเยาวชนหญิง โดยอยู่ในช่วงอายุ 18–25 ปี มากที่สุด การพนันและสิ่งเสพติดเป็นปัจจัยที่นำไปสู่การกระทำความผิดของเยาวชน เยาวชนที่กระทำความผิดมีความรู้สึกว่าพ่อแม่รักลูกไม่เท่ากัน และมีการไล่ตนออกจากบ้านเมื่อโกรธไม่พอใจตน เยาวชนที่กระทำความผิดส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่บิดามารดามีการศึกษาต่ำ มีบุตรมากเยาวชนที่กระทำความผิดส่วนใหญ่มีการศึกษาต่ำไม่เกินประถมศึกษาปีที่ 4 และเยาวชนกระทำความผิดมักจะคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม เช่น ชอบเที่ยวกลางคืน ชอบเล่นการพนัน ติดยาเสพติด ซึ่งการคบเพื่อนเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เยาวชนกระทำความผิด

อุษา คงสาย (2538) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง” พบว่า สภาพพื้นฐานของเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดซ้ำ ส่วนใหญ่จบระดับประถมศึกษา อาศัยอยู่กับบิดามารดา ซึ่งยังอยู่ร่วมกัน มีอาชีพรับจ้างทั้งคู่ และมีรายได้รวมกันไม่เกินเดือนละ 6,000 บาท เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่เป็นลูกคนโต มีพี่น้อง 1 – 5 คน และมักไม่มีผู้กระทำความผิดที่ถูกจับกุมในครอบครัว ลักษณะการกระทำความผิดย้อนหลัง 5 ครั้ง เป็นข้อหาเกี่ยวกับยาเสพติดโดยรวมมากที่สุด และในแต่ละครั้งเป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมากที่สุดเช่นกัน ภายหลังพ้นโทษแต่ละครั้งจนถึงการกระทำความผิดครั้งใหม่ไม่เกิน 1 ปี ส่วนสาเหตุที่กระทำความผิดครั้งที่ 1 และ 2 ส่วนใหญ่เพราะเพื่อนชวน ครั้งที่ 3 เพราะมีปัญหาครอบครัว ครั้งที่ 4 และครั้งที่ 5 เพราะติดยาเสพติด การทดสอบสมมติฐาน พบว่า ระดับการศึกษา การติดยาเสพติด และสภาพความกดดันภายหลังออกจากสถานฝึกอบรม มีความสัมพันธ์กับการกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และพบว่ามี 4 ปัจจัยที่ส่งผลโดยตรงต่อ การกระทำความผิดซ้ำ เรียงตามลำดับ คือ ระดับการศึกษา การติดยาเสพติด สภาพความกดดันภายหลังออกจากสถานฝึกอบรม และการนำความรู้จากการฝึกอบรมไปใช้ภายหลังปล่อยส่วนปัจจัยที่สนับสนุนปัจจัยข้างต้น ซึ่งส่งผลต่อการกระทำความผิดซ้ำ ได้แก่ ฐานะของครอบครัว การคบเพื่อนที่มีความประพฤติไม่เหมาะสม ความสัมพันธ์ ในครอบครัว และการสงเคราะห์ภายหลังปล่อย ตามลำดับ

อัจฉรา ทองต้น (2536) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนในประเทศไทย” พบว่า เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดมีการศึกษาต่ำเพียงระดับประถมศึกษา มาจากครอบครัวที่ยากจนความสัมพันธ์ในครอบครัวมีผลต่อการกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์เพราะต้องการเงิน นอกจากนี้การคบหาสมาคมกับผู้ที่มีความประพฤติเบี่ยงเบนยังมีผลต่อการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนด้วย

2.4.2 ผลงานวิจัยในต่างประเทศ

ดาเลย์ คริสทีน อี และอนวูโบซี่ แอนโทนี เจ (Daley, Chirstine E and Onwuegbuzie, Anthony J. 1995. Abstract) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพยากรณ์การก่อความรุนแรงและการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน” พบว่า เด็กที่กระทำผิดส่วนใหญ่มีครอบครัวแบบผู้ปกครองเดี่ยว คือ มารดา มีญาติพี่น้องหรือผู้ปกครองเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด มีการใช้สารเสพติด เช่น บุหรี่ สุรา กัญชา มาตั้งแต่วัยเด็ก มีเพื่อนที่ขายยาเสพติด มีผลสัมฤทธิ์ในวิชาคณิตศาสตร์ ไม่มีความทะเยอทะยานที่จะศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น มีประสบการณ์ทางเพศก่อนวัยอันควร ครอบครองอาวุธปืน

จาร์จอรา จอร์จ โรเจอร์ (Jarjoura, George Roger. 1990 : Abstract) ศึกษาวิจัยเรื่อง “สถานภาพทางโรงเรียน สถานภาพทางอาชีพและกิจกรรมทางอาชญากรรม” โดยทำการวิจัยเชิงสำรวจ ระยะยาวเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการออกจากโรงเรียนกลางคันกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ การควบคุมกระทำผิด เช่น ประสบการณ์ในโรงเรียน พบว่า การออกจากโรงเรียนกลางคันไม่มีผลต่อการเพิ่มความน่าจะเกิดอาชญากรรม แม้ว่ามีบางกลุ่มที่ประกอบอาชญากรรมจะมีลักษณะออกจากโรงเรียนกลางคันก็ตาม และพบว่า การวัดความสัมพันธ์ดังกล่าวมีความกว้างขวางถึงปัจจัยอื่น ๆ ที่งานวิจัยก่อนหน้านี้ละเลยที่จะนำมาใช้เป็นการควบคุมตัวแปร ปัจจัยที่ว่านี้คือ การวัดถึงคุณลักษณะของประชากรที่ประกอบอาชญากรรมและการมีพฤติกรรมดื้อด้านหรือต่อต้านสังคมที่เกิดขึ้นมาก่อนการประกอบอาชญากรรม

ไทการ์ด ซี อี (Tygart, C. E. 1991) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน จำนวนสมาชิกในครอบครัวทฤษฎีและข้อมูลเชิงประจักษ์”ศึกษาด้วยแบบตรวจสอบรายการจากนักเรียนมัธยมศึกษาทั้งชายและหญิง จำนวน 800 คน ในภาคใต้ของคาลิฟอร์เนีย พบว่าเป็นไปตามสมมุติฐานที่ว่า ขนาดของครอบครัวมีผลต่อการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนโดย เฉพาะอย่างยิ่งในเพศหญิง และในครอบครัวขนาดใหญ่ได้รับอิทธิพลจากเพื่อนมากกว่าอิทธิพลของผู้ปกครอง

ไทการ์ด ซี อี (Tygart, C. E. 1992) ศึกษาวิจัยเรื่อง “โรงเรียนของรัฐบาลเพิ่มการกระทำความผิดหรือไม่” โดยทำการศึกษาความสัมพันธ์สถานะสังคม ครอบครัว จากกลุ่มตัวอย่าง 1,734 คน ที่กระทำผิด ซึ่งเรียนอยู่ในระดับเกรด 7-12 ในเขตภาคใต้ของคาลิฟอร์เนีย พบว่า บริบทของโรงเรียนการกระทำความผิดในโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับการตั้งใจเรียน เพศ และอายุ

เดย์ เดวิด เอ็ม และฮันท์ แอน ซี (Day David M and Hunt Ann C. 1996) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประเมินแบบการเสี่ยงในการกระทำความผิดของเด็กที่อายุต่ำกว่า 12 ปี ด้วยการวิเคราะห์ถดถอย” ศึกษากับเด็กที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนอายุระหว่าง 6-11 ปี เพื่อวิเคราะห์ความแม่นตรงใน การพยากรณ์ตามสมมุติฐานขององค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ พบว่า ความก้าวร้าวและชนิดของพฤติกรรมดื้อรั้นร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของการกระทำความผิดได้ ร้อยละ 31

เกรเรย์ ไฟลิส และ เรย์ เมลวินซี (Gray-Ray, Phyllis and Ray, Melvin-C. 1990) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การกระทำความผิดของชุมชนผิวดำ” ศึกษาผลของโครงสร้างทางสังคม การปฏิเสธของผู้ปกครอง และการบังคับควบคุมหรือการให้คำแนะนำปรึกษาของผู้ปกครองที่มีในเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในชุมชนผิวดำ พบว่าการปฏิเสธของผู้ปกครองมีผลต่อพฤติกรรมการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ฟรี มาร์วินดี และเจอาร์ (Free, Marvin-D., and Jr. 1991) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนกับภาวะบ้านแตก” โดยได้ลดข้อด้อยของงานวิจัยอื่นที่ผ่านมาพบว่า ใช้กลุ่มตัวอย่างไม่เหมาะสม ใช้ระเบียบวิธีวิจัยที่ไม่มีประสิทธิผล และใช้วิธีการวัด การกระทำความผิดที่ไม่สมบูรณ์ก่อให้เกิดความสับสนเกี่ยวกับผลการศึกษาเรื่องดังกล่าว การวิจัยนี้ จึงใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวนมากและมีความหลากหลายทางภูมิศาสตร์ วัดตัวแปรการกระทำความผิดและสภาพครอบครัวเป็นแบบรายงานตนเอง 70 ข้อ พบว่า สภาพบ้านแตกรูปแบบต่าง ๆ ถูกยุบลงเป็นองค์ประกอบในการวัดซึ่งได้จำแนกแยกแยะด้วยตัวแปรบ้านแตกที่เข้มงวดถึงตัวแปรผู้ปกครองเดี่ยว โดยศึกษากลุ่มตัวอย่าง 1,011 คน เป็นนักเรียนระดับวิทยาลัยที่มีอายุระหว่าง 17-22 ปี ในกลุ่มการวัดกระทำผิด 70 กลุ่ม มีถึง 16 กลุ่ม ที่พบว่าสัมพันธ์กับโครงสร้างครอบครัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สภาพบ้านแตกเป็นตัวแปรที่สำคัญของการเกิดการกระทำความผิดและมีอิทธิพลต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดที่มาจากครอบครัวที่มีบิดาหรือมารดาเลี้ยง หรือจากครอบครัวที่รับบุตรบุญธรรมและจากครอบครัวทดแทน

จาร์วาลีน มาร์โจรีต้า และคณะ (Jarvelin, Marjo-Riitta and Others. 1995) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน การศึกษาและความอ่อนด้อยทางสมอง” ศึกษาบุคคลเพศชาย จำนวน 6,007 คน ที่เกิดในภาคเหนือของประเทศฟินแลนด์ในปี 1966 พบว่าร้อยละ 6 เคยถูกบันทึกในทะเบียนประวัติอาชญากรว่ากระทำผิดขณะมีอายุระหว่างอายุ 15-22 ปี กลุ่มที่มีความรุนแรงในการกระทำความผิดมีสูงกว่าค่าเฉลี่ย จะพบในกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับต่ำ มีระดับเชาว์ปัญญาต่ำ และพบว่าตัวแปรด้านปัญหาทางครอบครัว สังคมมีอิทธิพลต่อการกระทำความผิดมากกว่าตัวแปรด้านความอ่อนด้อยทางสมอง

อาร์ชิบาล แมททิวอี และคณะ (Archibald, Matthew-E and Others. 1992) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงานคุมประพฤติรัฐแมสสาจูเซทท์” โดยทำการศึกษาเด็กและเยาวชนผู้ถูกคุมประพฤติ 779 คน ที่ถูกคุมประพฤติในปี 1989 พบว่า ดัชนีความเสี่ยงการกระทำความผิดซ้ำ ได้แก่ การมีประวัติว่าประสบปัญหากับข้อบังคับหรือกฎระเบียบของโรงเรียนและการมีความสัมพันธ์กับเพื่อนในทางลบ

ทอมสัน วิลเลี่ยม อี และดอดเดอร์ ริชาร์ด เอ (Thomson, William. E and Dodder Richard. A. 1986) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ทฤษฎีตีกรอบและการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน : การประเมินซ้ำด้วยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบ” โดยใช้ตัวแปร 7 ตัวแปร ตามทฤษฎีตีกรอบมาสร้างเป็นแบบสำรวจกับเด็กและเยาวชน 677 คน จากโรงเรียนมัธยมศึกษาและสถานควบคุมเด็กและเยาวชน แบ่งกลุ่มตามเชื้อชาติและเพศ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบ พบว่า โครงสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปร 7 ตัวแปร ตามทฤษฎีตีกรอบกับการกระทำความผิดเป็นลักษณะของกลุ่มเด็กและเยาวชนผิวดำเพศหญิง

สไนเดอร์ สก็อต (Snyder, Scott. 1991) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ภาพยนตร์และการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน” พบว่า การชมภาพยนตร์มีผลต่อการกรทำความผิดในด้านการส่งเสริมให้มีพฤติกรรมการกระทำความผิด การเรียนรู้ทางสังคมในการกระทำความผิด การลอกเลียนแบบการกระทำความผิด ภาพยนตร์ที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดมีอิทธิพลทางบวกต่อการกระทำความผิด

สไนเดอร์ สก็อต (Snyder, Scott. 1995) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ลักษณะนิสัยใจคอของเด็กเยาวชนจากตัวแบบ ภาพยนตร์ ; ภาคที่ 1 อาชญาวิทยา” ได้ศึกษาลักษณะนิสัยใจคอของเด็กและเยาวชนที่ได้รับผลจากภาพยนตร์อเมริกัน การวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่าเมื่อมีภาพยนตร์ล้อเลียนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมของผู้ดูก็เกิดความสัมพันธ์สอดคล้องกัน กล่าวคือ ผู้ดูที่อยู่ในวัยหนุ่มมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมกระทำผิด

กรูปา สตีเวนอี (Kroupa, steven-E. 1988) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การรับรู้การยอมรับของผู้ปกครองและการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนหญิง” ศึกษาเด็กและเยาวชนหญิงจากสถานฝึกและอบรมและโรงเรียนมัธยมศึกษา วัดการยอมรับของผู้ปกครอง พบว่า เด็กและเยาวชนหญิงที่ถูกจับกุมมีเจตคติทางลบต่อบิดามารดามากกว่าเด็กและเยาวชนหญิงที่ไม่เคยถูกจับกุม และเด็กและเยาวชนหญิงที่ถูกจับกุมมีความสัมพันธ์แบบขัดแย้งต่อมารดามากกว่าขัดแย้งกับบิดา

จากการทบทวนวรรณกรรมตามที่กล่าวมาข้างต้น จะเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาแนวทางการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเรื่อง “การเสริมสร้างพลังอำนาจในการควบคุมตนเองของเด็กและเยาวชนที่ไม่กระทำความผิดซ้ำ” เนื่องจากการที่เด็กหรือเยาวชนคนหนึ่งผ่านประสบการณ์การใช้ชีวิตที่ก้าวพลาด ก้าวผิดจังหวะจนต้องเข้ามาใช้ชีวิตในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนอันสืบเนื่องมาจากสาเหตุแห่งการกระทำความผิดจากความผิดปกติทางจิตวิทยา หรือทางสังคมวิทยาอย่างใด

อย่างหนึ่งก็ตาม นอกจากการที่พวกเขาจะต้องเผชิญกับความกดดันจากการถูกดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมแล้ว ภายหลังจากที่พวกเขาพ้นจากกระบวนการยุติธรรมไปแล้ว พวกเขาต้องเผชิญกับสภาวะความกดดันต่าง ๆ ทางสังคม เช่น การถูกตีตราจากผู้คนในสังคมว่าเป็นคนไม่ดี การไม่ยอมรับจากผู้คนรอบข้าง การต้องรื้อฟื้นความสัมพันธ์กับครอบครัว กลุ่มเพื่อน เป็นต้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ได้ก่อให้เกิดความคับข้องใจ ความขัดแย้งภายในจิตใจของตนเอง อันส่งผลต่อความภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งตามแนวคิดของ Gibson (1993) กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจมีพื้นฐานมาจากความคับข้องใจ การเผชิญกับปัญหาอุปสรรค จึงทำให้เด็กหรือเยาวชนเหล่านี้มีความมุ่งมั่น ทุ่มเท มีแรงผลักดันให้พวกเขามีพลังใจในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเอง การแสวงหาแนวทางต่าง ๆ ในการควบคุมตนเองเพื่อไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำ เพื่อให้ผู้คนรอบข้างเกิดการยอมรับ และไม่ย้อนกลับไปกระทำสิ่งที่ไม่ดีเหมือนในอดีตที่ผ่านมา เป็นการเปลี่ยนแปลงตนเองดังกล่าว ประกอบด้วย 1) การตัดสินใจเลือกวิธีปฏิบัติที่เหมาะสมกับตนเอง (Taking charge) 2) การควบคุมตนเองเพื่อไม่ให้กระทำผิดซ้ำ และ 3) การเสริมพลังอำนาจในการควบคุมตนเองเพื่อไม่ให้กระทำผิดซ้ำ ซึ่งการที่เด็กและเยาวชนเหล่านี้จะสามารถเสริมสร้างพลังอำนาจในการควบคุมตนเองไม่ให้กระทำผิดซ้ำได้มากน้อยเพียงใดนั้นจะขึ้นอยู่กับการเลือกวิธีการการควบคุมตนเองและลักษณะการเสริมพลังอำนาจซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีอิทธิพลต่อกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจของเด็กและเยาวชนแต่ละคน อันประกอบด้วยเงื่อนไขหรือปัจจัยภายบุคคล (Intrapersonal factor) และปัจจัยระหว่างบุคคล (Interpersonal factor) ซึ่งผลลัพธ์ของการเสริมสร้างพลังอำนาจ คือ ความรู้สึกมีพลังอำนาจ การรับรู้ถึงความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาของตนเอง ความพึงพอใจในตนเอง การพัฒนาตนเอง การมีเป้าหมายชีวิต การเห็นคุณค่าของตนเองและที่สำคัญคือการไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก สามารถใช้ชีวิตอย่างเป็นปกติสุขในครอบครัวชุมชน โดยการเรียนหนังสือหรือประกอบอาชีพสุจริตในสังคม